

TEÓRIA A PRAX PRÍPRAVY UČITEĽOV ANGLICKÉHO JAZYKA 4

2006
Banská Bystrica

Univerzita Mateja Bela
Fakulta humanitných vied
Katedra anglistiky a amerikanistiky

TEÓRIA A PRAX PRÍPRAVY UČITEĽOV ANGLICKÉHO JAZYKA 4

2006
Banská Bystrica

Teória a prax prípravy učiteľov anglického jazyka 4

Vedecká redaktorka

PaedDr. Alena Štulajterová, PhD.

Zodpovedná redaktorka

doc. PhDr. Eva Homolová, PhD.

Zostavovateľka

Mgr. Jana Javorčíková, PhD.

Recenzenti:

PhDr. Mária Badinská, PhD.,
doc. PhDr. Ján Chorvát, PhD.,
doc. PhDr. Jaroslav Kušnir, PhD.,
doc. PhDr. Ľudmila Mešková, PhD.,
doc. PhDr. Zuzana Straková, CSc.

Vydavateľ:

Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied
Banská Bystrica
2006

ISBN 80-8083-297-8

EAN 9 788 080 832 971

OBSAH

ÚVODOM 5

TEACHING AND LEARNING ENGLISH GRAMMAR

Eva Homolová 7

VYUČOVANIE ODBORNEJ ANGLIČTINY V EU – HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ

Jana Šavelová 13

MEANING IN TERMS OF INTONATION

Petra Jesenská 20

PUN IN NEWSPAPER HEADLINES

Alena Štulajterová 27

ANGLICKÝ JAZYK AKO LINGUA FRANCA / EFL – ENGLISH AS LINGUA FRANCA

Petra Jesenská 34

LANGUAGES WITHIN INTERNATIONAL ORGANISATIONS: ROLE OF THE ENGLISH LANGUAGE

Slavka Plintovičová 44

THREE VIEWS OF AMERICAN DRAMA – EUGEN O'NEILL, ARTHUR MILLER, PEDRO PIETRI

Jana Javorčíková 58

O EXISTENCII UNIVERZÁLNYCH HODNÔT V POSTMODERNEJ DOBE

Juraj Kaliský 81

ONESKORENÝ CESTOPIS P. L. FERMORA Slovensko 30. rokov 20. storočia očami angličana

Ivan Zelenka 88

PLURÁL PODSTATNÝCH MIEN LATINSKÉHO A GRÉCKEHO PÔVODU V ANGLIČTINE

Arnošt Hrnčír 99

ÚVODOM

Publikácia *Teória a prax prípravy učiteľov anglického jazyka* Katedry anglistiky a amerikanistiky na Fakulte humanitných vied Univerzity Mateja Bela je štvrtou publikáciou, ktorá raz ročne sumarizuje vedeckú a pedagogickú činnosť členov katedry. Príspevky jednotlivých členov katedry reprezentujú ich vedeckú činnosť a súčasne reagujú na aktuálne problémy v oblasti učenia a učenia sa anglickej gramatiky, vplyvu intonácie na sémantiku výrazov a prehovorov v anglickej vete, či používanie anglického jazyka ako prirodzeného jazyka na pozadí zlyhania niekoľkých pokusov o vytvorenie univerzálneho jazyka i jazykových schopností. Používanie anglického jazyka v oblasti multilaterálnej a diplomatickej komunikácie, či vyučovanie odbornej angličtiny v Európskej únii je témou ďalšieho článku pojednávajúcim o tejto problematike z pohľadu histórie a súčasnosti. Z oblasti štylistiky ide o skúmanie uplatnenia slovnej hračky v novinových titulkoch, v oblasti literárnej tvorby o vytvorenie syntézy umeleckého prínosu troch autorov americkej drámy, o prezentáciu projektu Worldwork, či o anglickú cestopisnú literatúru, ktorá súčasnému čitateľovi nie je veľmi známa, a z ktorej autor článku venuje pozornosť P. L. Fermorovi a jeho cestopisnému dielu, v ktorom je možné nájsť informácie aj o Slovensku.

V zborníku sa nachádza deväť článkov, ktoré budú pre kolegov, učiteľov a poslucháčov zdrojom zaujímavých informácií a podnetov pre ich pedagogickú aj vedeckú prácu.

Eva Homolová

TEACHING AND LEARNING ENGLISH GRAMMAR

Eva Homolová

Grammar ⇌ interference ⇌ knowledge of grammar ⇌ semantic objectives ⇌
formal objectives ⇌ grammar structures ⇌ grammar functions ⇌ language skills

Over the last years our EFL classrooms have seen many changes. The teaching of English as a foreign language has progressed significantly and perhaps more than we realized.

One of the few facts about language learning is that motivation is a key to learner's success. This fact is actually as old as the "first learning" took place centuries ago and since then a lot has been written about the importance of motivation in ELT.

If we look close at what we present when we teach a foreign language, grammar has never scored very high in our classrooms. This aspect of a language is often looked upon as a necessary but a very boring part of foreign language study. There are probably three reasons for its poor scoring.

Firstly it may be the fault of the way it is often taught, secondly it may be the "interference" of the mother tongue accompanied by the negative impact of Slovak grammar (way it is taught and assessed) and thirdly it is also due to the nature of grammar compared with other, from learner's point of view, more practical skills.

With receptive skills such as reading or listening there may be extrinsic or instrumental motivation (see Harmer 1993) that can help significantly to improve learners' proficiency level. In other words learners may be motivated to practice these skills in and out of the classroom because they know that they will need them for some activity in the real world related to their interests or hobbies e.g. listening to music or news, reading manuals, popular magazines, e-mails or web pages. Moreover these are the skills practiced frequently

in the mother tongue as well. Motivation for these skills is naturally being brought to the ELT classroom from the outside world.

Unfortunately it is not the case with the grammar as it is influenced by its “immediate impracticality” perceived by learners, hardly it is related to their interests or hobbies. Grammar becomes rather the “evil” they carry over with them to English lessons from Slovak ones. Grammar somehow stands aside as it is usually the content of tests they fail in both Slovak and English languages.

In traditional grammar, teaching objectives have been defined as a set of grammatical forms (the present progressive, the indefinite articles, modal verbs etc.) and introduced them one by one into lesson plans. One advantage of a traditional approach to teaching grammar is that form categories are easy to identify and at first sight seem to represent a systematic way of approaching grammar. This makes life relatively easy for us – teachers. However, for learners, focusing on grammatical forms not only often means having to learn several meanings at the same time but not be very clear about what these meanings actually are.

In other words in strictly linear approach the learner acquires one grammatical item at a time and s/he should demonstrate mastery of one thing before moving to the next. According to Nunan (1998) *“learning another language by this method is like constructing a wall. The language wall is erected one linguistic brick at a time. The easy grammatical bricks are laid down at the bottom of the wall, providing a foundation for the more difficult ones”* (p. 101).

Nowadays, however, we go beyond the narrow traditional definition of grammar and take a much broader view of it trying to relate it more closely to situations. Categories we use to define grammar become more numerous.

If we see grammar as being one element of an act of communication, we can show the relationship between grammar and other aspects of a situation as follows:

CONTEXT ⇒ SPEAKER ⇒ PURPOSE ⇒ MEANING ⇒ FORM

It is obvious from this diagram that grammatical competence means not only knowing how to form a sentence or knowing the rules for using e.g. simple tenses versus progressive tenses but the ability to

choose the right grammar in real contexts, which might be referred to as “communicative competence”. Grammatical competence is only one aspect of communicative competence defined by Harmer (1993) as follows:

“Communicative competence involves not just language competence (grammar, vocabulary etc.) but also knowledge of how language is used appropriately and how language is organized as discourse” (p. 14).

The types of grammatical categories that reflect a move to communicative competence are as follows:

1. Knowledge of forms:

This knowledge tells us on the one hand how to form words and structures correctly e.g. irregular plural or conditional sentences and on the other hand how to order these forms within a sentence in the correct pattern e.g. word order of adverbs of time.

2. Knowledge of meanings

This knowledge tells us on the one hand what semantic choices to make in a specific situation e.g. past tense or present perfect. On the other hand this knowledge includes the different meanings that a single form can express e.g. present progressive referring to *now* and to a *future arrangement*.

3. Knowledge of purpose: speech functions

Using grammar entails knowing how it can be used to show a speaker's intention or wish or to produce some behavior from the listener e.g.

- Giving advice: I would buy this shirt if I were you.
- Requesting help: Would you buy some bread for me, please?

4. Knowledge of style: appropriateness

This knowledge tells us whether one grammatical form might be more stylistically appropriate than another in a certain context where two or more forms are possible e.g.

May I borrow this pen? / Can I borrow this pen?

Mary and I are going out. / Mary and me are going out.

5. Knowledge of previous and following discourse.

In traditional grammar there has been a tendency to practice grammar in sentence-level exercises. If more than one grammatical item occurred in a single exercise, then the purpose was usually to contrast two grammatical areas which were potential areas of difficulty e.g. definite versus indefinite article, past vs present perfect etc. In the past few years the relatively new discipline of discourse analysis has led to a broadening of our perspective of language from sentence level to text level, both spoken and written (Harmer, 1993). This has also provided important insights for grammar teaching and learning. If we look at how grammar operates beyond the level of the sentence, we can discover that there is a tendency for certain grammatical co-occur in discourse e.g.

The present perfect meaning of what is usually called “experience” is often followed by the past tense:

John: Have you been to London?

Mary: Yes, I have.

John: Did you like it?

Mary: It was really fantastic.

The shift from perceiving grammar in the frame of competencies brings some changes to our teaching. The principal change is that we define teaching objectives not in terms of forms or structures but of meanings. Thus, for each objective we can use a word which comes as close as possible to the meaning or use of the grammar. It can be demonstrated in the area such as “future tense” meanings:

SEMANTIC OBJECTIVES	FORMAL OBJECTIVES	EXAMPLE
Fixed arrangement	Present progressive	<i>I'm leaving for Spain tomorrow.</i>
Intention	“going to” future	<i>He's going to play golf tonight.</i>
Interpreting signs	“going to” future	<i>Ann is going to be sick.</i>
Prediction	“will” future	<i>It will be a boring party.</i>
Spontaneous decision	“will” future	<i>I think I will go to bed.</i>

As we can see from the above examples, a single form can take various meanings. There are therefore several advantages in taking a notional approach to grammatical objectives. Some of them are:

- Defining the meaning makes the teaching objectives clear to the learner as s/he knows exactly what they have to learn. Grammar will be given “a drop of immediate practicality”.
- It avoids the danger of teaching or practicing two different meanings at the same time, which may arise if we only say that the aim is The Present Perfect Tense
- It tells us whether we have omitted to teach certain meanings of a form. By presenting and practicing The Present Progressive tense learners might not learn a meaning such as “arranged activities.”

The advantages mentioned of such an approach to teaching grammar above can change the way learners perceive grammar – it will become much clearer and more practical from their point of view.

Perhaps more than in any other area of language teaching in grammar exercises and activities learners are forced into a passive role. In many tasks they are presented with prefabricated sentences to which they have to add correct grammar. In real life using grammar is a very active and creative process, there is no teacher around to provide a correct sentence. It is very important to present and practice grammar not in isolated sentences out of context but provide opportunities for learners to explore grammar in context and use it actively to express their own ideas (see Ur, Harmer, Gower etc.)

Literature

NUNAN, David. 1998. Teaching Grammar in Context. In: *ELT Journal*, Volume 52/2, April 1998, pp.101-109.

HARMER, Jeremy. 1993. *The Practice of English Language Teaching*. Harlow: Longman UK Group Company, 1993. ISBN 0 582 09133 0

GOWER, Roger. 1995. *Teaching Practice Handbook*. Oxford: Heinemann, 1995. ISBN 0 435 24059 5

UR, Penny. 1995. *A Course in Language Teaching*. Cambridge: CUP, 1995. ISBN 0524 44994 4

Summary

Výučba anglickej gramatiky

Cieľom článku je poukázať na rozdiely v nižšej motivácii žiakov pri výučbe anglickej gramatiky na rozdiel od rozvoja jazykových zručností. Izolované gramatické javy vo forme štruktúr postrádajú náboj „praktickej použiteľnosti“ a aj to je dôvod, prečo komunikatívny prístup zdôrazňuje funkčný prístup pri výučbe gramatiky.

VYUČOVANIE ODBORNEJ ANGLIČTINY V EU – HISTÓRIA A SÚČASNOSŤ

Jana Šavelová

angličtina pre špeciálne účely ⇌ historický aspekt ⇌ metódy ⇌ integrácia jazykových zručností ⇌ Lisabonská stratégia ⇌

Existencia mnohých jazykov a skutočnosť, že jednotlivé jazykové spoločenstvá nežijú izolovane, ale sú v neustálom sociálnom kontakte, vedie k predpokladu, že osvojovanie cudzích jazykov je minimálne tak staré, ako aj rozmanitosť jazykov. Akákoľvek verbálna a neverbálna interakcia medzi užívateľmi odlišných jazykov nevyhnutne vyžaduje ovládanie spoločného jazyka. História štúdia cudzích jazykov je možné sledovať len na základe písomných záznamov. Častejší výskyt jazyka v písanej podobe podmienil intenzívnejšiu výmenu medzi jednotlivými jazykovými spoločenstvami.

Je zrejmé, že jednotlivci si osvojovali cudzie jazyky i nezávisle od používania písma, avšak možnosť hmotného zachytenia myšlienky prispela k rozvoju filozofického myslenia, ktoré viedlo k uvedomeniu si fenoménu jazyka. Neskôr sa rozvinulo do systematického skúmania v samostatnej vednej disciplíne – lingvistiky. V súčasnosti sa odhaduje, že na svete je možné rozlíšiť okolo 6000 rôznych jazykov (*Language*. In: Microsoft ® Encarta ® 97 Encyclopedia).

V Európe sa počiatky štúdia cudzích jazykov spájajú s latinským jazykom. Latinčina, ako jednotné médium pre odovzdávanie poznatkov si udržiaval svoju pozíciu po dlhé storočia. Od obdobia renesancie sa o svoju pozíciu delila s gréčtinou (Howatt, 1994, s. 129). Od 16. storočia na dôležitosť získava francúzština, taliančina a angličtina (Richards – Rodgers, 1991, s. 1). Počiatky gramaticko-prekladovej metódy kladie Howatt (1994) na koniec 18. storočia. Podľa neho ide o individuálny prístup vzdelancov, ktorí boli zbehlí v gramatike klasických jazykov a aplikovali tieto vedomosti aj na moderné jazyky. Tento prístup ovplyvnil i vyučovanie cudzích jazykov na školách na dlhé obdobie. Od 19. storočia, keď európske národy rozvíjali

intenzívne obchodné kontakty, latinčina prestáva slúžiť ako dorozumievací prostriedok. Následkom rozvíjajúcej sa industrializácie v 19. storočí sa začínajú učiť cudzie jazyky širšie masy ľudí. Ich vzdelávanie v moderných jazykoch vyžadovalo nové metódy. K ich rozvoju prispeli viacerí jednotlivci, ako aj tzv. Reformné hnutie. Howatt vo svojom diele o histórii vyučovania anglického jazyka uvádza, že zaujímavý pokus o vypracovanie psychologickéj teórie osvojovania si materinského jazyka v detskom veku a o jej aplikáciu na vyučovanie cudzích jazykov vypracoval Tomas Prendergast (1806 – 1886). Teóriou impresívnej a expresívnej zložky jazyka, ktorú dnes označujeme ako receptívnu a produktívnu, spracoval Claude Marcel (1793 – 1876). Rozdelenie jazyka na hovorený a písaný jazyk, nasmerovalo jeho myslenie k štyrom častiam štúdia jazyka – počúvanie, hovorenie, čítanie a písanie – dnes všeobecne známe ako jazykové zručnosti. Podľa Howatta tento autor zdôrazňoval, že nácvik produktívnych zručností môže nasledovať až po zvládnutí receptívnych zručností. Hoci pristupoval k jednotlivým zručnostiam príliš izolovane, za najväčší prínos sa považuje pripisovanie väčšej váhy textu ako jednotlivým vetám a induktívny prístup (Howatt, 1994, s. 152 – 156). Nové prístupy postulované reformným hnutím súvisia s novými psychologickými teóriami a s novým pojmom „asociácie“. Henry Sweet (1845 – 1912) sa vo svojej práci už pokúša skĺbiť poznatky psychologické a lingvistické. Vývin smerom dopredu k modernej jazykovede sa spája smenom švajčiarskeho lingvistu Ferdinanda de Saussura (1857 – 1913), ktorého štrukturalistická koncepcia jazyka (jazyk – langue, ako systém znakov a reč – parole, ako realizácia tohto systému) mala mimoriadny vplyv na vyučovanie cudzích jazykov. Podľa T. Hutchinsona a A. Watersa došlo k prvému reálnemu odklonu od klasického chápania jazyka smerom k štrukturalizmu až v tridsiatich rokoch 20. storočia na základe štrukturalistickej teórie Leonarda Bloomfielda (Hutchinson – Waters, 1995, s. 25). Aj keď niektorí autori zaradujú jeho teórie k americkému deskriptivizmu, v kontexte histórie nie je dôležité označenie, ale odraz tejto teórie na vyučovacie metódy. V takomto ponímaní si žiak osvojuje jazyk tým, že sa učí obmieňať prvky v štruktúrach. Na druhej strane podľa tohto autora teória Palmera rozlišuje medzi formou a funkciou jazykových jednotiek. Formy vstupujú do funkčných vzťahov a vytvárajú vety. Učenie je podľa tohto autora osvojovaním si jazykových jednotiek, t. j. utváraním návykov. Aj Chomsky poukazuje na jazyk ako na množinu viet, ktorých štruktúru popisuje gramatika, ale rozlišuje hĺbkovú a povrchovú štruktúru. Hĺbková štruktúra vychádza z vrodenej jazykovej

kompetencie a je základom jazykovej performancie, konkrétneho používania jazyka (Howatt, 1994, s. 271). Howatt, Hutchinson a Waters sa zhodujú v tom, že práve rozlíšenie medzi jazykovou kompetenciou a performanciou malo vplyv na vyučovanie jazyka prostredníctvom drilových cvičení, substitučných tabuliek a iných podobných cvičení, ktoré sa v prípade anglického jazyka vo veľkej miere uplatňovalo obzvlášť v období počas 2. svetovej vojny a aj v určitom období po jej skončení.

Pre vyučovanie cudzích jazykov nastal zlom v sedemdesiatych rokoch 20. storočia. Na medzinárodnom trhu práce nastal nevidaný pohyb a vzrástla potreba vyučovania cudzích jazykov, predovšetkým angličtiny. Do popredia sa dostáva nie jazyk ako systém so svojimi pravidlami, ale skôr cieľ, ktorému slúži, t. j. komunikácia. Hlavná pozornosť sa presúva z jazyka ako systému na používateľa jazyka a základom vyučovacej hodiny sa stávajú komunikatívne aktivity s cieľom napodobniť komunikáciu vo vyučovaní reálnej komunikácii v živote.

V súčasnej dobe prevláda pri vyučovaní anglického jazyka komunikatívny prístup, ktorý sa však nechápe ako absolútne vylúčenie iných postupov, napr. gramaticko-prekladovej alebo audiolinguálnej metódy. Aj dnes majú svoje miesto vo vyučovaní drilové cvičenia alebo preklad viet. Cieľom vyučovania nie je použitie jednej vyučovacej metódy, ale poskytnúť rôznemu typu osobností možnosť naučiť sa cudzí jazyk spôsobom, ktorý vyhovuje rôznym učebným štýlom žiakov. Jednotlivé koncepcie nie je možné izolovať a ani nie je možné každej jednej lingvistickej teórii priradiť jednu vyučovaciu metódu. Hoci metodika vo svojom historickom vývine bola vždy ovplyvnená lingvistickými poznatkami, obe zostávajú samostatnými disciplínami. A napokon, didaktika sa vždy opierala aj o poznatky psychológie, ktoré vo veľkom rozsahu formovali vývin jednotlivých vyučovacích metód.

Prvé informácie o diferenciacii odbornej angličtiny od všeobecnej podľa A. P. Howatta (Howatt, 1994, s. 218 – 219) je možné nájsť už v 16. storočí. Protestanti, ktorí prichádzali do Anglicka potrebovali angličtinu na obchodnú komunikáciu. Už v 19. storočí boli prístupné rôzne príručky obchodnej angličtiny. T. Duddle-Evans a M. Jo St. John (Dudley-Evans – Jo St. John, 1998, s. 19) kladú začiatky vyučovania odbornej angličtiny ako samostatnej aplikovanej lingvistickej disciplíny až do šesťdesiatych rokov 20. storočia. K rovnakému poznaniu dospieva aj A. P. R. Howatt (Howatt, 1994, s. 218 – 222), ktorý tvrdí,

že práve v 60. rokoch sa vynorila potreba špecifických kurzov pre dospelých, ktorí sa učili angličtinu kvôli svojmu zamestnaniu. Teoretické a aplikované princípy vyučovania odbornej angličtiny boli položené v 60. rokoch a za zrod odbornej angličtiny sa považuje rok 1969 v súvislosti s publikovaním prác, ktoré súviseli s odborným jazykom.

Z historického hľadiska nie je jednotný názor na prvenstvo a rozsah publikovaných materiálov. Viacerí autori pripisujú prvenstvo angličtine pre vedu a techniku, iní považujú za najstaršiu obchodnú angličtinu. Podľa nášho názoru je však nesporné, že v 20. storočí v počiatočnom období prevládala angličtina vedy a techniky a v posledných desaťročiach sa intenzívnejšie rozvíja práve vyučovanie obchodnej angličtiny.

Pri výbere obsahu vyučovania odbornej angličtiny vychádzame z predpokladu, že učitelia sa už zvládli do určitej miery všeobecne základy jazyka a má špecifický záujem naučiť sa komunikovať v rámci svojho odboru. Preto nás bude zaujímať obsah vyučovania odbornej angličtiny na rozdiel od všeobecnej angličtiny a kategórie, v ktorých je možné odbornú angličtinu definovať.

V počiatočných obdobiach sa objavili pokusy určiť obsah odbornej angličtiny na základe funkčného štýlu, t. j. lingvistickou analýzou textov vyskytujúcich sa v danej vednej oblasti. Išlo o definovanie lexiky a gramatiky špecifického odboru. Inú možnosť predstavuje semanticko-funkčný prístup ktorý podnietilo úsilie Rady Európy o vytvorenie učebných plánov, ktoré majú byť aplikované na rôzne jazyky s cieľom sprehľadniť a zosúladiť vyučovanie cudzích jazykov. Semanticko-funkčný prístup výrazne ovplyvnil výber obsahu odbornej angličtiny z toho dôvodu, že je viac zameraná na funkcie gramatických štruktúr v špecifických kontextoch (Hutchinson – Waters, 1995, s. 31). Keďže vzhľadom na špecifické potreby nie je možné obsah vyučovania angličtiny formulovať len v kategóriách gramatiky, lexiky alebo len komunikatívnych funkcií, pozornosť pedagógov sa presunula z roviny izolovaných viet na rovinu textu ako významového textu na základe predpokladu, že každý typ textu technický, ekonomický, právnický atď. má svoje špecifické textové ukazovatele. Väčšie zmeny podľa Hutchinsona a Watersa priniesla až tvorba obsahu odbornej angličtiny na základe analýzy cieľovej situácie (*target situation analysis*) (Hutchinson – Waters, 1995, s. 37). Cieľovou situáciou môže byť napríklad vybavenie obchodnej korešpondencie v anglickom jazyku, rokovanie s obchodným partnerom v anglickom jazyku, alebo v súčasnej dobe aktuálne

zostavenie návrhu projektu v rámci čerpania fondov EU v anglickom jazyku a pod. Cieľová situácia podmieňuje potreby učiaceho sa a preto sa stáva základom pre definovanie potrieb učiaceho sa. Samotná analýza cieľovej situácie sa však v konečnom dôsledku nezachytí problematiku v celom jej rozsahu, je zameraná len na výsledný produkt a nezohľadňuje primerane samotný proces vyučovania. Orientácia na komunikatívne zručnosti a stratégie nie len v rovine samotného jazyka ale na úrovni myšlienkových procesov predstavuje určitý protipól tejto stratégie. Práve z tohto pohľadu niet rozdielov medzi jednotlivými oblasťami anglického jazyka, napríklad technickou odbornou angličtinou a obchodnou angličtinou, pretože stratégie dekódovania významu sú rovnaké. V tomto prípade je cieľom vyučovania odbornej angličtiny rozvíjanie špecifických informácií pre dekódovanie významu hovoreného slova a písaného textu.

Súčasný trend vyučovania odbornej angličtiny vystihli Hutchinson a Waters svojim prístupom zameraným na učiaceho sa „*learning-centered approach*“ (Hutchinson – Waters, 1995). Doposiaľ používané princípy tvorby obsahu odbornej angličtiny sa zameriavajú na výsledný produkt a neberú do úvahy samotný proces vyučovania. Zákonitosti vyučovacieho procesu a osobnosť učiaceho tvoria špecifikum odbornej angličtiny a odlišujú ju od všeobecnej. Odborná angličtina teda nie je len súhrnom lexikálnych a gramatických jednotiek a jazykových zručností a ani len súhrnom špecifických vyučovacích metód. Je to predovšetkým prístup k vyučovaniu, nie produkt. Podstatnú úlohu tu zohráva uvedomenie si potrieb, nielen ich existencia. Navyše, okrem cieľových potrieb „*target needs*“, nemajú úlohu zohrávať potreby vyplývajúce z vyučovacieho procesu „*learning needs*“, ktoré predstavujú cestu k osvojeniu si vedomostí a zručností. Je samozrejmé, že používanie odbornej angličtiny nie je možné bez ovládania základných zručností a stratégií bežnej komunikácie. Predstavujú základ, od ktorého sa odvíja odborná angličtina, ako nadstavbový proces. Takéto chápanie vymedzuje obsah odbornej angličtiny ako nadstavbovú špecifickú slovnú zásobu pre relevantnú oblasť (napr. používanie archaizmov v právnej angličtine) a vyučovanie gramatických javov, ktoré sú typické pre odborné texty (napr. pasívne konštrukcie). Do obsahu odbornej angličtiny patria komunikatívne zručnosti s dôrazom na tie, ktoré sú typické pre komunikáciu v odbore (písomná, ústna komunikácia). Rovnako dôležité je zohľadniť aj základné poznatky pedagogickej psychológie, psychologické faktory vyučovania a učenia sa, charakteristiku osobnosti žiaka a učiteľa a individuálne štýly učenia sa.

Vyučovanie komunikatívnych zručností v odbornej angličtine chápeme ako vyučovanie odbornej komunikácie prostredníctvom štyroch základných zručností, posluchu, čítania, písania, ústneho prejavu. V kontexte vyučovania odbornej angličtiny k nim pristupujú aj ďalšie dve zručnosti, t. j. vyučovanie odborného prekladu a tlmočenia. V tejto súvislosti je potrebné sa zmieniť aj o veľmi účinnom nástroji na zlepšenie jazykových vedomostí a zručností a to vyučovanie niektorých predmetov v cudzom jazyku (tzv. CLIL – *Content and Language Integrated Learning*), ktorý umožňuje zároveň s obsahom učiva zlepšovať a osvojiť aj kompetencie v cudzom jazyku (Hlavičková, 2006, s. 3 – 7).

Integrácia všetkých jazykových zručností do vyučovania odborného jazyka sa javí ako nevyhnutná aj v zmysle naplnenia Lisabonskej stratégie. V roku 2000 si na summite v Lisabone vytýčili predstavitelia členských štátov Európskej Únie cieľ, urobiť z Európskej Únie do roku 2010 „najkonkurencieschopnejšiu a najdynamickejšiu znalostnú ekonomiku na svete, schopnú udržateľného hospodárskeho rastu, v ktorej bude viac pracovných miest a väčšia sociálna súdržnosť“ <http://www.iminerva.sk/dokumenty/StrategiaKonkurencieschopnostiSR.doc>). Na základe toho prijali tzv. Lisabonskú stratégiu, ktorej naplnenie by malo viesť k dosiahnutiu vytýčeného cieľa. Zároveň by mala byť hlavným návodom pre hospodársku politiku každej členskej krajiny EÚ, vrátane Slovenska. Vo februári 2005 schválila vláda SR Stratégiu konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 pod názvom Národná lisabonská stratégia. Tento základný dokument vychádza z cieľov a princípov lisabonskej stratégie Európskej únie a stal sa oficiálnym vládny programom rozvoja znalostnej ekonomiky na Slovensku. Jedným z cieľov národnej stratégie aplikovania Lisabonskej stratégie je posilnenie a zlepšenie vzdelávania v oblasti cudzích jazykov a preto sa vyučovanie odbornej komunikácie v anglickom jazyku stáva výzvou našej doby.

Literatúra

- DUDLEY-EVANS, T. – JO ST. JOHN, M. 1998. *Developments in English for Specific Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 301 s. ISBN 0-521-59675-0
- HLAVIČKOVÁ, V. 2006. Národní plán výuky cizích jazyků In: *Cizí jazyky*, roč. 2005/6, č. 1, s. 3 – 7.
- HOWATT, A. P. R. 1984. *A History of English Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 1994. 394 s. ISBN 0-19-437075-5
- HUTCHINSON, T. – WATERS, A. 1995. *English for Specific Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. 183 s. ISBN 0-521-31837-8
- RICHARDS, J. C. – RODGERS, T. S. 1991. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. 171s. ISBN 0-521-31255-8
- Language. In: Microsoft (R) Encarta (R) 97 Encyclopedia. (c) 1993-1996 Microsoft Corporation.
- <http://www.iminerva.sk/dokumenty/StrategiaKonkurencieschopnostiSR.doc>

Summary

Teaching English for Specific Purposes in the EU – History and Present

This article deals with teaching English for Specific Purposes from the points of view of history and present time. The approach to the ESP has been developing and nowadays focus is on learning-centred approach. With respect to this, the four basic language skills – reading, listening, speaking and writing become the indispensable part of the ESP, however translating of specialized texts and interpreting should also be included as a response to the National Lisabon Strategy.

MEANING IN TERMS OF INTONATION

Petra Jesenská

intonation ⇌ pitch ⇌ grammatical function function of intonation ⇌ sentence-delimiting
function of intonation ⇌ distinctive function of intonation ⇌ attitudinal function
of intonation ⇌ maxims of quality ⇌ quantity ⇌ relevance and manner ⇌ taking turns

The learners of English language tend to think that using “magical words” such as *please, can/could, may/might, would* (e.g. in the phrase *would you mind...?*), *thank you* etc. are sufficient enough to sound polite. English learners usually forget that language does not consist of mere words and that there is something “behind” that makes us seem polite, fair-spoken, and mannerable. Spolsky [1998: 19, 124] characterises politeness as recognition of others’ people rights in a certain social situation and we add that we can express it by the means of lexis, gestures, mimics and, last but not least, intonation. Certainly, when talking about intonation we have to take into account also other suprasegmental features besides intonation but we have decided to deal primarily with intonation and the way it can change the meaning of a discourse.

It is obvious that the most significant part in intonation is played by pitch [compare with Jones, 1992: 149 and Jesenská, 2001: 25] which can be described in terms of high and low referring to the end points of the pitch scale. It would also be perfectly reasonable to think of pitch as ranging instead from light to heavy, for instance, from left to right, and people who have difficulty in hearing intonation patterns are generally only having difficulty in relating what they hear. However, the range of intonation is extensive – when people speak their intonation often touches notes both higher and lower than they can sing. The range is usually wider in the declamatory style of speech than in conversation.

Intonation bears relevant information which is not carried by any other means and therefore has several significant functions in interaction

(not only) with other interlocutors. Antipova et al. [1974: 9] state four main functions of intonation:

1) **Sentence/utterance forming function** or we could say **grammatical function** is important because intonation becomes important part of grammatical realisation of an utterance. Antipova et al. [ibid.] set the example of a simple sentence showing necessity of unambiguity with plain communicative goal without distinguishing in pitch and stress. So the following sentence (utterance) can be taken for a statement, a question, an exclamation, or an implication of one's attitude depending on intonation:

He's 'passed his e\exam. – a (pure) statement

He's 'passed his e^exam? – a question

He's 'passed his e\exam? – a question as an expression of surprise /it is unbelievable that he has passed his exam because he had not been studying a lot)

He's \passed his e\exam. – an exclamation

He's \passed his e^exam. – a statement suggesting that he must know something, he may not be so lazy and now he deserves to take a rest after all.

2) **Sentence-delimiting function** helps to recognise the end of a sentence/utterance by means of pauses of different length together with an emphasis on the most prominent word/part of an utterance. This is nowadays called also accentual function. Look at the following example sentence: *When danger threatens your children call the police*. Two different sorts of intonation change the semantics of the whole sentence. Compare case a) and case b).

a) *When danger threatens* your children call the police.

b) *When danger threatens your children* call the police.¹

Italics highlight the intonation phrase boundary (delimitation of syntactic constituents).

3) **Distinctive function** of intonation is obvious from the fact that communicatively different types of sentences/utterances are distinguished by intonation alone: for instance the following sentence

¹ The above-mentioned example has been taken from the following web site <http://ufal.ms.mff.cuni.cz/~ess2001/doc/grabe/Grabe1.ppt#38>.

can express a polite request (a) or a categoric order (b) depending on its intonation:

(a) a rising tone – 'Wait ↗here!

(b) a falling tone – 'Wait ↘here!

This function may be also named **discourse function** because this one looks at the act of speaking in a broader way in a sense that intonation can signal the listener what is to be taken as new information and what is already given; it may indicate a contrast, convey to the listener what kind of response is expected and so forth. [Jesenská, 2001]

By means of intonation various ranges of meaning can be seen uttering such a simple monosyllabic word as *yes*:

(a) ↘yes – meaning: That is so.

(b) ↘yes (but starting from the higher point of pitch) – meaning: Of course it is so.

(c) ↗yes↘ – meaning: Most certainly.

(d) →yes↗ – meaning: Is it really so?

(e) →yes↗ (but lower than in case d) – meaning: Yes, I understand what you have said. / Please, go on (in the telephone conversation).

(f) ↘yes↗ – meaning: It may be so.

[Jones, 1992: 151]

4) **Attitudinal function** of intonation expresses the mood and emotions of a speaker, their attitude to the certain situation and also to the listener or other interlocutor. This function is expressed only by intonation as well.

A single sentence can be pronounced in a number of different ways depending on intonation of the utterance. For instance, *What a beautiful day!* may be interpreted in the following ways:

(a) *What a beautiful day!* Simple fall pattern of intonation – meaning: when said perfunctorily;

(b) *What a beautiful day!* Rising intonation – meaning: when said enthusiastically;

(c) *What a beautiful day!* Rising-fall intonation – meaning: when said sarcastically.

However, intonation can create differences in meaning that go further beyond attitudinal information. The sentence *I didn't get the job because of my husband.* can be understood from two points of view depending on intonation.

1 The sentence *I didn't get the job because of my husband*. pronounced with the falling intonation means that the speaker did not get the job because her husband messed things up.

2 The same sentence *I didn't get the job because of my husband*. pronounced with the rising intonation at the end of the utterance means that the speaker did get the job but her husband could not claim any credit for the achievement [Lier, 1995:25].

Besides we should also bear in mind the conversational maxims. The success of a conversation depends upon the various speakers' approach to the interaction. The way in which people try to make conversations work is sometimes called a co-operative principle. This can be explained by four underlying rules or maxims. (They are also named Grice's maxims, after the language philosopher, H. P. Grice.) They are the maxims of quality, quantity, relevance and manner.

- a) Quality – speakers should tell the truth. They should not say what they think is false, or make statements for which they lack evidence.
- b) Quantity – a contribution should be as informative as is required for the conversation to proceed. It should be neither too little, nor too much. (It is not clear how one can decide what quantity of information satisfies the maxim in a given case.)
- c) Relevance – speakers' contributions should relate clearly to the purpose of the exchange.
- d) Manner – speakers' contributions should be perspicuous: clear, orderly and brief, avoiding obscurity and ambiguity.

Taking turns

Conversations are based on speakers taking turns to make an utterance. Ideally, these come in adjacency pairs – an initiation or request for information meets an immediate response. There may also be feedback to express satisfaction or thanks.

Line 1: Pupil: *Will you look at my personal statement, sir?*

Line 2: Teacher: *I'm teaching now, but come at lunchtime.*

Line 3: Pupil: *Oh, thanks.*

Line 4: Teacher: *Do you know what courses you want to apply for?*

Line 5: Pupil: *Most of them, well I think so.*

Line 6: Teacher: *Yes, and we're only in December.*

The adjacency pairs are in the first two lines, and lines four and five. The feedback is in lines three and six. You can see how this simple model might be complicated by all sorts of interruptions. For example, another pupil arrives and asks (after Oh, thanks) for the teacher to fetch a colleague from the staffroom; the teacher looks in, tells the second pupil the other teacher is on the telephone, and so on.

There are various devices for claiming and keeping a turn. **Dropping intonation** may signal that a point is made, so a response is in order. Pauses for breath may also be taken as an opening (<http://www.universalteacher.org.uk/lang/speech.htm>).

Conclusion

When a person speaks, intonation (pitch) of their voice keeps changing and so it can be high or low. Without changing intonation any spoken utterance would have sounded extremely monotonous and it would have been difficult, if not impossible, to recognise the most important part of a speech. Pitch is used in all languages to add special significance to what is said, but it is not the same in all languages. No words are distinguished only by their intonation in English language [compare Christophersen 1970: 179]. In fact, any English word may have almost any intonation depending on the context or the situation. English intonation is something that is added to the utterance due to a special personal colouring and/or meaning regardless whether a single word or a whole sentence is spoken.

Perfect example can be a single word *yes* used as a separate utterance in reply to a question: if uttered in a falling tone (a glide from a high to a low note) it means a definite affirmative and there are no doubts or uncertainties from the side of a speaker, but if a tone of a speaker is rising it may suggest that there is some hesitation or reservation on the interlocutor's side. These tones (rising or falling) can be added to other utterances (such as *no* or *maybe*) to express the same shades of meaning. Thus, English intonation forms part of the whole utterance because it suggests the interlocutor's attitudes, opinions, moods, and emotions to what they are saying.

Literature

- ANTIPOVA, E. – KANEVSKAYA, S. – PIGULEVSKAJA, G. 1974. *English Intonation*. Leningrad: Prosveshenie, 1974. 233 p.
- BOLINGER, D. 1972. *Intonation*. Baltimore: Penguin Books, 1972. 464 p.
- BRADFORD, B. 1992. *Intonation in Context. Intonation practice for upper-intermediate and advanced learners of English*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 62 p. ISBN 0-521-31914-5
- CHRISTOPHERSEN, P. 1970. *An English Phonetics Course*. London: Longman, 1970. 216 p.
- CRYSTAL, D. 1996. *The Cambridge Encyclopaedia of The English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. 489 p. ISBN 0521-40179-8
- FASOLD, R. 1990. *Sociolinguistics of Language*. Oxford: Basil Blackwell, 1990. 342 p. ISBN 0-631-13825-0
- GIMSON, A. 1994. *An Introduction to the Pronunciation of English*. London, New York, Melbourne, Auckland: Edward Arnold, 1994. 364 p. ISBN 0-430-56549-7
- JESENSKÁ, P. 2001. *English Phonetics and Phonology*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 2001. 40 p. ISBN 80-8041-384-3
- JONES, D. 1992. *The Pronunciation of English*. New York: Cambridge University Press, 1992. 225 p. ISBN 0-521-09369-4
- LIER, Leo Van. 1995. *Introducing Language Awareness*. London: Penguin Books, 1995. 161 p. ISBN 0-14-081481-7
- ROMAINE, S. 1994. *Language in Society. An Introduction to Sociolinguistics*. New York: Oxford University Press, 1994. 235 p. ISBN 0-19-875134-6
- SPOLSKY, B. 1998. *Sociolinguistics*. Oxford: Oxford University Press, 1998. 128 p. ISBN 0-19-437211-1
- WARDHAUGH, R. 1994. *An Introduction to Sociolinguistics*. Second Edition. Oxford: Blackwell, 1994. 400 p. ISBN 0-631-18353-1

Web sites:

<http://ufal.ms.mff.cuni.cz/~ess2001/doc/grabe/Grabe1.ppt#38> (July 15, 2005)

ufal.ms.mff.cuni.cz/~ess2001/doc/grabe/Grabe1.pp (July 15, 2005)

Lide, Francis. (July 15, 2005) <http://www.esl-houghton.org/teachmater/Politeness.doc>

<http://www.universalteacher.org.uk/lang/speech.htm>

Summary

Autorka článku MEANING IN TERMS OF INTONATION rozoberá štyri základné druhy funkcií intonácie, pomocou ktorých dochádza k zmene sémantiky celej sentence. Všíma sa aj tzv. *taking turns* (striedanie interlokútorov v prehovore), ktoré sú pre priebeh komunikácie nevyhnutné.

THE PUN IN NEWSPAPER HEADLINES

Alena Štulajterová

publicistic style ↔ the pun ↔ lexical level ↔ irony ↔ stylistic device ↔ stylistic significance

The language of newspaper reporting or journalistic style deserves our careful attention. It is mainly because besides its primary function, to inform, a newspaper now has an additional function – to influence, to help people build their opinions, and here the style, the choice of the right words, plays the main role. There are as many varieties of newspaper language as there are newspapers, so it is better to speak about various journalistic styles rather than journalistic style in general, in fact the main distinction is usually made between formal and informal styles.

The style of newspaper reporting in the nineteenth century was very formal in terms both of vocabulary and of grammar. This tradition still holds to some extent for the quality newspapers today, but they themselves were affected by the changes in size, layout, and style brought about by the popular newspaper in tabloid form. One point which the two styles share is that their underlying aims are identical: they are both concerned to present a certain number of facts in as interesting a manner as possible to audiences whose interests they are fairly clear about (Crystal – Davy, 1990).

Newspaper headlines are a separate study in themselves, being radically different from the rest of newspaper reporting language. The specific aim of this article is to outline an examination of the techniques of headline writing with regard to the use of the pun as an effective stylistic device at the lexical level.

Generally, the headline is on the top of a newspaper report, which is printed in large letters above the report. Although it has an independent position, it is very closely connected with the text of the

article. The headline can actually be seen as a kind of crystallised essence of the text and simultaneously a concise piece of information which should direct the reader, it may indeed even be considered a specific 'genre' of journalism owing to its specific functions and peculiar features.

The main function of the newspaper headline, as Galperin (1977, p. 302) states, is to provide the reader with brief information about the content of the article that follows. The need to affect the reader, to catch his attention and to influence him is always present in newspapers. In fact, these functions are also to a great extent accomplished through headlines. Thus, the role of the headline is not only to encourage readers to read the article, but also to influence them to accept the idea it expresses, to persuade them of its correctness and thus to influence their thinking. To sum up, the headline has to "contain a clear, succinct and if possible intriguing message, to kindle a spark of interest in the potential reader" (Crystal – Davy, 1969, p. 174).

The functions of newspaper headlines are also closely connected with their specific features. Journalists have to work continuously under the pressure of time and space, but this is not the only fact reflected in the process of headline-writing. Crystal and Davy (1969) lay stress on three main rules which should be stuck to in journalism: the need for compression of the information into a limited space, the need for clarity and the avoidance of ambiguity. Apart from this, the headline has to catch the reader's attention and make him read the article that follows, as we have already emphasised. Therefore, the headline should be brief, succinct, clear, and comprehensible on one hand, and surprising, eye-catching, witty, and imaginative on the other.

Specific functions and features of newspaper headlines inevitably demand peculiar use of language. Quirk et al. (1985, p. 24) denote the language of newspaper headlines with the term *headlinesese*. This differs from everyday English in many respects, and therefore can be sometimes difficult to understand. Another feature of the headline is brevity – a quality which can be achieved with a careful choice of lexical items. Swan (1980, p. 409) claims that short words are often used in newspaper headlines simply to save space (e.g. *to back – to support*, *head – leader*, *gems – jewels*). Sometimes, such words are not normally used in everyday life; they are absolutely specific to

newspaper writing (e.g. *curb* – *restriction*, *to bid* – *to attempt*, *to vow* – *to promise*). Furthermore, Swan (1980) adds that a ‘newspaper’ word does not unconditionally have to be shorter than its ‘normal’ equivalent. It is not infrequent that from a group of synonyms, the author of a headline chooses the word with the greatest dramatic effect, e.g. *blaze* instead of *fire*.

In newspaper writing, the function of impressing the reader and affecting his feelings, and generally attracting his attention, is just as important as the need for brevity. Concerning the lexical level, Galperin (1977, pp. 303 – 304) mentions three ways of achieving this aim. The first one is the use of emotionally-coloured words and phrases, as for instance in the following headlines: “End this *Bloodbath*”, or “No Wonder Housewives are *Pleading: ‘HELP’*”. Another way is to change the usual form of set expressions or special terms, for instance by adding one or more words (e.g. “cakes and *bitter* ale”), or by substitution of one or more elements of the expression (e.g. *conspirator-in-chief*, the original term being *commander-in-chief*). Last but not least, journalists very often employ another powerful stylistic device – the pun (e.g. “And *what* about *Watt?*”). The essence of which lies in the interaction of primary and derivative meaning(s) of a word (Galperin, 1977).

The pun is a play on words, based mostly on the principle of a foregrounded lexical ambiguity (Wales, 1995). It involves the use of a polysemous word to suggest two or more meanings related by extension, or the use of homonyms – words identical in spelling with one or more unrelated meanings. Examples:

Dead-end job for soap stars

– a *dead-end job* is a job with low wages and no chance of progress, but here it has one more meaning, which is literal – the story of a film in which a soap star plays ends in death.

Family firm friends – relative way to build a business

– the word ‘*relative*’ has two meanings: having a particular quality when compared with something else (adjective), as well as denoting a member of a family (noun).

Tiger roars ahead

- the article which follows the headline is in praise of the sporting achievements of Tiger Woods – a famous golfer.

Another principle the pun in newspaper headlines is usually based on is homophony – when words which sound alike are spelled differently and often have different meanings:

*Inter are so **Keane** of a 12m pounds deal*

- the surname of Roy Keane, one of the most popular footballers in the UK, substitutes for the word *keen*.

*He is running out of **Gaz***

- the name of a famous sportsman substituted for the word *gas* in a notoriously well known idiom “to run out of gas”. Other illustrative examples could be: It’s Robbie Wee-liams, Watt a home, etc.

Blending is also a productive way of creating puns in newspaper headlines. This combining of two separate forms to produce a single new term is present in the following examples: *Happy **surfd**ay, ma’am, How to hit the Harry **Jackpot**ter, An **amayonnaising** offer from Heinz, etc.*

Another way to create the pun is to substitute one word in a phrase or in a set expression in order to achieve a humorous effect. To reach the desired effect, the ‘substituting’ word should sound similar to the ‘substituted’ one:

***Rowling** in money*

- the name of the author of the Harry Potter books nicely refreshes the idiom ‘to be rolling in money’, which was used here to indicate that the publishing company – as well as the author herself – are making profits thanks to good sales of a successful series,

*Cold **Weger** forecast...*

– anyone would be able to recognise the pun in this headline, and the first sentence of the article just makes it clearer: “Former Chelsea and Blackburn star Roy Wegerle has found a great way to chill out...with a round of golf in Greenland”.

***Star** boot sale*

– the ‘substituting’ word need not inevitably be a proper name – ‘star’ is more suitable here, because it sounds similarly to ‘car’ (‘car boot sale’ is a sale in a car park or other open space, where people sell things from the backs of their cars – the article reported that the star Rula Lenska was selling her clothes in this way).

The effect of the pun in newspaper headlines becomes stronger when it is graphically emphasised, so that it could also be perceived visually:

Handsome profit

– the part of the word in bold type was marked by a different colour from the rest of the headline to stress the name of a mega-rich deal-maker Guy Hands, who managed to make a ‘handsome profit’,

Fee-ling cheated

– the hyphen indicates why a man felt cheated – because he had to pay a fee, about which he had not been told before.

Puns in the quality newspapers work on similar principles as in the popular press, with the exception of graphic highlighting; we cannot, however consider this a general rule, because we have not examined a sufficiently large sample of language material to be able to draw general conclusions.

*Juve face crucial **away** test*

– Juventus are going to play against Deportivo on their opponent’s ground (‘an away game/match’), but the word ‘away’ indicates also

that only one team of these two can progress to a higher competition, and the teams have the same number of points.

CSFB avoids serious damage from dot.bomb

A welcome antidote to the worldwide wait

– in both headlines, the pun works on the principle of substitution. In the first example, ‘dot.bomb’ is substituted for the term ‘dot.com’ – “persons or companies whose business is done using the Internet or involves the Internet”. The ‘substituting’ expression reflects the fact that using the Internet was rather dangerous for the investment bank. In the second example, ‘wait’ is used instead of ‘web’ to emphasise the slowness of the Internet.

Unlike more serious irony, the function of these puns is to produce a purely humorous effect. It proves the skilful ability of the author to play with words. Besides, the witty quality of the pun being witty refreshes otherwise dull and boring headlines and makes them imaginative. This can be applied especially to popular newspapers, as the number of examined examples of the pun was almost twice as high here as in the quality press. Some people find this kind of wordplay frivolous and demeaning, but others would argue that it is a creative and enjoyable way of renewing and refreshing language.

Literature

CRYSTAL, D. – DAVY, D. 1996. *Investigating English Style*. Harlow: Longman, 1996. ISBN 0-582-55011-4

GALPERIN, I. R. 1977. *Stylistics*. Moscow: Higher School Publishing House, 1977.

MISTRÍK, J. 1989. *Štylistika*. Bratislava: Mladé letá, 1989.

QUIRK, R. et al. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Harlow: Longman, 1985. ISBN 0-582-51734-6

SWAN, M. 1980. *Practical English usage*. Oxford: Oxford University press, 1980. ISBN 0 19 431185 6

WALES, K. 1989. *A Dictionary of Stylistics*. Harlow: Longman, 1989. ISBN 0-582-03139-7

RESUMÉ

Denná tlač, ako jeden z hlavných zdrojov získavania informácií o spoločenskom, politickom i športovom dianí doma i v zahraničí, je neoddeliteľnou súčasťou nášho každodenného života. Okrem aktuálnych informácií v nej čitateľ ocení aj možnosť rýchlo a ľahko sa orientovať prostredníctvom novinových titulkov. Cieľom príspevku je poukázať na štylistickú príznakovosť titulkov na lexikálnej rovine, pričom zvláštna pozornosť je venovaná slovnej hračke. Okrajovú pozornosť venujeme rozdielnemu uplatneniu použitiu uvedenej štylémy v serióznej a bulvárnej tlači.

ANGLICKÝ JAZYK AKO LINGUA FRANCA (ELF – ENGLISH AS LINGUA FRANCA)

Petra Jesenská

angličtina ako lingua franca ⇨ najpoužívanejší jazyk ⇨ hybridné jazyky ⇨ ELF – English as Lingua Franca ⇨ Basic English ⇨ gambits ⇨ univerzálny jazyk ⇨ pokusy vytvoriť umelý jazyk ⇨ rovnosť jazykov v EÚ ⇨ inojazyčné vplyvy ⇨ medzinárodná angličtina ⇨ britská varieta

Na celom svete je približne 370 miliónov obyvateľov, pre ktorých je angličtina materinským jazykom, pre ďalších 300 miliónov ľudí je druhým jazykom. Niekoľko sto miliónov komunikantov používa angličtinu v cestovnom ruchu, na obchodných rokovaníach, v medzinárodných univerzitných programoch a v mnohých ďalších oblastiach tretieho sektora, pre ktoré sa angličtina stala lingua franca. Krupa – Genzor (1996, s. 73) uvádzajú, že od 50. rokov 20. storočia stúpila znalosť anglického jazyka vo svete o 40 % a rady jej používateľov sa naďalej rozširujú. Angličtina je jednoznačne geograficky najrozšírenejší jazyk na svete: po anglicky sa hovorí na všetkých kontinentoch sveta. Podľa Berdičevského¹ (Bálintová, 2003, s. 57) je najpoužívanejším jazykom sveta čínština, za ňou nasleduje anglický jazyk, na treťom mieste sa umiestnila ruština, za ktorou nasledujú jazyky španielčina, hindčina, arabčina, portugalčina, bengálčina, nemčina a desiatku najpoužívanejších jazykov uzatvára japončina. V predchádzajúcej formulácii tvrdíme, že angličtina je najrozšírenejšia, ale v nasledujúcej sentencii ju radíme za čínsky jazyk, pretože medzi najrozšírenejším a najpoužívanejším jazykom sú malé rozdiely. Pod najrozšírenejším jazykom mienime najčastejšie používaný materinský jazyk a zároveň jazyk dorozumievania medzi komunikantmi, ktorých materinským jazykom nie je angličtina. Za najpoužívanejší jazyk považujeme ten, ktorým hovorí najvyšší počet používateľov materinského jazyka.

¹ A. Berdičevský: Seminár pre učiteľov ruského jazyka, Banská Bystrica, 25.11.1997.

V Mistríkovej Encyklopédii jazykovedy (1993, s. 265) sa dozvedáme, že pod pojmom *lingua franca* sa pôvodne rozumel zmiešaný jazyk s prvkami arabčiny a iného jazyka a v stredoveku sa používal v prístavoch Stredozemného mora. Terminus *technicus* sa postupom času rozšíril na všetky tzv. hybridné jazyky, pretože z pragmaticko-komunikačného hľadiska to bolo nevyhnutné a pre komunikantov pochádzajúcich z rôznych etník a jazykových komunit praktické. Dnešná *lingua franca* je práve angličtina, ktorá sa stáva akýmsi esperantom dnešných čias. Je zrejmé, že minimálne v európskom priestore zastáva angličtina miesto, ktoré v minulých storočiach patrilo latinčine.

Je nanajvýš pravdepodobné, že aj slovenská exekutíva (vláda a vládne inštitúcie) bude vďaka rastúcim kontaktom so zahraničím čím ďalej tým viac konfrontovaná so zahraničnými hovoriacimi, ktorých materinským alebo druhým jazykom bude práve angličtina.

Nemalý vplyv na prienik anglickej lexiky do materinských jazykov má jazyk internetu a informačných technológií, aj keď najnovšie prieskumy týkajúce sa využívania internetu ukazujú, že internet je na Slovensku dostupný len 7 % obyvateľov a v Českej republike 15 %, kým v Spojených štátoch využíva internet približne 50 % obyvateľstva (Bálintová, 2003).

V lingvistike sa diferencuje medzi štúdiom angličtiny ako cudzieho jazyka (EFL – English as a Foreign Language) na komunikáciu s hovoriacimi, pre ktorých je angličtina materinským jazykom a medzi štúdiom angličtiny ako *lingua franca* – dorozumievací jazyk (ELF – English as Lingua Franca) na komunikáciu s hovoriacimi, ktorých materinským jazykom je iný jazyk ako angličtina.

Všimnime si bližšie niektoré špecifické črty ELF – angličtiny ako *lingua franca*. Všeobecným cieľom výučby angličtiny ako cudzieho jazyka je dosiahnutie jazykovej zdatnosti na úrovni ideálneho rodeného hovoriaceho. Avšak pri výučbe ELF sa používa pragmatickejší prístup, ktorý si kladie za cieľ efektívnosť/úspešnosť komunikácie, ktorá samozrejme závisí od jej interlokútorov. Zjednodušene povedané: Angličan takmer nevedomky prispôsobí svoj jazyk (gramatiku, lexiku, dikciu a tempo reči) úrovni svojho zahraničného poslucháča. Pre hovoriaceho, ktorý nie je Angličan a hovorí s tiež nie rodeným Angličanom je oveľa dôležitejšie, aby jeho poslucháč pochopil obsah výpovede ako to, aby ako hovoriaci vedel hovoriť dokonalou angličtinou. Niektoré „chyby“ vo výslovnosti ako napr.: nepoužívanie fonémy schwa (@) robia angličtinu zrozumiteľnejšou pre zahraničných hovoriacich. Na druhej strane si

treba uvedomiť fakt, že hovoriaci (napr. aj rodený Angličan) môže z lepšieho ovládania jazyka vyťažiť konkurenčné výhody.

V medzinárodnom prostredí používajú angličtinu ako dorozumievací jazyk (ELF) najmä odborníci a vedci, ktorí už dôverne poznajú odborný obsah problematiky ako aj jeho príslušnú lexiku (resp. terminológiu).

V skratke možno povedať, že angličtina ako dorozumievací jazyk (ELF), je taká rôznorodá ako sú rôznorodí jej používatelia. Hovoríme vlastne o značne zjednodušenom systéme jazyka, ktorého predchodcom bol tzv. *language stripped bare*, ktorý rozvinul britský lingvista Charles Ogden v 30. rokoch 20. storočia a pomenoval ho *Basic English*. BASIC je akronymom slov *British* – *American* – *Scientific* – *International* – *Commercial*. Ogden zredukoval slovnú zásobu na 600 substantív, 150 adjektív a 100 tzv. štruktúrnych výrazov (zámená, predložky atď.). Ide o veľmi zredukovanú normálnu anglickú gramatiku. Ogdenov *Basic English* sa síce nestala medzinárodným jazykom ako si to sám autor predstavoval, ale medzičasom vznikol nenormatívnym spôsobom podobný jazyk – ELF.

Jennifer Jenkinsová (King's College, University London) patrí k tým, ktorí sa venovali výskumu *language stripped bare*, a na základe svojho výskumu zistila, že interkultúrna komunikácia v ELF je vo všeobecnosti veľmi plodná, napriek tomu, že v nej neexistujú normy a platí, že nejasné výpovede neprerušujú konverzáciu (*let it pass* akoby povedali Angličania).

Komunikant, ktorý lepšie ovláda jazyk je väčšinou schopný rýchlo sa prispôbiť slabšiemu partnerovi v komunikácii svojou výslovnosťou, použitím gramatiky, slovnej zásoby a výstavby prehovoru alebo textu.

Musíme zdôrazniť jeden dôležitý fakt – ELF je pragmaticky zredukovaná podoba anglického jazyka, nie je to jazyk Shakespeara a Virginie Wolf(ovej), hoci paradoxne sa vyznačuje tým, že jej chýba istá „pragmatická ľahkosť“, čoho dôkazom je len zriedkavé používanie tzv. *gambits* (viet, ktoré slúžia na nadviazanie konverzácie), teda rutinných viet, pomocou ktorých sa nastoľuje téma diskusie, výrazy na prenechanie alebo prevzatie reči zdvorilým spôsobom, tempo, korekcie... Pre nerodených hovoriacich nebude absencia tejto pragmatickej ľahkosti veľkou prekážkou. Naopak, rodeným hovoriacim môžu niektoré výrazy pripadať dosť nečakané a neobratné, napríklad: *I'm afraid I don't understand... True, but... Quite simply, the question is... Are you suggesting... Excuse me, if no one objects... We're beginning to lose sight of the main point... May I draw your attention to a more important question? Perhaps we could return to your point*

later. Would you like to comment on the last point? Let's remember that... Don't you agree that... You will have to recognize that... Can't you see that... Even so... Granted, but... The fact of the matter is that... I take your point.

Anglicisti (resp. anglisti) sa teda najprv musia rozhodnúť, či túto „krivajúcu“ angličtinu (formu akéhosi medzinárodného *pidginu*) majú tolerovať alebo ju odmietnuť.

Angličtina sa oddávna vyznačovala veľkou schopnosťou preberať a vstrebávať inojazyčné vplyvy: po mnohých storočiach jazykových (a kultúrnych) interakcií je to „križený, miešaný“ jazyk s prevažujúcou germánskou gramatikou a prevažne románskou slovnou zásobou (prevažuje slovná zásoba negermánskeho pôvodu, keď s približne 75 % slovnej zásoby prevláda lexika s latinským, starofrancúzskym alebo gréckym základom). Aj táto jej otvorenosť voči prílivu inojazyčných slov prispela k jej globálnemu rozšíreniu na medzinárodný jazyk.

Latinčina ako jazyk učencov sa pričinila o niekoľko európskych jazykov, ktoré neskôr fungovali paralelne s latinčinou, aj keď spočiatku boli označované za príliš ľudové až vulgárne. Latinčina sa rozpadáva na niekoľko jazykov a podobne je tomu aj pri anglickom jazyku. V súčasnosti nejestvuje výlučne jediná „správna“ štandardná angličtina (pojem spisovnosti angličtina nepozná, pracuje s pojmom štandard / štandardný): poznáme angličtinu britskú, americkú, austrálsku, africkú a indickú. Každá z nich sa vyznačuje istými výslovnosťami, morfológickými, gramatickými, lexikálnymi, syntaktickými, štylistickými alebo kulturologicko-spoločenskými špecifikami, no jadro slovnej zásoby majú viac menej spoločné. V rámci jednotlivých angličtín dochádza k diferenciaciám a je zrejmé, že angličtina sa „rozpadáva“ na niekoľko (druhov, štandardov, variet) angličtín v závislosti od rozmanitosti jednotlivých regiónov a používateľov jazyka.

EÚ a univerzálny jazyk

Všetky pokusy o vytvorenie jediného univerzálneho jazyka zlyhali a musíme uznať, že pri počte 6000 jazykov², majú tieto pokusy svoje opodstatnenie. Napríklad na 18 miliónov amerických Indiánov pripadá 1200 jazykov, na novej Guinei existuje okolo 400 jazykov a nárečí. V ruskom Dagestane hovorí asi 1,5 milióna obyvateľov približne 40 rôznymi jazykmi. Na ruskom polostrove Kola žije 1700 Saamov, ktorí

² Pojem jazyk nie je jednoduché definovať a odlišiť ho od nárečia (resp. nárečí). Rovnako smrť jazykov vplyva na nejednoznačnosť určiť presný počet: jazyky neustále zanikajú, najmä v Ázii, Océánii a inde.

majú svoj vlastný jazyk a písmo (Rybár, 1992, s. 61). V Ghane možno napočítať približne 45 jazykov a v Nigérii, najľudnatejšej krajine Afriky, okolo 100, v Kamerune asi 170 jazykov a dialektov. V časoch koloniálnej nadvlády fungovali ako zjednocujúce a úradné jazyky práve jazyky kolonizátorov, predovšetkým angličtina a francúzština, ktoré v mnohých štátoch so zložitou jazykovou a politickou situáciou ostávajú úradnými jazykmi aj naďalej (Pisárčiková, 1988, s. 262).

Pokusy vytvoriť jediný racionálny, umelý, logický, univerzálny či medzinárodný jazyk sú starobylé ako obdobie ľudskej spoločnosti, ktorá si začala uvedomovať nesmierny potenciál sily, s akou dokáže jazyk manipulovať ľudskou myslou. V dvadsiatom storočí dokonca istý lekár zostavil hneď niekoľko umelých jazykov, z ktorých niektoré mali slovnú zásobu 10 000 slov. Od čias F. Bacona zaznamenala ľudská spoločnosť približne 700 pokusov vytvoriť umelý jazyk.

1. Prvý výraznejší úspech však zaznamenal nemecký kňaz Schleyer, ktorému sa v roku 1879 podarilo vytvoriť „svetový jazyk“ známy ako *volapük*.
2. V roku 1907 vychádza v Martine pre Slovákov prvá učebnica *esperanta*, ktoré sa medzi slovenskými používateľmi rozšírilo a stalo sa populárnym. Za zakladateľa esperanta sa označuje Poliak dr. Lazar Ľudovít Zamenhof. Esperanto bolo pravdepodobne najúspešnejším umelým jazykom, v ktorom sa dodnes konajú kongresy a do ktorého sa prekladajú literárne diela (na Slovensku napr. Sládkovičov Detvan).
3. Po esperante prichádza *ido* – akási obdoba upraveného a prepracovaného esperanta.
4. *Interlingua* (IALA³) pochádza z myšlienkového dielne amerického newyorského združenia v rokoch 1924 – 1951 a jej hlavným cieľom bolo nahradiť latinčinu. Interlingua je súborom asi 10 000 výrazov upravených z latinčiny. Združenie razilo myšlienku, podľa ktorej sa dnes latinčina opäť zjavuje vo svete – ide o jej modernizovanú formu obohatenú o mnohé výrazy z prirodzených jazykov.
5. *Basic English* (30. roky 20. storočia) je zjednodušenou verziou angličtiny, o ktorej vznik sa pričínili Ogden a Richards úpravou a zjednodušením prirodzeného jazyka (britskej a americkej angličtiny). *Basic* označuje *British-American-Internacional-Commercial* angličtinu, ktorej slovná zásoba pozostáva z 850 slov nutných na to, aby bola možná komunikácia. Paradoxom ostáva

³ Medzinárodná spoločnosť pre pomocný jazyk.

fakt, že minimálny rozsah slovnej zásoby obmedzuje komunikanta natoľko, že aj „najjednoduchšie pojmy sa vyjadrujú zložitými opismi, napr. namiesto *selfish* (sebecký) je *without thought of others* (doslova: bez myslenia na druhých), nehovoriac o extrémoch, ako je *a cut from the back end of a male cow kept on the fire log enough* (doslova: odrezok z chrbta konca samčej kravy nechany na ohni dosť dlho) namiesto *beefsteak* (hovädzi rezeň)“ (Krupa – Genzor, 1996, s. 302).

Oficiálne jazyky EÚ a jazyková rovnosť – realita alebo chiméra?

Vstupom desiatich nových členských krajín do Európskej únie 1. mája 2004, medzi ktorými bolo aj Slovensko, sa počet oficiálnych jazykov rozšíril aj o počet ich oficiálnych úradných jazykov a celkovo sa tak zvýšil na 20. Do májového rozšírenia mala EÚ 11 oficiálnych jazykov s údajne rovnocenným postavením: angličtinu, dánčinu, fínčinu, francúzštinu, gréčtinu, holandčinu, nemčinu, portugalčinu, španielčinu, švédčinu a taliančinu. Počtu oficiálnych jazykov je prispôsobený počet tlmočníkov a prekladateľov.

Žiadna z členských krajín sa dobrovoľne nemieni vzdať používania materinského jazyka, aj preto sa každý oficiálny dokument EÚ prekladá do všetkých oficiálnych jazykov. Každý piaty zamestnanec EÚ pracuje v tlmočnických službách. Uznaním írštiny ako jazyka EÚ v roku 2005 vzrástol počet jazykov v EÚ na 21 jazykov všetkých členských štátov a pri porovnaní so situáciou vo svete to nie je vysoké číslo. Napriek tomu vznikajú priestorové aj finančné problémy pri tlmočení počas pracovných euro-stretnutí. V súčasnosti pripadá v EÚ na každý deň a jeden jazyk asi 2 000 prekladateľov a 80 tlmočníkov, ktorí sú potrební v Parlamente a iných euro-inštitúciách (samotný Parlament každodenne potrebuje minimálne 60 tlmočníkov) a orem toho si oficiálne euro-stretnutia a rokovania vyžadujú prítomnosť 700 tlmočníkov každý deň (za rok 11 000). Odhaduje sa, že s každým novým jazykom EÚ je treba prijať 110 nových prekladateľov a asi 40 tlmočníkov. V roku 2005 dosiahli výdavky spojené s prekladmi a tlmočením jeden milión eur. Z pragmatických a finančných dôvodov sa vyvíjalo úsilie na zavedenie jedného univerzálneho jazyka, ktorým sa mala stať angličtina, čo spôsobovalo obavy v radoch Francúzov a Nemcov z postupného vytrácania sa (a vytlačania) ich národných jazykov. Hoci čelní euro-predstavitelia tvrdia, že je pripisovaná rovnaká komunikačná pozornosť všetkým jazykom,

nie je to celkom tak: *de facto* sa uznáva existencia troch pracovných euro-jazykov – angličtiny, francúzštiny a nemčiny, aj keď oficiálne to euro-predstavitelia nevelmi priznávajú. Redukcia počtu jazykov by nepochybne viedla k zníženiu finančného aj organizačného bremena EÚ. Neoficiálne sa angličtina už stala jazykom číslo jeden – používa sa pri 60 % návrhoch rôznych dokumentov a samotní euro-zástupcovia jednotlivých krajín preferujú práve angličtinu ako rokovací jazyk. (Informácie zo stránky: www.euroinfo.gov.sk/index/go.php?id=344). Zástupcovia jednotlivých krajín nie sú volení ani vyberaní na základe ich jazykových schopností, ale na základe politických názorov jednotlivých skupín, ktoré reprezentujú, hoci tí z nich, ktorí neovládajú anglický jazyk, sú v značnej nevýhode. V záujme demokratických princípov by mali byť schopní prezentovať svoje názory a postoje, hoci prostredníctvom tlmočníka alebo prekladateľa.

Hoci sa euro-predstavitelia snažia o presadenie symetrického jazykového modelu, ktorý by bolo možné aplikovať pri každej komunikačnej príležitosti, je zrejmé, že ich snaha vychádza nazmar. Angličtina má v súčasnosti výrazné postavenie (neutrálneho) pracovného euro-jazyka, aj keď tento jej status podnecuje živé diskusie v politických i iných kruhoch spoločenského života. V jej prospech hovorí jej globálnosť (resp. rozšírenosť) podmienená historickým kontextom a značná neutrálnosť bez britských, amerických alebo austrálskych kultúrno-politických odtienkov a podtónov. Pojmom neutrálna angličtina sa označuje medzinárodná angličtina zbavená regionálnych variet obsahujúcich politické, spoločenské a kultúrne konotácie. Formálna podoba medzinárodnej angličtiny prevažuje na akademickej pôde a vo vedeckých kruhoch, kde je jej funkcia čisto komunikatívno-kognitívna a jej cieľom nie je napĺňanie emocionálno-estetickéj funkcie. Práve táto forma angličtiny vstupuje do jazykovej kultúry západného sveta. Kým britský kolonializmus položil základy angličtiny ako globálneho jazyka, medzinárodná angličtina je výsledkom vytvárajúcej sa svetovej (resp. západnej) kultúry, ku ktorej prispieva intenzívny vplyv Spojených štátov, ale rozhodujúci vplyv na šírenie medzinárodnej angličtiny má jednoznačne jazykovo-kultúrna interakcia medzi neanglicky hovoriacimi⁴ komunikantami a tento fakt zmierňuje britský a americký dosah na ostatných komunikantov. V prospech angličtiny svedčí aj skutočnosť,

⁴ Pod *neanglicky hovoriacimi* rozumieme komunikantov, ktorých materinským jazykom nie je angličtina.

že nerodení po anglicky hovoriaci komunikanti prevažujú nad rodenými. Angličtina na celom svete sa používa na lokálne/regionálne komunikačno-kognitívne potreby. Oponenti angličtiny tvrdia, že neutrálnosť akéhokoľvek jazyka je nedosiahnuteľný ideál, pretože každý jazyk má v sebe ukotvené informácie o svojich používateľoch. Odporcovia tiež pripomínajú, že nerodení hovoriaci sú vystavení vplyvu rôznych variet štandardnej britskej, americkej a iných, menej známych variet anglického jazyka. Ďalší silný argument hovorí, že spoliehaním sa na používanie medzinárodnej angličtiny sa rodení hovoriaci⁵ (najmä Američania) stávajú závislými od jazykových schopností iných. „Pravá“ medzinárodná angličtina zbavená lokálnych odtienkov by v budúcnosti mohla hrať úlohu suplentia britskej/americkej angličtiny. Môže sa stať, že sa obe štandardné variety⁶ zmiešajú a vytvoria nadnárodnú varietu angličtiny, ktorá nahradí súčasné variety. Podľa britského jazykovedca Davida Crystala budú rodení hovoriaci vystavení dvom štandardom angličtiny – jeden bude súčasťou ich národnej a regionálnej identity, kým pomocou druhého ostanú v kontakte so zvyškom ľudskej spoločnosti. Nevylučuje ani bilingvalitu v rámci vlastného (anglického) jazyka.

Pojmom *medzinárodná angličtina* sa zvykne označovať britská varieta angličtiny používaná v Spojenom kráľovstve⁷ a v krajinách Commonwealthu. Britská konvencia angličtiny sa dodržiava aj v Indii, Kanade, Austrálii, na Novom Zélande či v Južnej Afrike. Nazýva sa medzinárodná angličtina, aby sa odlišila od americkej variety angličtiny. Väčšina rodených hovoriacich používa americkú angličtinu a väčšina ostatných rodených hovoriacich považuje britskú angličtinu za štandard. Americká angličtina získava vo svete komunikačno-kognitívnu prevahu. Medzinárodný charakter britskej variety závisí od troch faktorov: 1. britská angličtina (resp. angličtina krajín Commonwealthu) je štandardom vo viacerých krajinách na svete čo do počtu v porovnaní s americkou angličtinou; 2. množstvo vedeckých štúdií mimo územia USA sa riadi oxfordskými zásadami a pravidlami; 3. táto varieta je oficiálnym jazykom Spojených národov a Európskej únie, zároveň sa z nej vychádza pri testovaní jazykových zručností a kompetencií pomocou *International English Language Testing System* (Medzinárodný testovací systém anglického jazyka). Britská varieta

⁵ anglicky hovoriaci

⁶ Standard British English/General American English

⁷ Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska

medzinárodnej angličtiny sa inštaluje do počítačov určených pre celosvetový trh. Medzi najvplyvnejšie a zároveň najznámejšie organizácie, v ktorých sa hovorí britskou varietou: sieť organizácií v rámci OSN (Spojené národy, UNESCO, UNICEF atď.), WTO (Svetová obchodná organizácia), WHO (Svetová zdravotnícka organizácia), OPEC (Organizácia krajín vyvážajúcich ropu), Interpol (Medzinárodná policajná organizácia), Amnesty International a mnohé iné. Typické pre všetky vymenované organizácie je uplatňovanie oxfordskej ortografie (napr. písanie koncovky *-ize* v slovesách *organize*, *recognize*, ale *analyse*). Organizácie uplatňujúce štandardnú britskú varietu vládnych dokumentov (*organise*, *recognise*): NATO (Severoatlantická aliancia), EÚ (Európska únia), OECD (Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj), Sekretariát Commonwealthu národov, Transparency International, Greenpeace a mnohé ďalšie. Americkou varietou (napr. rozkolísané používanie afixu *-se/-ze* v slovesách: *defense*, *analyze*) sa vyznačujú dokumenty USA a americkej vlády a tiež nasledovné organizácie: IMF (Medzinárodný peňažný fond), Svetová banka, Sekretariát organizácie NAFTA a mnohé iné. Prostredníctvom dokumentov a širokého diapazónu aktivít zasahujúcich takmer všetky oblasti ľudskej spoločnosti vymenovaných organizácií sa šíria variety anglického jazyka medzi používateľov angličtiny ako cudzieho (resp. druhého/tretieho) jazyka).

Literatúra

- BÁLINTOVÁ, Helena. 2003. *Cudzie jazyky áno, ale ako? Sprievodca metódami cudzojazyčnej edukácie*. Banská Bystrica: FHV UMB, 2003. ISBN 80-8055-762-4
- ČERMÁK, František. 2001. *Jazyk a jazykoveda*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0154-0
- ČERNÝ, Jiří. 1996. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia, 1996. ISBN 80-85885-96-4
- KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef. 1996. *Jazyky sveta v priestore a čase*. Bratislava: Veda, 1996. ISBN 80-224-0459-4
- MISTRÍK, Jozef. 1993. *Encyklopédia jazykovedy*. Bratislava: Obzor, 1993. ISBN 80-215-0250-9
- PISÁRČIKOVÁ, Mária et al. 1988. *Jazyková poradňa odpovedá*. Bratislava: SNP, 1988.

PLINTOVIČOVÁ, Slávka. 2005. Linguistic Equality And Linguistic Diversity: European Language Policy And The Status Of The English Language. In: *Teória a prax prípravy učiteľov AJ 3*. Zborník KAA FHV UMB. Banská Bystrica: UMB FHV BB, 2005. ISBN 80-8083-148-3

RYBÁR, Ján. 1992. *Sociálno-psychologické úvahy o povahe reči a jej živote*. Bratislava: Letra & Line, 1992. ISBN 80-85513-02-1

Zoznam internetových materiálov:

<http://www.euroinfo.gov.sk/index/go.php?id=344>

<http://www.fhv.umb.sk/Katedry/Katedra%20anglistiky%20a%20amerikanistiky/zbornik%203/043-058plintovicova.doc>

http://en.wikipedia.org/wiki/International_English

Summary

The article *Anglický jazyk ako lingua franca (ELF – English as Lingua Franca)* is being focused on the English language that has become the Latin of the present or so-called Lingua Franca. The autor describes the situation in the world where the English has been enjoying global dominance since the second half of the 20th century. International English is being characterized together with five attempts to introduce the kind of artificial languages in order to bring order to the language „chaos“ in the world.

LANGUAGES WITHIN INTERNATIONAL ORGANISATIONS: ROLE OF THE ENGLISH LANGUAGE

Slavka Plintovičová

bilateral ⇄ multilateral ⇄ diplomacy ⇄ role of english language ⇄ communication ⇄ international organisation

Bilateral and Multilateral Diplomacy

International organisations are the product of a gradual shift within the nature of diplomacy. Their exponential growth after the two world wars corresponds with an increasing number of states and with the need to deal with the issues concerning a community of states on a regional or a global scale rather than a relationship between two individual countries. With multiplication of international organisations in the post war decades, multilateral diplomacy achieved the status comparable to that of bilateral diplomacy and the two became equally important.

As an instrument of international communication and negotiation, diplomacy evolved with the necessity to establish contacts between different city-states or states. With the growth of the first empires, it developed into a common practice with fixed principles. In Europe, the art of diplomacy – as well as diplomatic ceremony – was further elaborated during the Renaissance. Between the fifteenth and sixteenth century, permanent diplomatic missions were established within Europe and diplomacy became a complex matter with detailed rules. In the seventeenth and eighteenth century, specific political issues involving more states were discussed on councils and multilateral negotiations sought to reach agreements where bilateral negotiations failed to do so. In the nineteenth century, councils were replaced by congresses and their increasing quantity reflected the changes in political circumstances. Congresses usually dealt with particular problems and lasted for a limited period.

The first international organisations were created from international conferences organised to debate and solve problems of a specific nature, ranging from politics or economics to technical, social, cultural and legal matters. The steps taken to solve the issues discussed on certain international conferences often needed to be revised and supervised, which initiated the creation of permanent structures within these international conferences. Acquiring a set of additional attributes, these international conferences transformed into international organisations. In the course of the twentieth century, multilateral diplomacy started to operate alongside bilateral and they became complementary. Since, they have been dependent on each other and multilateral diplomacy has often determined the development of specific bilateral relations and vice versa – bilateral relations have had positive or negative impact on the outcomes of multilateral dialogue.

International Organisations

Within the world political system, international organisations act as independent bodies – whether they were created by states (international governmental – or intergovernmental – organisations) or not (international non-governmental organisations). Nonetheless, the term international organisation¹ generally denotes an international governmental – or intergovernmental – organisation; when international non-governmental organisations (NGOs) are mentioned, their non-governmental nature is usually emphasised and they are referred to as NGOs. Both governmental and non-governmental international organisations² can be defined as institutions whose structure, composition and concern exceed the borders of a state. They represent an institutionalised form of co-operation within diverse fields with a relatively stable legal basis (an international organisation is a legal entity) and permanent or consistent activity. An international organisation³ is an institution created in accordance with international law by two or more than two states aiming to co-operate in a certain domain. An international organisation is the subject of international law established by a treaty. Its structure usually consists of three major bodies (a general assembly of the representatives of member states, an elected council and a secretariat headed by a director or secretary, eventually by a general director or general secretary), as

¹ http://en.wikipedia.org/wiki/International_organization

² Krejčí O.: MEZINÁRODNÍ POLITIKA, p. 209

³ Krejčí O.: MEZINÁRODNÍ POLITIKA, p. 210-211

well as different additional bodies such as committees, subcommittees and associated institutions. International organisations can be classified according to various criteria, the most significant being the range of activity and the type of their aims. As far as the range of activity is concerned, the most typical division of international organisations is into global and regional. When the type of their aims is considered, international organisations can be classified as universal (those with a number of general aims) and specialised (focusing on specific interests of member states).

In many aspects, multilateral negotiations follow the patterns similar to the ones developed and used in bilateral diplomacy. Still, multilateralism⁴ has a number of unique features, which necessitated the development of specific communication and negotiation methods. Within international organisations, there is a hierarchy of committees and subcommittees, as well as a system of grouping the individual member states according to different criteria. In addition, just as bilateral diplomacy follows strict rules, multilateral diplomacy relies upon a set conventions. Among these, the Rules of Procedure are vital. They define the form of communication and negotiation within an international organisation and enable interaction among the individual member states, regardless their number.

Communication within International Organisations

In multilateralism, individual member states have a potential to be more active and more interactive than within bilateral diplomacy. Naturally, this potential largely depends on their actual status and there are states whose activity and interactivity has no real effect in the world politics. Nonetheless, multilateralism prompts international communication and enables contact between or among representatives of individual member states.

As far as communication within a multilateral forum is concerned, the most important prerequisite is a common language, common languages or another means to enable communication. It chiefly concerns verbal communication, although non-verbal elements are unavoidable and inseparable from diplomacy. All the processes of diplomacy⁵ depend on language – communication and negotiation,

⁴ Petrovski V.: MULTILATERAL DIPLOMACY

http://www.diplomacy.edu/books/mdiplomacy_book/petrovski/regular/petrovski-7.html

⁵ <http://www.diplomacy.edu/language>

reaching and formulating agreements, as well as collecting, creating, transmitting and recording information. With more and more countries becoming active and interactive in international affairs, the issue of language has become an interesting and challenging topic.

A common language or common languages to be used within a multilateral forum are usually selected and recognised by the forum itself. It usually decides to use certain languages as official languages and certain languages as working languages. Official and working languages can be identical (the European Union uses the term official working languages of the European Union), but they can vary and so can their number. Official and working languages are usually defined in the Rules of Procedure of an international organisation, as well as in the Rules of Procedure of its bodies, committees or subcommittees. Meanwhile, official and working languages can be specified in a treaty establishing an international organisation. Generally, their number can be amended.

Official and Working Languages

The system of selection and recognition of official and working languages can be explained on the example of the United Nations and its bodies – the General Assembly, the Security Council, the Economic and Social Council, the International Court of Justice and the Secretariat.

The Rules of Procedure of the General Assembly (GA)⁶ deal with the issues of language in Chapter VIII. It establishes Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish as both the official and working languages of the GA, its committees and its subcommittees.⁷ As far as speeches in the GA are concerned, a speech made in any of the languages of the GA has to be interpreted into the other languages of the GA.⁸ If a speech is made in a language different than the languages of the GA, the representative making a speech has to provide for interpretation into one of the languages of the GA. Interpretation into the other languages of the GA can be based on this interpretation.⁹ All the records (both verbatim and summary) concerning the sessions of the GA are drawn up in the languages of

⁶ The Rules of Procedure of the General Assembly – http://www.un.org/ga/60/ga_rules.html

⁷ The Rules of Procedure of the General Assembly: VIII. LANGUAGES, Rule 51

⁸ The Rules of Procedure of the General Assembly: VIII. LANGUAGES, Rule 52

⁹ The Rules of Procedure of the General Assembly: VIII. LANGUAGES, Rule 53

the GA¹⁰ and so is the Journal of the United Nations, which is published during the sessions.¹¹ Also all resolutions and other documents are published in the languages of the GA.¹² However, the GA can decide to publish its documents, as well as the documents of its committees and subcommittees, in any language other than the languages of the GA if it is necessary¹³.

Originally, Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish did not have an equal status in the GA. At the first session of the GA in February 1946, Provisional Rules of procedure were adopted. Resolution 2 (I) recognised only English and French as both the official and the working languages of the GA, while Chinese, Russian and Spanish were recognised as the official but not the working languages of the GA¹⁴. According to the rules, the speeches made in one of the working languages were interpreted into the other working language and the speeches made in one of the official but not the working languages were interpreted into both working languages. If a speech was made in a language different than the official languages, the representative making a speech had to provide for interpretation into one of the working languages. Interpretation into the other working language by an interpreter of the Secretariat could be based on this interpretation. The rules stated that verbatim records were drawn up in the working languages, although their content (or parts of their content) could be translated into any of the official languages on request of any delegation. Summary records were drawn in the official languages. The rules also stated that the Journal of the United Nations was issued in the working languages. All resolutions and other important documents were published in the official languages, meanwhile other documents could be provided in the official languages on request of any delegation. If necessary, some documents could be published in any languages other than the official languages. At the third session of the GA in December 1948, Spanish was accepted as the working language of the GA by resolution 262 (III).¹⁵ Russian achieved the same status by resolution 2479 (XXIII)¹⁶

¹⁰ The Rules of Procedure of the General Assembly: VIII. LANGUAGES, Rule 54

¹¹ The Rules of Procedure of the General Assembly: VIII. LANGUAGES, Rule 55

¹² The Rules of Procedure of the General Assembly: VIII. LANGUAGES, Rule 56

¹³ The Rules of Procedure of the General Assembly: VIII. LANGUAGES, Rule 57

¹⁴ 1st Session of the GA, Resolution 2, <http://www.un.org/documents/ga/res/1/ares1.htm>

¹⁵ 3rd Session of the GA, Resolution 262, <http://www.un.org/documents/ga/res/3/ares3.htm>

at the 23rd session of the GA in December 1968. At the 28th session of the GA in December 1973, Chinese was added as the working language of the GA by resolution 3189 (XXVIII)¹⁷ and Arabic was recognised as both the official and the working language of the GA and its main committees by resolution 3190 (XXVIII)¹⁸.

At the 35th session of the GA in December 1980¹⁹, Arabic was included among the official and the working languages of the subsidiary organs of the GA. In addition, it was recognised as both the official and the working language of the Security Council and the official language of the Economic and Social Council. Since, there have been no changes in the number of the official or the working languages within the two councils.

In Chapter VIII, the Rules of Procedure of the Security Council²⁰ establish Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish as both the official and the working languages of the SC²¹. Speeches made in any of the languages of the SC are interpreted into the other languages of the SC²². If a speech is made in a language other than the languages of the SC, its interpretation has to be provided by the representative who is making a speech. Interpretation into the other languages of the SC by the interpreters of the Secretariat can be based on this interpretation²³. Records of meetings of the SC are drawn up in the languages of the SC²⁴. All resolutions and other documents are published in the languages of the SC²⁵ but can be published in any other language if necessary²⁶.

¹⁶ 23rd Session of the GA, Resolution 2479,
<http://www.un.org/documents/ga/res/23/ares23.htm>

¹⁷ 28th Session of the GA, Resolution 3189,
<http://www.un.org/documents/ga/res/28/ares28.htm>

¹⁸ 28th Session of the GA, Resolution 3190,
<http://www.un.org/documents/ga/res/28/ares28.htm>

¹⁹ 35th Session of the GA, Resolution 35/219,
<http://www.un.org/documents/ga/res/35/ares35.htm>

²⁰ The Rules of Procedure of the Security Council – <http://www.un.org/docs/sc/>

²¹ The Rules of Procedure of the Security Council: VIII. LANGUAGES, Rule 41

²² The Rules of Procedure of the Security Council: VIII. LANGUAGES, Rule 42

²³ The Rules of Procedure of the Security Council: VIII. LANGUAGES, Rule 44

²⁴ The Rules of Procedure of the Security Council: VIII. LANGUAGES, Rule 45

²⁵ The Rules of Procedure of the Security Council: VIII. LANGUAGES, Rule 46

²⁶ The Rules of Procedure of the Security Council: VIII. LANGUAGES, Rule 47

According to chapter VII of the Rules of Procedure of the Economic and Social Council²⁷, Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish are the official languages of the council, while English, French and Spanish are also the working languages²⁸. Speeches made in any of the official languages are interpreted into the other official languages. If a speech is made in another language, the speaker making it has to provide for interpretation into one of the official languages. This interpretation can be the basis for interpretation into one of the official languages by the interpreters of the Secretariat²⁹. Records are drawn up in the working languages, even though a translation of records or their parts can be furnished on request of a representative³⁰. All resolutions and decisions of the council are published in the official languages but their versions in other languages can be provided if necessary³¹.

Language regime of the International Court of Justice is outlined in Chapter III of its Statute³². It establishes English and French as the official languages of the Court, stating that if the parties agree that the case is conducted in French, the judgement is delivered in French and vice versa – if the parties agree that the case is conducted in English, the judgement is delivered in English. If the parties do not reach an agreement, each party can use the language it prefers in the pleadings and the decision of the Court is given in both French and English, one (but not both) of the texts being authoritative. On request of any party, the Court can authorise a language other than French or English to be used by that party.

All day-to-day work of the United Nations concerning administration and communication agenda is carried out by the Secretariat³³. Besides providing other services for the principal organs of the United Nations, it is responsible for translation of documents and

²⁷ The Rules of Procedure of the Economic and Social Council – <http://www.un.org/docs/ecosoc/>

²⁸ The Rules of Procedure of the Economic and Social Council: VII. LANGUAGES, Rule 32

²⁹ The Rules of Procedure of the Economic and Social Council: VII. LANGUAGES, Rule 33

³⁰ The Rules of Procedure of the Economic and Social Council: VII. LANGUAGES, Rule 34

³¹ The Rules of Procedure of the Economic and Social Council: VII. LANGUAGES, Rule 35

³² The Statute of the International Court of Justice, CHAPTER III – PROCEDURE, Article 39 (1-3)

<http://www.icj-cij.org/icjwww/ibasicdocuments/ibasictext/ibasicstatute.htm>

³³ Secretariat of the UN – <http://www.un.org/documents/st.htm>

interpretation of speeches into the official languages of the UN. Its Department for General Assembly and Conference Management³⁴ provides meeting support at the United Nations Headquarters in New York. It furnishes the General Assembly, the Security Council and the Economic and Social Council with documentation, translation and interpretation, issuing over 200 documents a day in the six official languages of the UN.

Translation and Interpretation Costs

Within each international organisation with multilingual membership, translation and interpretation costs represent a considerable part of the budget. Again, the United Nations can be used as an example.

Biennial programme budget of the United Nations is adopted by the General Assembly as a resolution. Separate resolutions deal with initial, additional and final appropriations of the biennial programme budget and performance reports are produced by the Secretary-General, revising and modifying the amount of expenditures presented in the appropriations.

Biennial programme budget of the United Nations consists of three major sections, budget appropriations being the first one. It is divided into approximately 13 or 14 parts and itemised. *General assembly affairs and conference services* (The Department of General Assembly Affairs and Conference Management is the body responsible for conference services including documentation, translation and interpretation) can be found in Part I of the budget appropriations (*Overall policy-making, direction and coordination*) and generally, it consumes the highest amount of financial resources.

In initial budget appropriations for the biennium 2004-2005³⁵, the General Assembly approved 535 380 500 US dollars to be used by the GAA&CS. As a single item, the GAA&CS was expected to spend more resources than any other activity of the United Nations – in US dollars, such items as *Disarmament* (18 048 200), *Peacekeeping*

³⁴ Secretariat of the UN – Department for General Assembly and Conference Management (DGACM) <http://www.un.org/Depts/DGACM/>

³⁵ Programme budget for the biennium 2004-2005 – Resolutions adopted by the GA, 58th session, 58/721 04/03/04
<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r58.htm>

operations (86 124 200), *Human Rights* (56 794 500), *Refugees* (90 583 700) or *Humanitarian assistance* (23 292 300) were expected to consume considerably lower sums. Moreover, the GAA&CS (as a single item) was expected to spend more resources than any other part of the budget. Parts consisting of fewer sections such as Part III (*International justice and law*) with only two items (*International Court of Justice* and *Legal affairs*) were allocated substantially less (in this case, 70 245 400 US dollars). Even the most significant parts of the budget such as Part II (*Political affairs* with 4 sections), Part IV (*International cooperation for development* consisting of 9 sections) and Part V (*Regional cooperation for development* consisting of 6 sections) were given lower resources than the GAA&CS itself – 349 252 200, 336 495 300 and 388 613 700 US dollars respectively.

In final budget appropriations for the biennium 2004-2005³⁶, initial budget appropriations were corrected, total sum slightly increasing from 3 160 860 300 to 3 655 800 600 US dollars. Although the sum allocated to Part II (*Political affairs*) exceeded the expenditures related to the GAA&CS (603 164 000 to 555 849 400 US dollars), no other part of the budget consumed more than the GAA&CS as a single item (Part IV – *International cooperation for development* 348 946 100 and Part V – *Regional cooperation for development* 395 424 600 US dollars). None of the items were granted as much as the GAA&CS.

Similar trend can be observed within the current budget. In initial budget appropriations for the biennium 2006-2007³⁷, the General Assembly estimated the expenditures related to the GAA&CS to be 586 776 200 US dollars. As far as the amount of US dollars is concerned, the GAA&CS has remained number one – just as in the previous biennium, it was allocated more than any other item: *Disarmament* (20 381 100), *Peacekeeping operations* (94 091 000), *Human Rights* (83 088 400), *Refugees* (99 830 000) or *Humanitarian assistance* (26 140 500). What is more, no part of the budget is expected to consume more than the GAA&CS as a single item, the highest sums of US dollars being allocated to Part II (*Political affairs* –

³⁶ Programme budget for the biennium 2004-2005 – Resolutions adopted by the GA, 60th session, 60/245 23/02/06

<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r60.htm>

³⁷ Programme budget for the biennium 2006-2007 – Resolutions adopted by the GA, 60th session, 60/247 01/02/06

<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r60.htm>

552 405 800), Part IV (*International cooperation for development* – 372 156 400) and Part V (*Regional cooperation for development* – 425 715 500).

The Department of General Assembly Affairs and Conference Management provides complex service related to all the meetings within the United Nations, its bodies, committees or subcommittees and its resources are not absorbed solely by translation and interpretation departments. Nonetheless, translation and interpretation within a multilingual international organisation is a costly matter and there are often attempts to restructure it and reduce its expenditures. There are debates about decreasing the workload of translation and interpretation services as much as possible, mostly by using a single working language not only within specific working groups (as is often the case), but also within larger fora.

Diplomatic Lingua Franca?

International organisations such as WHO, Red Cross and Red Crescent use the same pattern of official languages as the United Nations. The European Union – which is a specific supranational entity with unprecedented level of cooperation and integration – has 21 official languages and all of them share the same formal status. The language policy of the European Union is based on the principles of linguistic equality and linguistic diversity. As these principles are viewed as prerequisites of European cooperation and integration, it is unlikely that the language policy of the European Union should change – even if the expenditures related to translation and interpretation reach immense sums.

Meanwhile – because of financial and organisational reasons – many international organisations with multilingual membership choose to use a limited number of official languages (NATO and OECD use only English and French) or (as is the case of UNESCO) use less working languages alongside of a larger number of official languages (although having six official languages, UNESCO uses only English and French as its working languages).

Before the concepts of multilingualism or multiculturalism were introduced into the world of diplomacy, diplomacy tended to favour the language that was most understandable and most usable. During the Roman Empire (as well as during the centuries after its collapse),

Greek was used in the east and Latin in the west of the empire. (Naturally, other languages were used in Asia, Africa or America.) As early as in the thirteen – fourteen century, *Lingua Franca* was developed in the Mediterranean, combining the languages of the Mediterranean and enabling communication among the countries on its coast. As it was the language used by peoples not sharing nor speaking a common language, nowadays the term *lingua franca* denotes a language which serves as a medium of communication between peoples of different languages. In the seventeenth century, French became the *lingua franca* of diplomacy and remained on this position until the end of World War II, when it started to be replaced by English. As the role of the English-speaking countries grew after the World War II, English started to dominate in financial, political and cultural spheres. Following the transformation of the world political system, English has been used worldwide and has acquired the status that no other language has held.

Within international organisations, English is used on a larger scale than any other language and many international organisations (such as OPEC or ASEAN) have chosen to use English as a single official language. Still, the concepts of multilingualism and multiculturalism are rather strong within international organizations on a governmental – or intergovernmental – basis and the notion of equality among its members rarely permits one of the languages to be favoured above the others. The situation is quite different within non-governmental organisations. Their nature permits individual non-governmental organisations to set specific principles as well as rules related to the conduct of their day-to-day affairs. Both internal and external communication within numerous organisations and corporations is performed chiefly in English and English evokes the impression of being the *lingua franca* of diplomacy. English also dominates as the language of international identification documents and most press releases concerning international organisations and their activities are issued in English.

However, although undoubtedly being or becoming the global *lingua franca* in a vast number of domains, English has not yet secured pre-eminent position in diplomacy. Its usage is widespread and it rules the world of NGOs but principal international organisations maintain a higher number of official and working languages and refuse to adopt English as the sole official or working language. This position is a

natural consequence of the policy of liberty and equality most international organisations follow – in general, they are convinced that exclusive usage of one of the languages is a serious threat to the principles of democracy. Nonetheless, extensive use of English within international organisations (both on formal and informal level) is a reality and – at least unofficially – English serves as a successful communication medium.

Literature

KREJČÍ, O. *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2001. ISBN: 80-86119-45-9

PETROVSKI, V. *Multilateral Diplomacy*

http://www.diplomacy.edu/books/mdiplomacy_book/petrovski/regular/petrovski-7.html

The Rules of Procedure of the

http://www.un.org/ga/60/ga_rules.html

The Rules of Procedure of the Security Council

<http://www.un.org/docs/sc/>

The Rules of Procedure of the Economic and Social Council

<http://www.un.org/docs/ecosoc/>

Resolutions of the General Assembly

<http://www.un.org/documents/ga>

Programme budget for the biennium 2004-2005

Resolutions adopted by the General Assembly, 58th session, 58/721

<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r58.htm>

Programme budget for the biennium 2004-2005

Resolutions adopted by the General Assembly, 60th session, 60/245

<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r60.htm>

Programme budget for the biennium 2006-2007

Resolutions adopted by the General Assembly, 60th session, 60/247

<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r60.htm>

The Statute of the International Court of Justice

<http://www.icj->

[rij.org/ibasicdocuments/ibasicstext/ibasicstatute.htm](http://www.icj-rij.org/ibasicdocuments/ibasicstext/ibasicstatute.htm)

Secretariat of the UN

<http://www.un.org/documents/st.htm>

Secretariat of the UN

RESUMÉ

Existencia medzinárodných organizácií je výsledkom postupných zmien rázu diplomacie z výlučne bilaterálnej na prevažne multilaterálnu. Medzinárodné organizácie sú nezávislé inštitúcie založené v súlade s medzinárodným právom. Majú medzinárodno-právnu subjektivitu a vlastnú štruktúru. Multilaterálne rokovania prebiehajú v podstate rovnako ako bilaterálne, komunikácia v rámci medzinárodných organizácií má však určité špecifiká. Okrem toho – podobne ako bilaterálna diplomacia – má multilaterálna diplomacia vlastné pravidlá, ktoré sa týkajú komunikácie a umožňujú interakciu predstaviteľov jednotlivých členských štátov bez ohľadu na ich počet. Mimoriadne dôležitým faktorom zabezpečujúcim vzájomnú interakciu predstaviteľov jednotlivých členských štátov je jazyk. Práve jazyk je kľúčovým nástrojom diplomacie a – hoci v diplomacii hrá svoju rolu popri verbálnej aj neverbálnej komunikácii – činnosti ako vyjednávanie, formulovanie a uzatváranie zmlúv, ale aj zbieranie, zaznamenávanie a presun informácií sú na jazyku plne závislé. Keďže sa zvyšuje počet štátov aktívnych a interaktívnych v rámci medzinárodných vzťahov, otázka jazyka sa stáva pomerne zaujímavou.

Vo všeobecnosti každá medzinárodná organizácia samostatne rozhoduje o používaní určitého spoločného jazyka alebo spoločných jazykov, ktoré umožňujú komunikáciu na jej pôde. Určité jazyky získavajú štatút oficiálnych jazykov, niektoré sa stávajú pracovnými jazykmi. Oficiálne jazyky sa s pracovnými môžu zhodovať, rovnako však môžu byť odlišné – tak ako ich počet. Používanie oficiálnych a pracovných jazykov je zakotvené v procedurálnych pravidlách jednotlivých orgánov, komisií a subkomisií; oficiálne a pracovné jazyky však môžu byť definované priamo v zmluve zakladajúcej medzinárodnú organizáciu. Vo všeobecnosti môže ich počet podliehať zmenám.

S používaním jazykov na pôde medzinárodných organizácií úzko súvisí prekladateľský a tlmočnický servis jednotlivých multilaterálnych fór. Jeho veľkosť je závislá predovšetkým na počte oficiálnych

a pracovných jazykov používaných v danej medzinárodnej organizácii a často do značnej miery zaťažuje jej rozpočet. Táto skutočnosť je podnetom na úvahy o možnostiach znižovania nákladov na prekladanie a tlmočenie – v prvom rade obmedzovaním množstva materiálu, ktoré je nutné prekladať a tlmočiť. Objavujú sa taktiež úvahy o znižovaní počtu oficiálnych (prípadne pracovných) jazykov a v rámci niektorých multilaterálnych fór sa diskutuje o používaní jedného pracovného jazyka. Proti týmto myšlienkam však stoja argumenty o potrebe zaručiť rovnocenné postavenie predstaviteľov jednotlivých členských štátov – voľba jedného pracovného jazyka by totiž mohla byť pre niektorých delegátov výhodou a naopak, znevýhodnila by delegátov, ktorí daný jazyk neovládajú, respektíve v ňom nie sú schopní suverénne rokovať a vyjednávať.

Hoci je v rámci medzinárodných organizácií najpoužívanejším jazykom angličtina, jej samostatné používanie na úkor iných jazykov je v súčasnosti znemožnené legislatívou, ktorej úlohou je chrániť princípy jazykovej rovnosti a pestrosti. Postavenie angličtiny teda ostáva prioritné, na rozdiel od iných oblastí sa však v rámci multilaterálnych diplomatických fór angličtina oficiálne nestáva výlučným komunikačným médiom.

THREE VIEWS OF AMERICAN DRAMA – EUGENE O’NEILL, ARTHUR MILLER AND PEDRO PIETRI

Jana Javorčíková

American drama ⇌ postmodernism ⇌ tragedy ⇌ modern tragedy ⇌ experiment

The family tree of American drama, to borrow a popular phrase from Marc Robinson (Robinson, 12), is robust, with many branches, symbolising its present and future but also with roots, going back to the past. Past, thus, is inseparable from the presence and future. Plays, regardless to the voices of New Criticism, inevitably exist within their cultural, historical and literary context. As one of the most prestigious literary critics Clive Barnes notes, “...any collection of plays, even taken at random, always reveals a great deal of the life and thought of its people, time and period...” (Barnes, xii). Many scholars also support this argument (Kušnir, Jablon) by saying that “...no literary work has ever been written outside a certain socio-historical and cultural context...” (Kušnir, p. 163).

In this study, we would like to look at the historical background of American drama in various decades of the 19th and 20th centuries and analyse how renowned playwright depicted the relationship between an individual and his/her socio-cultural context. We selected two most prestigious American playwrights, Eugene O’Neill and Arthur Miller not only because of their critical acclaim but also due to the fact that their plays are illustrative of a specific period and the American society. In order to give a more complete view of the changing patterns in American drama, attention was also paid to the drama at the end of the 20th century, represented by a young Puerto-Rican author, Pedro Pietri and his experiment with the perception of one’s environment and social milieu. Thus, we hope this essay to provide a new view of the American drama, from the perspective of the 21st century, a “view from outside”. However, to understand the development of drama, we also need to understand the development of the theatre, theatrical

business and the impact of popular culture on both in the United States.

1820's – 1960's From Broadway to Off Broadway

American drama is inseparable from the popular culture as it was the popular taste that gave birth to the drama in America at the beginning of the 19th century, and it is again the popular taste that controls its development, topics, taboos and artistic devices at present.

It is a fact that the American drama has one of the shortest histories in the world of literature. In the Puritan times the genre of drama was considered to be devilish or satanic and thus, forbidden, or at least at odds with the public morals [1]. In the forthcoming centuries, the development of drama was slow and influenced by many non-literary influences, such as the development of theatrical devices, for example spotlights that reduced the verbosity of plays and the invention of curtain that helped to separate plays into acts (Jacobus, p. 1211). Nevertheless, the commercial success was the major theatre-forming phenomenon. Theatrical societies travelled the United States to provide financially rewarding performances. As a result, Shakespeare's plays were put on together with slapstick comedies, light operettas and melodramas.

What is more, the choice of performance often depended on the sponsor or occasion. Many travelling companies, for example, used to hire actors to liven up the long voyages down the Mississippi river. One could hardly expect a serious psychological or existential drama to be performed upon such occasion. Indeed, revue sketches and comedies based on situation and manner predominated. These boats, providing light comedies and musical shows were later named *show boats* and are believed to be the first stages of what was later named a *musical* [1].

However, the early American drama, as Stephen Black notes, was "nor American, neither drama" (Black, p. 32). The genre of these early plays varied from light comedies and farces to sketches accompanied with music and thus could not be considered to represent a serious drama. What is more, it was also unable to compete with the sophisticated European, especially British and French drama. On the other hand, the early plays did not yet attempt to establish true

American drama, depict American countryside, and more importantly, society and people and thus, cannot be justly classified as “American” as far as content is concerned.

The first attempts to show original American drama date back to the 1820's, the period when the long, diagonal street in the part of New York, known as “The Bowery” started to attract various centres of entertainment, such as restaurants, operas and theatres. Later it has expanded to the area from W. 41st Street up to W. 53rd Street and became the seat of most famous stages, for example the Madison Square Theatre (built in 1882), the Empire Theatre and the Abbey's Theatre (both built in 1893), the Victoria Theatre (built in 1899) and The Republic (built in 1900) and many others [1]. Since those times, Broadway has been the centre of theatre in New York and United States. As Daniel J. Watermeier notes, “Broadway” and “American theatre” had become virtually synonymous terms (Watermeier, 33).

However, a look into any theatre bill of those times reveals that there were no genuine American plays, only borrowings or imitations of European drama. Morality plays or melodramatic hero-villain stories that usually provoked a great deal of emotions as well as plays that appealed to conventional tastes and were likely to be profitable took precedence over innovation, experimentation or genuine literary merit (Watermeier, 35). Nevertheless, in those times, Broadway also earned its popularity and reputation as a centre of ultimate entertainment.

However, 150 years later, in the 1960's, the popularity of the Broadway shows turned to be contraproductive – many authors and directors found the commercial Broadway scene artistically limiting and moved to a more stimulating area around Broadway. This movement, called *Off Broadway*, was led by a famous playwright Edward Albee and resulted in many less commercial and more experimental performances [1]. Perhaps surprisingly, in the 1970's, even the Off Broadway scene was viewed as commercial and a group of avant-guard authors moved *Off Off Broadway* to demonstrate their split up with the popular taste. Therefore, to view most experimental, post or even post-post-modern performances, using mixed media, shocking sounds and striking colours, one should visit some of the theatres, but also restaurants or bookshops, where these performances tend to happen.

Thus, the history of Broadway is the history of commercially controlled art. A brief look into any review of a Broadway play reveals that a successful play is usually a comedy or musical and should run minimum 100 times. A closer look reveals that even the number of actors hardly exceeds twenty and the length of performances seldom takes longer than three hours. However, the *Off* and *Off Off Broadway* productions divert from the commercial imperative and offer a less restricted art.

1914 – 1943 – Split Up with the Mass Culture

Many scholars point out that, in spite of mastering the Broadway show-business, America at the beginning of the 20th century lacked a national theatre and a national drama [1]. Therefore, the year 1914, when one of the greatest American playwright started his writing career represents a significant milestone for American drama.

Eugene Gladstone O'Neill (1888 – 1953) is according to many literary critics the pioneer and founder of American drama who had great leverage on the whole generation of American playwrights. As John MacNichols, one of the biographers of Eugene O'Neill points out,

“...before O'Neill began to write, most American plays were poor imitations or outright thefts of European works. By the 1920's he was hailed in America as the most promising of the young playwrights and he was also gaining an international reputation. A few decades later he was the model for the American playwrights who followed. Tennessee Williams, Arthur Miller, Edward Albee, and others could begin their careers in a tradition which Eugene O'Neill, more than any other playwright, had established. This legacy to his successors is of incalculable value.” (MacNichols, p. 163).

There are several reasons that make Eugene O'Neill the first genuine American author. First, it his attempt to write serious drama. It is a fact that the period when he started writing was a period of escapist theatre. Musicals, vaudevilles, burlesques and various light genres dominated many stages and represented the most popular variant of culture. In response to this, Eugene O'Neill expressed in his letter to George Pierce Baker his objective to avoid “mediocre journey-man playwrighting” and to become “...an artist or nothing” (Bryer, p. 26).

O'Neill is also one of the first American artists who openly expressed his wish to split up with the popular culture. He looked down at the Broadway productions, calling them scornfully “techniques á la

Broadway” and “the Broadway showshop” (Bryer, p. 9). Instead of melodramas and comedies, popular on Broadway, he demanded new topics that would reflect the true “spirit” of the American society: “...all I ask... is new actors, new directors and a new theatre for my new plays to be worked by and with!” (O’Neill, 1988, p. 139). In 1923 he, supported by the critic Kenneth Macgowan and the designer Robert Edmond Jones formed “The Experimental Theatre” at the Provincetown Playhouse, “sneering at the “commercialism” (Bryer, p. 140), focused on experimental or controversial plays.

One might wonder why a young playwright without financial means wished to split up with the professional, profit-making Broadway business. As many O’Neill’s biographers note, his motivation was both personal and artistic. Personally, Eugene O’Neill was influenced by his father, James O’Neill (1844 – 1920), a famous actor who sacrificed his promising artistic career to a commercial success. To provide financial securities for his family, he signed a long-term contract to perform the leading role in a popular romantic melodrama of those times *The Earl of Monte Christo* (Black, p. 6). In spite of commercial success and positive reviews, O’Neill’s father soon suffered from depression and disillusionment that affected his family. Young Eugene O’Neill observed the professional paralysis of his father, resulting in the life-long frustration which became the plot of one of his most famous plays *Long Day’s Journey into Night* (1956). Thus, as J. MacNichols notes, Eugene O’Neill “...grew with melodrama, [and] he knew its dangers and limitations...” (MacNichols, p. 141 – 151).

However, O’Neill had also a personal experience with staging and rehearsing a melodrama that put him off the genre. Performing a walk-in part as a last-minute stand by in one of the performances of *Monte Christo*, O’Neill also realised the weak points of the genre of melodrama, such as predictability, repetitive patterns and black and white character scheme. Therefore, in spite the fact that melodrama was one of the most popular and financially profiting genres, O’Neill “...was thoroughly divorcing himself from melodrama as he experimented with a variety of dramatic forms that might replace it.” (MacNichols, p. 141– 151).

There are also many proofs that O’Neill never aim at artistic, not the commercial success in the first place. His plays were very experimental and intellectually demanding and thus, in many ways

inaccessible for many entertainment-seeking theatregoers. He was extensively borrowing from Greek dramas, especially from *Oresteia*, *Medea* and *Oedipus Rex*, from European dramatists August Strindberg and Henrich Ibsen and also from philosophers and thinkers, for example Friedrich Nietzsche, Carl Gustav Jung and Sigmund Freud and actually introduced these authors to the American audience. Gloomy atmosphere of most of his plays and the length of plays which span from three to “unprecedented” (Bryer, p. 111) nine hours of duration (*Strange Interlude*, 1928) also did not comply with the Broadway rules. Paradoxically, many of his plays turned out to a commercial success in spite of their experimental nature. For example, *The Hairy Ape* and *Desire Under the Elms* were after their initial downtown success transferred to commercial Broadway theatres (Watermeier, 38). In spite of his non-commercial motivation, Eugene O’Neill received popular and also critical acclaim. He obtained four prestigious Pulitzer Prizes (*Beyond the Horizon*, 1920; *Anna Christie*, 1922; *Strange Interlude*, 1926 and *Long Day’s Journey into Night*, 1957) and in 1936 he was awarded the Nobel Prize.

Secondly and more importantly, what makes O’Neill the founder of American drama is the artistic aim he set for himself – to write an original American drama – the first American tragedy. He reveals his intention in his letter to Malcolm Mollan:

One critic (...) has said tragedy is not native to our soil, has no reason for being as American drama. I take most strenuous exception to this statement. If it were true, it would be the most damning commentary on our spiritual bareness. Perhaps it was true a decade ago but America is now in the throes of a spiritual awakening. The signs of it are on all sides for even the maddest joy-rider to read. A soul is being born and where a soul enters, tragedy enters with it. Supposing someday we should suddenly see with the clear eye of a soul the true valuation of all our triumphant, brass band materialism, see the cost – and the result in terms of eternal verities? What a colossal, ironic, one hundred percent American tragedy that would be, what? Tragedy not native to our soil? Why, we are tragedy, the most appalling, yet written or unwritten! (O’Neill, 1988, p. 159).

It is a well known literary fact that Eugene O’Neill was predominantly interested in depicting the Americans and the American settings, quite unprecedented in the dramas before. However, some critics point out there is not much of America in O’Neill’s plays as their settings only serve as abstract backgrounds to a more important individual conflict. For example, Brenda Murphy notes that [O’Neill] “...combined two characteristic strategies of American modernism, mythicizing and

historicizing, to endow contemporary human experience” (Murphy, 136). Thus, it is important to examine how much of the American society actually enters Eugene O’Neill’s dramas.

In many of his dramas, especially those set in New England, O’Neill quite detailly informs the spectator about the historical background of the play. The way history is being recorded and referred to in O’Neill’s dramas even accords with some ancient tragedies. In the following lines, for example, Ephraim Cabot reports his past:

When I came here fifty odd year ago – I was jest twenty an’ the strongest an’ hardest ye ever seen - ten times as strong an’ fifty times as hard as Eben. Waal - this place was nothin’ but fields o’ stones. Folks laughted when I took it. They couldn’t know what I knowed...They wa’n’t strong enuf fur that! ...they don’t laugh no more. Home died hereabouts. Some went west an’ died...But I give in t’ weakness once. `Twas arter I’d been here two year. I got weak - despariful - they was so many stones. They was a party leanin’, givin’ up, goin’ West. I jined `em. We tracked on’n’on. We come t’ broad medders, plains, whar the soil was black an’ rich as gold... (O’Neill, 1924, p. 31.)

Much of the history of the society might be distilled from this short extract: some New Englanders’ reluctant attitude to the land, their attitude to god and the history of their passage to the West. Ephraim, thus, is a living chronicle of the society, represented by countrymen, “farmers and young folks of both sexes” (O’Neill, 1924, p. 40).

In *Mourning Becomes Electra*, it is Ezra Mannon and Orin comment the history of the New England society. From their remarks, we learn about the Mexican War, the Civil War, the peace contract in 1865 (Mannon: “I ought to leave. I must disband my brigade. Peace ought to be signed soon” [2]); about Lincoln’s assassination (“The President’s assassination is a frightful calamity” [2]) and about their expectations concerning the policy of the North (“But it can’t change the course of events” [3].)

The household portrayed in *Strange Interlude* tends to be more personal, intimate and introvert than those commented in the previous two plays. However, since the story of Gordon’s death affects Nina and Professor’s household, they inevitably register details of his life and death, personal and political: “Gordon brought down in flames...two days before the armistice...” (O’Neill, 1928, p. 63).

What is more, Eugene O’Neill very specifically points to religious background of his family dramas, placing them to Puritan New

England. Stories of the O'Neill's family dramas *Desire Under the Elms* and *Mourning Becomes Electra* take place in New England, in the 1850s'. It is a popular opinion that rules of the American society and family were in those times greatly influenced by the Puritan morality, briefly defined in terms of diligence, frugality, piety and chastity.

Indeed, diligence and frugality are the prevalent characteristic features of the Cabot's farm. These attributes even invade Ephraim Cabot's belief in God: "God's hard, not easy! God's in the stones!" (O'Neill, 1924, p. 31.) Although once tempted to move south where soil, climate and growing seasons are more apt for agriculture, Ephraim's Puritan drive to undo the original sin by hard work turn him back to New England. On the other hand, Ephraim Cabot set an example of extreme devotion, which was difficult to follow. Cabot scornfully comments on his countrymen: "They wa'n't strong enuf fur that [hard work]!" (O'Neill, 1924, p. 31.) In the following lines he even suggests they were not 'the chosen', i.e. their belief was weak for his god: When ye kin make corn sprout out o' stones, god's livin' in yew!" (O'Neill, 1924, p. 31.)

It is evident Cabot invents by a combination of Puritan values and his personal ontology his own god different from the god of the community. Although he failed to install his belief in his sons, he succeeded in infiltrating it into the nature of his family – accepting only strong, struggling individuals. Puritan struggle for proper living is also the reason why Ephraim cannot accept escapism of his sons, Simon and Paul, to "Golden" California. To simplify life meant to oppose Puritan morality and belief.

The play *Mourning Becomes Electra* (1931) also gives an image of Puritan America. Ezra Mannon, for example, is a representative of the Puritan morality and community-oriented hard work. Being a general in the Civil War, a judge and a former mayor of the town, he gave his "polis" an example which was generally appreciated but rather difficult to follow. The community will always remember him as one of its heroes: "He was a great man. His death is a real loss to everyone in this community" (O'Neill, 1931, p. 283). On the other hand, the members of his community, especially those who lived close to him (his servants Seth the gardener; Amos Ames, the carpenter; his wife Louisa and her cousin Minnie) are portrayed in words opposing the

Puritan ideal: "Seth Beckwith`s...eyes peer at life with a shrewd prying avidity and his loose mouth and a strong suggestion of ribald humour". "Amos Ames...is the is the townsfolk type of garrulous gossip-monger"; "his wife Louisa...is of a similar scandal-bearing type, her tongue is sharpened by malice" and "her cousin Minnie...has a small round face, round stupid eyes, and a round mouth pursed out to drink in gossip" (O`Neill, 1931, p. 228). Mannon and the Puritan essence of his house thus illustrate the split of his personal and communal religious rules and values.

Nevertheless, adultery is obviously the most important Puritan issue, and it also plays a significant role in the nature of conflicts of all three dramas. In *Mourning Becomes Electra*, O`Neill portrays adultery as a sexual sacrifice to Eros. Scholars do not ignore the interlinear aspect of Christine`s adultery as an act of revenge on the Mannons, too. Such a misbehaviour is heavily criticised by the Puritan base of the Mannon`s family, represented first by Mannon, later by Lavinia and, with his reasons slightly altering, also by Orin.

The contrast of the understanding of adultery by an individual and the society is the most evident in *Desire Under the Elms*: Cabot`s household is entirely Puritan. Ephraim Cabot stands clearly, even after the tragic infanticide, on the position that adultery is bad, even worse than the murder of one`s child: "He`d ought t` been my son, Abbie...If ye`d loved me, I`d never told no Sheriff on ye no matter what ye did, if they was t` brile me alive!" (O`Neill, 1924, p. 55).

In *Strange Interlude*, Professor Leeds` values also correspond to those of the old Puritan New England. He rejects Nina`s "precipitated marriage" and vehemently criticises her decision to sexually sacrifice, to "give herself" to crippled soldiers: "What an animal!...and my daughter!...she doesn`t get it from me!...Was her mother like that?" He also further nervously adds: "Nina has changed...all flesh now...lust...who would dream she was so sensual?...I wish I were out of this!" (O`Neill, 1928, p. 75).

Nina`s adultery was originally committed only for the purpose of conceiving a healthy child. Although it later changed to a typical sexual affair, Nina`s original standpoint on the issue of adultery is clearly expressed by Darell: "She`s ashamed. It`s adultery. It`s wrong" (O`Neill, 1928, p. 130.) It is the alien for the family, Darell, who then

is to decide whether the adultery will be committed. Therefore, the example illustrates the split of the moral nature of an individual and the society in O'Neill's New England dramas.

It was O'Neill's mastership of writing which succeeded in portraying interrelations of an individual and his/her society, including its moral codes, regulating one's social and also sexual interaction within their social milieu. The spectator, thus, learns a lot about the life in Puritan and post-Puritan America. Therefore, Eugene O'Neill's characters cannot be defined in terms of an "island, entire of itself" but rather in those of a "zoon politikon". To go back to the original question, there is the American society in O'Neill's New England family dramas and, therefore, O'Neill justly deserves the title "the first genuine American dramatist".

1950 – 1960 – From Producing to Consuming Society

The American cultural history during the after-war period was influenced by two significant factors – politics and economics. Both of these areas have encountered dramatic changes that were consequently reflected in literature and drama. However, what impacted the post-war generation perhaps most significantly was "...the historic shift from a producing to a consuming economy" (Maasik – Solomon, p. 124). As a result of the Baby Boom in the 1950's, mass production and Keynesian economics, resulting in the post-war prosperity and general economic welfare, the consumption dramatically increased. Chain stores and supermarkets – modern symbols of consumption – flooded the country, offering a wide variety of products that were previously accessible only to the rich, for example "...cameras, watches, lighters, vacuum cleaners and washing machines" (Tindall – Shi, p. 548). However, such a "democratisation" of goods dramatically impacted the American concept of success and happiness, now measurable by the possession of purchased goods. What is more, it also influenced the nation's consumption and general attitude toward buying and selling, that became a part of American mythology.

A previous type of society based on personal contact of a buyer and a salesman where the salesman's name and personality was the guarantee of quality, was, as a result of an economic rise, changed to the society based on the law of the market, where previous personal

contact is replaced by technology. Consequently, in the new-type society selling was no more matter of personality but of market law and contracts. As a prominent American critic Thomas Hine notes,

“...the most fundamental difference between a traditional market and the places through [buyers] push their cart is that in a modern retail setting nearly all the selling is done without people. The product is totally dissociated from the personality of any particular person selling it – with the possible exception of those who appear in advertising. The supermarket purges sociability, which slows down sales. It allows manufacturers to control the way they present their products to the world. It replaces people with the packages” (Hine, p. 70).

Many authors of the post-war era attempted to depict these changes and their impact on the common American. The most successful, however, was the play *The Death of a Salesman* (1949) by a New York dramatist Arthur Miller (b. 1915). The popularity and universal legacy of this modern tragedy is proved by the fact it has been translated to all the European languages and most languages of the world.

The Death of a Salesman depicts and compares the pre and post-war American society and the life of a common man, his perception of success and happiness. To do so, Arthur Miller, quite innovatively, introduces two timelines. The first one is set in 1948, the final period of Willy Loman’s life. It is quite an unsuccessful time because Willy fails as a salesman, family breadwinner and also a husband and a father.

The second timeline, however, goes back to the pre-Depression era in 1928, when Willy goes through a personally and professionally successful phase of his life. June Schlueter gives a detailed timeline of *The Death of a Salesman* in her essay entitled *Re-membering Willy’s Past* (1995), that helps to understand Willy’s concept of success:

Gilded Age	1873	Ben born.
	1886	Willy born.
	1890	Father leaves for Alaska (Ben is 17, Willy 4) Ben follows but ends up in Africa.
	1894	Ben is rich.
The first World War	1913	Willy (age 27) starts working for Wagner Co. Howard Wagner is born.
	1915	Biff is born (Willy is 29).
	1917	Happy is born (Willy is 31).
	1924	Willy and Linda buy house in Brooklyn (Willy is38).

Roaring twenties	1928	Ben, in his sixties sic , stops by on his way to Alaska, meets Linda and the boys reappears on his way back to Africa, offering Willy a job in Alaska. Willy claims to be averaging \$ 170 per week Frank Wagner reportedly speaks of making Willy a member of the firm.
Depression	1932	January: Biff plays on the All-Scholastic Championship Team of the City of New York at Ebbets Field, takes Regents exams. June: Biff fails math, discovers Willy with The Woman in a Boston hotel room.
	1932	Biff tries various jobs, takes radio correspondence course (1936 or 1937).
	-39	
The second World War	1939	Biff leaves home
Cold war	1949	Ben dies (age 76) Willy kills self (age 63) 25-year mortgage on Loman house is paid. Biff is 34,Happy 32, Howard Wagner 36.

According to Schlueter's chronology of Willy's life (Schlueter, p. 151) it is evident that the crucial years for Willy are 1928 and 1932 and the period in between: the year 1928 represents a completely successful time in accordance with his concept of success (believing he earns 170 dollars a week, and Frank Wagner intending to make him a member of the firm), while the year 1932 represents "a point of break" when Willy's career and wages start a rapid and obvious downward slide.

Many scholars agree that the crucial word to understand the play *Death of a Salesman* is the phrase "American dream" and the word "success". What, however, did success really mean for Willy Loman and how did it affect his life?

When analysing Willy's biography, it is evident that until 1932, and Biff's failure at Regents exams, Willy Loman's life was for him, regardless of the global economical situation, formally successful. Willy, his forties, felt himself to be still vital, efficient and well-liked – or, at least, there is no serious event that would make him admit that he is not, which is evident from Willy's later satisfaction with his past, predominately the year 1928. As a result Willy in the period between 1928 and 1932 believes himself to be the perfect salesman, popular with the others, regardless of the occasional proofs that he is not, and he attempts to foster the idea in his sons:

WILLY: They know me..., they know me up and down New England. The finest people. And ..., there'll be open sesame for us, 'cos one thing... I have friends. I can park my car in any street in New England, and the cops protect it like their own. (Miller, 1976, p. 31).

Also:

WILLY: Well, I go on the road, and I went to the north of Providence. Met the Mayor. ... he the Mayor said, "Morning!" And I said, You got a fine city here, Mayor." And then he had coffee with me (Miller, 1976, pp. 30 – 31).

Hence, Willy had believed himself to be a perfect salesman, meeting the “finest people”, having friends “up and down New England”, and worthy of being noticed and saluted even by the Mayor of Providence, regardless of the reality that is in fact not so idealistic.

As many scholars point out, the substance of Willy Loman's idea of success is the memory of salesman David Singleman: a person who would “...go up to his room, ..., put his green velvet slippers on... , and pick up his phone and call the buyers, and without ever leaving his room, at the age of 84, he made his living (Miller, 1976, p. 81). And, as Loman remembers, “...when I saw that, I realized that selling was the greatest career a man could want. 'Cos what could be more satisfying than to be able to go, at the age of 84, into twenty or thirty different cities, and pick up a phone, and be remembered and loved and helped by so many different people? ...when he died..., hundreds of salesmen and buyers were at his funeral.” (Miller, 1976, p. 81).

The “intensity” of this memory and its deep relationship to Willy is shown by the fact that the description of David Singleman is actually Willy's longest fluent speech in the whole play. The most important fact of Willy's memory of David Singleman is that it had been fixed “inside of Willy's head” since he was eighteen and influenced his decision to be a salesman by representing him as an evident success of the selling profession. Unfortunately, because of the irregular nature of Willy Loman's character, he does not follow the realistic and professionally important part of the memory of David Singleman (the practical fact of Singleman's ability to be continually efficient and flexible enough to work and profit at the age 84) anymore. He focuses on impractical, useless and irrelevant features of Singleman's success, which in fact can have no inevitable influence on one's career and success, namely appearance, well-likeness, meeting well-

known people or having a “name”. These “motifs” petrify him because of they are symbols of success and popularity.

The motifs of “calling the buyers”, and of the personality “who is remembered and loved and helped by so many different people and hundreds of salesmen and buyers at his funeral”, represent for Willy a need to be well-known generally, by those from the business territory of buyers, salesmen and many different people. Such mass familiarity ensures a salesman contacts and opens to him every door in the business world, according to Willy Loman.

The motif of “picking up the phone and calling the buyers” represents for Willy the ability of making transactions on the telephone, when one’s name is actually what is representing the goods and ensuring their quality - which means one’s name has “weight” and means “something”. A “name” represents the physical presence of a salesman. The “name”, in fact sells, and thus distinguishes a bad salesman from a good one. Additionally, the motif of “picking up the phone” is staggering for Willy because it represents an advanced way of selling goods, not because of the quality of the goods, but because of one’s personality. However, Willy does not realise that his paralysis by new technology, such as phones, and by the consequences - stay-at-home shopping is quite “myopic”, since new technology is actually the means of destruction for the “old-time” kind of salesmanship that Willy is a representative of.

Moreover, the motif of “green velvet slippers”, or of picking up the phone “without ever leaving his room” represents for Willy a virtue in which, an elegance and absolute effortless in selling is based on the above mentioned features, namely that of being well-known and respected, stemming from being well-liked. However, such a way of selling is “paralysing” for Willy since it represents an absolute contradiction to his tiring business travelling.

Consequently, the essence of Willy’s memory of David Singleman is not to admire Singleman’s abilities but his personality (which means to his being well-known, using new technology, having a “name” and consequent effortless success), that Willy considers to be an indispensable prerequisite for success in the profession of salesman which makes it superior even to material results, namely, that of professional competence or the ability to sell goods that is in fact the

essence of a salesman's profession: Willy: "...Because the man who makes an appearance in the business world, the man who creates personal interest, is the man, who gets ahead!"(...) "Be liked and you will never want" (Miller, 1986, p. 33).

However, it is a part of Willy Loman's personal tragedy that he was never aware of the objective background to his life, as suggested by June Schlueter (Schlueter, p. 132). The subjective evaluation of his success had important external, political and social reasons, completely omitted by Willy. The period until 1928 was the period following President Wilson's revival policy called "progressivism" that raised the economy and consequently, the general standard of living. Hence, Willy's success in 1928, which Willy believed was exclusively on his own merit, was underlined by the prosperity of the whole country. When Edgar Hoover came to power in 1929, the depression caused economical problems in the whole country. Consequently, Willy Loman's gradual professional failure was not only a subjective decline. It was a part of Willy Loman's personal failure, that in spite of living in a historically hectic period (1928 – 1948), he did not appreciate the macroeconomic, political and social background of his "rise and fall", but related his success or failure exclusively to his person. Therefore, instead of a sober evaluation of his actual skills in the post-war new-type society, he tried to camouflage his lack of success by creation and identification with his ideal of success. Thus, when in the time around 1932 Willy's actual success starts to diminish due to various reasons, Willy does not want to accept it: instead he camouflages reality to preserve his vision of a perfect salesman based on his previous successes back in 1928.

Arthur Miller created through the personality of Willy Loman the ideal of an absolute success expressed through a vision of a perfect salesman earning a lot of money with no effort, and of a charming and glamorous personality that ensures general well-likedness which is an "open sesame", making friends and contacts "up and down New England", even in among the "finest people" that ensures he is somebody worthy of being noticed and saluted even by the Mayor of Providence. However, this kind of selling procedure historically belongs to the pre-war and pre-Depression period, when it was the personal contact that mattered (Hine, p. 70).

In the post-war consumer's America, Willy's selling philosophy, based on one's personality, sounds outdated and obsolete. He lives upon an idea "inside of his head", which is just an untouchable illusion of what a successful salesman should look and behave like: "It's not what you do ... It's who you know and the smile on your face." (Miller, 1976, p. 86). It is a vision of personalised success, an idea of appearance of a successful person. It is a "...qualification laid down for mankind by those clean-shaven frontiersmen who inhabit the peaks of broadcasting and advertising offices". (Miller, 1986, p. 15). *The Death of a Salesman* shows a modern tragedy of a man who misunderstood his own time and period. It also illustrates the shift of the American society, often tragically overlooked by many common people. Thus, the play makes a cultural and socio-historical commentary about the transformation of the American society from a producing to a consuming society.

***Fin de Siècle* – The Escapist 1990's**

While the drama of the 1950 – 1980's was characteristic for its interest in the relationship between a society and individual, the drama of the last decade of the 20th century shows quite opposite tendencies. Many plays depict the disillusionment with the society and a tendency to escape the social rules and orders. That is perhaps why at the end of the 20th century, utopia and its negative inversion – dystopia – have gained in popularity in fields of literature, film and drama. Especially the last two decades were heavily influenced by technological advances and also by political anxieties over the security of countries and continents. Perhaps it was the tense atmosphere of the international political situation that intensified readers' and spectators' interest in utopian literature and sci-fi, an interest that seems to periodically intensify during historical moments of global unrest.

Interest in the anti-realistic, experimental image of reality is demonstrated by examining a new anthology of American drama *From the Other Side of the Century II, A New American Drama 1960 – 1995* (1998). This anthology includes several authors with catastrophic visions as representatives of present-day American drama. One of these authors is Constance Congdon who sets her play in the fictitious parallel times (1945 and 1985) on American nuclear base in New Mexico where the nuclear trials and banalities of daily life are

one. Another playwright who postulates similar questions is Len Jenkin. In his play *American Notes* protagonists directly asks the basic existential questions: „Do you think the world’s gonna end tonight?“, „Do you think life is supposed to be interesting?“ and “Do you think we’re supposed to be happy here?” (Jenkin, p. 781). Since these plays are speculative, mostly pessimistic or catastrophic visions of the future and, therefore, we call them “dystopian conceptions” in this article.

The play by the American Puerto-Rican author Pedro Pietri *Masses are Asses* (1984) represents another creative and imaginative experiment with perception and accepting objective reality. The spectator is frequently at odds with reality, and the author seems to be purposely depriving him/her of any means for confirming or verifying reality. Such a bizarre experiment, however, is not a purposeless experiment (*l’art pour l’art*) but an artistic tool that Pietri uses to point out to a very specific social problem of the socially underprivileged.

Pedro Pietri uses three different levels of reality in his play: (1) reality of the stage; (2) “objective” reality and (3) the reality of the mind. Stage reality is perceived by the spectator as soon as he/she arrives at the theatre. The spectator is well aware that theatre is ‘mimesis’, imitation of life. Thus, he/she perceives stage reality as a kind of game with specific rules. However absurd or bizarre these rules appear to be, the spectator expects them to be a reliable reference to the ‘reality’ of the play.

Pietri’s stage reality follows from the props and the scenery (two chairs and a table) as well as from the opening dialogue that place the setting in a posh, bohemian restaurant in Paris. In accordance with the stage reality, the protagonists, their behaviour, accent and diction fit upper-class status. The stage reality (a luxurious restaurant) is further confirmed by the actors’ references to champagne and worries over losing their table reservation. The spectator accepts this stage reality as a fact even after the couple decides to pass time by pretending that they are somebody else – poor and unemployed inhabitants of southern Bronx. In spite of rather comic but also authentically changed diction and accent, intensified by vulgar expressions the spectator still accepts the original stage reality determined by the opening scene – i.e. a distinguished couple on

their trip to Paris who imitate jargon, manners and life of low class tenants living in the Bronx.

The moment of negation of the original stage reality occurs when the gentleman starts to be tired of pretending and tries to come back to "his world" by changing his diction and manners: "My dear, I think we should discontinue emulating the despondent. It's a lot of fun but it's also depressing as hell" (Pietri, p. 602). However, when the lady refuses to stop the game, the gentleman attempts to stop her – first verbally and assertively but later more insistently and even violently by saying: "Stop expressing yourself like an imbecile." (Pietri, p. 602) which does not quite correspond with the upper-class manners. However, it does not matter how hard he tries, the lady refuses to come back to the originally designed "stage reality" and the puzzled spectator finds out that the objective reality confirms the lady's alternative: we hear banging on the door, screams and cry for help and shooting which indicate that the scene is set in a crime-ridden southern Bronx rather than in a luxurious Parisian restaurant. The spectator finds out that the author of the play cheated on him by introducing him/her the reality which later appears to be false.

Thus the spectator accepts a new reality – a poor, unemployed couple living in a claustrophobic shabby flat in southern Bronx that eccentrically pretends to be snobbish aristocracy on their trip to Paris. Moreover, it is up to the spectator to figure out whether the couple on the stage represents a pair of eccentric, insane or drunken people and whether they realise their mistake or not.

However, the next scene shows reasons that brought the couple to pretend. These reasons created a new reality – a couple purposely inventing an illusory "reality". The gentleman articulates these ideas as his specific philosophy:

"If you want to pretend you are poor, you can do it yourself. I am going to pretend I am rich as long as I am alive and well enough to pretend because it is more interesting to pretend you are rich than to pretend you are poor. It makes life exciting and more bearable. If I were to pretend I was poor I would be self-destructive and miserable. But now, pretending to be rich makes you want to live forever because you never know when the day will come you no longer have to pretend you are rich and actually be rich." (Pietri, p. 616).

According to this syllogistic philosophy, the reality does not represent an objective phenomena but an issue of personal preference or subjective taste. It is the kind of reality that allows an underprivileged person consciously and purposely pretend to be upper class because it is psychologically more bearable for them. Thus, the signs of objective reality (shots and cries) cannot contradict this conception because the gentleman decided to ignore them. At the same time, he cannot understand anybody who insists on confrontation of subjective experience and objective reality that may result in trauma or frustrations:

"The reason some people's problems are never going to end is because the refuse to pretend they have no problems. They are ignorant to the fact that from womb to tomb we have nothing to do but pretend and any intelligent person will pretend to be very rich!" (Pietri, p. 611).

What is more, he suggests that pretending is the only way to absolute happiness. Following this philosophy, the objective reality represents the least advantageous alternative of life, a choice left for the too old, weak or those without imagination. Following the same philosophy, the gentleman believes that shots or cries are fictitious results of somebody else's choice – i.e. the woman at the door just pretends panic, rape or death (Pietri, p. 610). Physical conditions or feelings cannot measure the objective reality as well: the hunger the gentleman feels is supposed to be fictitious as well because he did not order any food:

"If we were really hungry, we would order but since we aren't really hungry we don't order and even if we were really hungry we still wouldn't order because we are just pretending. Therefore we didn't come here to order anything at all." (Pietri, p. 611).

This is also one of reasons why the woman, standing for realism, fails to keep the verbal argumentation: she points to the lack of food, to the fact that the welfare check is not a heritage or that they have never been to Europe, however, it cannot convince a man who lives in his own reality. The empirical evidence, such as shouts, shots or even hunger belong to the "other" reality, to another world. The man hears and perceives them but does not accept them to be real.

A comparable pretence or escapism to the world of illusions seems to be an omnipresent idea in many prestigious American plays, including those by Arthur Miller, Tennessee Williams and Edward Albee. A. Miller, as we have illustrated in the previous analysis, in his play *The*

Death of a Salesman, introduces a character who co-exists in two different times of his life, i.e. in dull present of the late post war 1940's and successful, more prosperous past of the pre-Great Depression 1928. However, these "trips" to the past are more subconscious than planned as they are often initiated by an object, melody or tone of voice that reminds Willy Loman of his past. Laura Wingfield, a protagonist of T. Williams' "memory play" *Glass Menagerie* (1945) also seems more comfortable in the world of gentle, harmless, glittering glass objects rather than in the impoverished single-parent Southern family. One might dispute the measure of Laura's consciousness when escaping the unpleasant reality; however, it is obvious that she, not unlike Pedro Pietri's protagonists, enjoys the "untrue" reality more.

When discussing the issue of the consciousness of one's decisions to leave objective reality and create a more acceptable one, Edward Albee's most famous play entitled *Who's Afraid of Virginia Woolf?* (1963) serves as an example of an intended denial of reality. A childless couple imagines a son and "lives" with him during his growing years, adolescence up to the university. Their son has become an indispensable part of their emotional and family life. Therefore, his death is as painful and causes an emotional distress comparable with a "real" one. Edward Albee thus designs characters that create reality, even though it is more unbearable than life itself.

In Pedro Pietri's play *Masses are Asses* the confrontation of the world of reality and world of mind occurs in the moment when the fire breaks in the next apartment. The stage is covered in thick smoke and the gentleman and lady are potentially endangered. The woman attempts to save her life by escaping the apartment, while the man, in accordance with his philosophy, persuades her to stay because the fire is fictitious. Moreover, he absurdly argues that nothing can happen to them as they are "...out of town" (Pietri, p. 619). Paradoxically enough, the objective reality confirms the man's vision: we hear a voice of a police officer informing that "...it was just a pot of beans burning on the stove." (Pietri, p. 620). In the end, the woman accepts the man's game: she changes her accent and diction and consequently changes from an unemployed cashier to a spoilt American tourist: "Can you pour me some champagne so I can fall asleep quicker? You know what an extremely complicated task is for

an American tourist to sleep in a foreign country, especially if they are rich.” (Pietri, p. 620).

To sum up, Pietri composes reality as a game, as a matter of preference according to the personal taste. What is more, the choice of one's personal reality is everybody's unalienable if delusory right: “This is a democratic society – if you make decision to be rich you will be rich and if you make the decision to be poor you will be poor.” (Pietri, p. 589). Thus, the famous idea of the American dream, saying that anybody can achieve anything, has been absurdly modified in Pedro Pietri's play. The legacy of Pietri's play is consequently evident: the only way how to escape a drab objective reality is to create a personal reality, space-time with its own purely subjective moral and social codes, a personal microcosm parallel to the objective world. However, Pietri's play should not be mistaken for a practical guide how to live. It is an entirely artistic experiment with a clear critical message for the reader: the protagonists found the way out of the poverty and crime of southern Bronx, however, many real people never find it and the city swallows them up. Purposeful negation of reality is thus an artistic experiment of Pedro Pietri, drawing attention to a concrete real-life social problem of the underprivileged in America.

To sum up, no piece of art, however abstract, is free from its social and historical context. Each of the analysed playwrights – O'Neill, Miller and even Pedro Pietri – and their plays serve as an example of an artistically portrayed reality. The founder of American drama, Eugene O'Neill concentrated on depicting a specific American region, New England and its codes and taboos to provide the spectator with the atmospheres of Puritan and post-Puritan America. Arthur Miller, in his play *The Death of a Salesman*, introduced to the spectator the dramatic cultural change in the American society, resulting in de-personalisation of business and human relationship. On the other hand, a lesser known playwright of the end of the 20th century, Pedro Pietri, in his play *Masses are Asses* intentionally diverts from the American social background to demonstrate the desire of many to escape the society and its rules and codes. Each of these attitudes to reality, however, make a statement about the society – introduce it to the public, comment on its changes or withdraw from it. Thus, a quick view of the American drama from outside reveals a separating tendency between an individual and the society.

Notes:

[1] RUSIE, Robert. 2000. *'Talkin Broadway* – Broadway 101, the History of the Great White Way. [talkinbroadway.com/bway101/6html.]

[2] O'Neill, 1931, p. 264.

[3] O'Neill, 1931, p. 264.

[4] Pedro Pietri was born in Ponce, in 1944, however, most of his life he has been living in New York. He earned his reputation in 1973 by publishing *Puerto Rican Obituary*, a well-recognised source book of Portorican poetry. He frequently criticises social conditions of the Portorican immigrants in the USA but also their vision of the American dream, followed by many *puertorriquínos*. Other works of Pedro Pietri include *Traffic Violations* (1983) and *Lost in the Museum of Natural History* (1981) as well as numerous poems. (Aparicio, pp. 1– 2).

Literature

APARICIO, F. R. Pedro Pietri. In: LAUTER, P. (ed.). *Heath Anthology*. 4. vydanie. http://college.hmco.com/english/lauter/heath/4e/students/author_pages/contentemporary (10. 11. 2003)

ARISTOTELES. *Poetika*. 1. vydanie. Praha: Nakladatelství svoboda, 1996. 225 s. ISBN 80-205-0295-5

BLACK, S. A. 1998. Eugene O'Neill 1888 – 1953. In: *The Cambridge Companion to Eugene O'Neill*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. Pp. 256. ISBN 0 521 556445 7

BRYER, J. (Ed.) 1988. *Selected Letters of Eugene O'Neill*. New Haven: Yale University Press, 1988. Pp. 602. ISBN 0-300-03474-0

HINE, T. 2000. What's in a Package. In: *Signs of Life in the USA – Readings on Popular Culture for Writers*. New York: Bedford/St. Martin's. Pp. 818. ISBN 0-312-19582-6

HOLMAN, H. C. – HARMON, W. A Handbook to Literature. 5. vydanie. New York: Macmillan Publishing Company. Pp. 647. ISBN 0-02-356410-5

JABLON, M. 1997. *Black Metafiction: Self-Consciousness in African-American Literature*. Iowa City: University of Iowa, 1997.

JACOBUS, L. 2001. *The Bedford Introduction to Drama*. New York: Bedford/St. Martin's, 2001. pp. 1843. ISBN 0312255438

JENKINS, L. American Notes. In: WELLMAN M. – MESSERLI D. (Eds.) *From the Other Side of the Century II, A New American Drama 1960 – 1995*. 1998. Los Angeles: Sun and Moon Press. Pp. 1192. ISBN 1-55713-247-X

- KUŠNÍR, J. Parody of Popular Culture in Robert Coover's "The Gingerbread House" (1969). In: *Popular Culture and Democracy*. Olomouc: UP FF. Pp. 185. ISBN 80-244-0809-0
- MAASIK, S – SOLOMON, J. 2000. *Signs of Life in the USA – Readings on Popular Culture for Writers*. New York: Bedford/St. Martin's. Pp. 818. ISBN 0-312-19582-6
- MACNICHOLS, J. 1981. Dictionary of Literary Biography. Volume 7. In: *20th Century American Dramatists*. Part 2. Detroit: A Brucoli Clark Book, 1981. Pp. 659.
- MILLER, A. *Death of a Salesman*. Ontario: Penguin Books.
- MILLER, A. 1986. Tragedy and the Common Man. In: *Literature: Reading fiction, Poetry, Drama and the Essay*. Pleasantville: Pace University, 1986. Pp. 1746. ISBN 0-07-557112-9
- MURPHY, B. 1998. O'Neill's America: the strange interlude between the wars. In: *The Cambridge Companion to Eugene O'Neill*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. Pp. 256. ISBN 0 521 556445 7
- O'NEILL, E. 1924. Desire Under the Elms. In: *Complete Plays 1920-1931*. New York: Random House, 1924. Pp. 1092. ISBN 0-940450-49-6
- O'NEILL, E. 1928. Strange Interlude. In: *Complete Plays 1920-1931*. New York: Random House, 1928 Pp. 1092. ISBN 0-940450-49-6
- O'NEILL, E. 1931. Mourning Becomes Electra. In: *Complete Plays 1920-1931*. New York: Random House, 1931. Pp. 1092. ISBN 0-940450-49-6
- O'NEILL, E. 1988. *Selected Letters of Eugene O'Neill*. (Ed.) Jackson E. Bryer. New Haven: Yale University Press. 1988. Pp 602. ISBN 0-300-03474-0
- PIETRI, P. Masses are Asses. In: WELLMAN M. – MESSERLI D. (Eds.) *From the Other Side of the Century II, A New American Drama 1960 – 1995*. 1998. Los Angeles: Sun and Moon Press. pp. 1192. ISBN 1-55713-247-X
- ROBINSON, M. Introduction. In: WELLMAN M. – MESSERLI D. (eds.) *From the Other Side of the Century II, A New American Drama 1960 – 1995*. 1998. Los Angeles: Sun and Moon Press. pp. 1192. ISBN 1-55713-247-X
- SCHLUETER, J. 1995. Re-membering Willy's Past. In: *Approaches to Teaching Miller's Death of a Salesman*. New York: The Modern Language Association of America, 1995. Pp. 310. ISBN 0804427676
- TINDALL, G. B. – SHI, D. E. 1996. *Dějiny Spojených Států Amerických*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 1996. Pp. 897. ISBN 80-7106-088-7
- WATERMEIER, D. J. 1998. O'Neill and the theatre of his time. In: *The Cambridge Companion to Eugene O'Neill*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. Pp. 256. ISBN 0 521 556445 7

O EXISTENCII UNIVERZÁLNYCH HODNÔT V POSTMODERNEJ DOBE

Juraj Kaliský

postmodernizmus ⇨ univerzálne hodnoty ⇨ tragédia ⇨ Lyotard ⇨ projekt Worldwork

„[If] this [Umberto Eco's prose] is the trend pursued by European novel than there is nothing else left to do but to get as quickly as possible into a bus moving in the opposite direction.“ (Salman Rushdie¹)

Záujemcov o literárnu históriu a teóriu žánru v poslednej dobe zaujala publikácia Jany Javorčíkovej *Profily prominentných osobností americkej dramatiky* (2004), v ktorej sa autorka sústreďuje na výber z tvorby u nás stále málo známeho amerického dramatika Eugena O'Neill. Táto monografia nadväzuje na predchádzajúci výskum, výsledky ktorého boli uverejnené v domácich aj zahraničných odborných časopisoch (*Philosophical Comprehension of the Tragic Sense of Life as an Essence of Tragedy*, 1999; *Is there an Oikos in Eugene O'Neill's New England Dramas?*, 2000; *Tragédia v teórii a praxi – staré víno v nových fľašiach?* 2001; *K otázkam slobodnej vôle v divadelných hrách E. O'Neill, 2004*).

Podstata O'Neillovho experimentu podľa Javorčíkovej spočíva v pokuse o prepojenie gréckeho vnímania univerzálneho posolstva tragédie s moderným dejom a reáliami. Javorčíková v O'Neillovom diele odhaľuje zaujímavé zákonitosti a opakujúce sa štruktúry, ku ktorým patrí napríklad Unamunov „tragický pocit zo života“ (tragic sense of life), antická chyba úsudku (hamartia) a chyba morálky (hubris), osudovosť a predovšetkým, katarzia a následné získanie vedenia ako neoddeliteľné súčasti O'Neillovej, a vlastne akejkolvek

¹ „...ak je [próza Umberta Eca] smer, ktorým sa má literatúra odteraz ubrať, treba urýchlene sadnúť na opačný autobus“ cit. v *Deity Marsyas and the postmodern literature*; s. 67; autorka Halina Janaszek-Ivaničová.

„modernej“ tragédie. Ostatné znaky, ako napríklad prítomnosť zboru či mužského protagonistu považuje autorka za sekundárne pre základný odkaz tragédie.

Javorčíkovej štúdia zaujala nielen výberom témy, ale aj načasovaním. Monografia vzniká v dobe, ktorá, rovnako ako aj literatúra, ktorá v nej vzniká, je vážne ovplyvnená postmoderným myslením. Niektorí autori (Wolfgang Iser) dokonca hovoria o post-post modernej dobe (Iser, s. 76), vyznačujúcej sa extrémnou neurčitostou a spochybňovaním akýchkoľvek systémov. Na prvý pohľad sa preto zdá, že cesty postmoderny a gréckej tragédie nemôžu byť odlišnejšie.

Základným prvkom gréckej tragédie je podľa mnohých autorov (Levin, Miller, Losev-Šestakov, Abrams) možnosť *katarzie*, čiže citovo-intelektuálneho očistenia od pocitov súcitu a strachu. Tragická postava (a prostredníctvom nej aj diváci tragédie) utrpením dospela k subjektívnemu poznaniu svojho miesta v kozme – svojho osudu, a k objektívnemu poznaniu božského poriadku sveta (Losev-Šestakov, s. 89). Takéhoto zážitku mali byť podľa prvého teoretika tragédie, Aristotela, schopní všetci diváci, a to nielen občania s prístupom k literatúre či filozofii, ale aj otroci, ženy a deti. Prežívanie katarzie teda znamenalo kolektívny pocit, respektíve vnem. Tento pocit nebol esteticky samoúčelný, ale mal konkrétny etický cieľ – zlepšiť jednotlivcov, a prostredníctvom nich aj celú spoločnosť.

Je však takéto spoločné vnímanie a prežívanie v dnešnej dobe vôbec možné? Môžu diváci z rôznych spoločenských vrstiev, s rôznym vzdelaním, skúsenosťami, rôzneho veku, rasy alebo pohlavia dospieť k podobným pocitom, prežívať tragédiu, ale vlastne akékoľvek literárne dielo rovnako? Odpoveď na túto otázku patrí možno viac do oblasti filozofie či psychológie a k niektorým, ktorí sa snažili poskytnúť na ňu odpoveď patril napríklad švajčiarsky psychológ Carl Gustav Jung (*Das Seelenproblem des modernen Menschen*). Juraj Pašteka, slovenský literárny vedec za spájajúcu platformu gréckych divákov považuje religiozitu, no zároveň tvrdí, že dnes už takáto spoločná platforma neexistuje (Pašteka, s. 211 – 220).

Postmoderna na podobné otázky odpovedá extrémnou skepsou. Už samotná podstata postmoderny a postmoderného uvažovania nielen o literatúre, ale aj o spôsobe ľudského bytia vo svete totiž

spochybňuje možnosť existencie akejkoľvek spoločnej platformy vnímania. Postmoderna zámerne spochybňuje možnosť divákov/percipientov literárneho diela dospieť k spoločnej platforme, a tým k analogickému intelektuálnemu pochopeniu a citovému prežitiu odkazu akéhokoľvek literárneho diela. Diváci prestávajú existovať ako „celok“, sú len jednotlivé entity, vnímajúce (možno) neuchopiteľným spôsobom umelecké dielo a o túto skúsenosť sa v konečnom dôsledku vzhľadom na relativitu jazyka nemôžu podeliť. Úloha literárnej teórie a interpretácie vždy spočívala v dialógu s čitateľom, v hľadaní spoločných záverov. Pokiaľ sa však optikou tejto metafory pozrieme na postmodernu, popierajúcu možnosť styčnej plochy medzi odovzdávateľom (autorom) a percipientom (čitateľom), môžeme hovoriť len o viacnásobných, paralelene prebiehajúcich monológoch.

Pokiaľ by to ale mala byť pravda, malo by to ďalekosiahle dôsledky nielen pre literatúru, ale pre spoločenské a politické dianie vo svete vôbec. Znamenalo by to, že celosvetovo neexistujú univerzálne hodnoty, na ktorých by sa mohli zhodnúť predstavitelia rôznych kultúr, rás, vierovyznaní, že každý človek „je len ostrovom, samým pre seba, nikto nie je kusom pevniny, či súše“. Neznamenalo by to len rozpor so známym textom anglického básnika Johna Donna, ale hlavne stratu *raison d'être* literatúry a umenia.

Logickým následkom postmoderného prístupu k literatúre a umeniu je aj následná strata dôveryhodnosti veľkých próz (*grands récits*; *grand narratives*), ktorú ako jeden z prvých ohlásil francúzsky literárny vedec a filozof Francois Lyotard (Lyotard, s. 31 – 34). Všetky pôvodné veľké „rozprávania“ (ku ktorým by sme azda mohli priradiť prózu Victora Huga či Charlesa Dickensa) sú totiž opäť len autorovým výberom, čiže interpretáciou skutočnosti. Namiesto takýchto monumentálnych výpovedí je podľa Lyotarda v postmodernej dobe možné hovoriť len o tzv. *little narratives* (*petits récits*), čiže akýchsi verziách zobrazovanej skutočnosti. K slovu sa tak dostávajú pôvodne marginálne interpretácie literatúry v duchu feminizmu, postkolonializmu a iných, doteraz menšinových a marginalizovaných trendov, z ktorých si čitateľ vyberá tú „svoju“ najpriateľnejšiu alternatívu.

Následkom nedôvery k veľkým prózam je odklon od pôvodných *grand narratives* a posun k tzv. nižšej literatúre, ktorú reprezentuje napríklad aj pornografia, *western*, *science fiction*, reprezentatívnym žánrom postmoderny. Tento posun po prvý krát označil Leslie Fiedler vo svojej

práci *Cross the Border – Close the Gap* (65). Je tiež príznačné, že táto kontroverzná a ikonoborná práca vyšla v časopise *Playboy* (1969). Možným následkom postmodernej skepsy je aj príklon k ironizácii a paródii pôvodných veľkých žánrov.

Je pravda, že dnes je oveľa ťažšie napísať monumentálnu literárnu výpoveď o dobe, ľudstve, a pod. Možným dôvodom je informačné presýtenie a následná kontextualizácia akejkoľvek informácie, ale aj už spomínaný skepticizmus, relatívna nedôvera k veľkým „pravdám“, relativizácia histórie/politiky rôznymi kontextmi a pod. Nesúhlasíme však s náhľadom, že takéto dielo je a priori nemožné.

Skepsa voči veľkým prózam však vyplýva predovšetkým zo skepsy voči existencii univerzálnych hodnôt – ak neexistujú takéto hodnoty, nemožno o nich ani písať veľké prózy. Na túto skutočnosť poukazuje napríklad výskum A. Pokrivčáka, ktorý v štúdiu *Postmodern Being and Text* uvádza: „the postmodern shift to textuality has a subversive effect not only for epistemology which has to abandon the universal claims of the traditional concept of truth but also for other discourses as well. Thus traditional ethics is almost totally dismatled by the absence of a set of cathegorieswhich would set as a point of reference. New ethics, instead, introduces the cathegory of ‘otherness’ as perhaps the only universal code informing current theoretical and practical enterprises. Otherness is also present, be it only in an implicit way, in aesthetics where the shift from symbol to allegory represents a break with the ‘depth’ dimension of the artwork, and, by focusing on the differences of its surface materiality enters the sphere of rhetorics“ (Pokrivčák, s. 41).

Tu však postmoderne protirečí nedávny experimentálny výskum v oblasti univerzálnych hodnôt s názvom projekt Worldwork.

„Pojem worldwork priniesol do slovníka psychológie a psychoterapie A. Mindell. Ide o terapeutickú metódu práce s multikulturálnymi skupinami o počte okolo 200 ľudí z celého sveta. Ide o pokus v jednej miestnosti vytvoriť model sveta alebo aspoň model určitej jej časti, so zastúpením mnohých väčšinových či menšinových skupín. Skupina je cielene heterogénna, tvoria ju príslušníci rôznych národností, rás, štátov, vierovyznania, sexuality, sexuálnej orientácie, veku, socioekonomického postavenia, . . . Pričom práve heterogenita je hnacím motorom diania skupiny. Ide o pokus pracovať na rôznych tzv. svetových témach, t. j. témach ktoré sú spoločné pre celý svet a na ktorých nestačí pracovať iba na individuálnej rovine (napr. rasizmus, sexizmus, vzťah medzi väčšinami a menšinami, xenofóbia, homofóbia, . . .). Každá spoločnosť má svoje vedomie, aj svoje nevedomie a každá spoločnosť o sebe, svojich hodnotách, kvalitách a postojoch vytvára určitý obraz, každá spoločnosť sa s niečím identifikuje –

má svoj primárny proces a niečo odmieta – jej sekundárny proces. Treba povedať, že nikdy medzi tým, čo je prezentované a realitou, alebo skúsenosťou všetkých jej členov nie je úplná zhoda (veď to je možno aj jeden z predpokladov ďalšieho jej vývinu). Každá spoločnosť si prostredníctvom skupín, ktoré majú väčšiu moc, vytvára svoje pravidlá, určité podmienky ktorými si určuje právo na členstvo. Skupiny ktoré sú nositeľmi moci spoločnosti sú totožné alebo v úzkom vzťahu so skupinami tvoricami 'hlavný prúd' spoločnosti. Spoločenské pravidlá majú funkciu záväzkov, nasmerovaní, noriem“ (Sopko, s. 1).

Cieľom projektu Worldwork je hľadanie možností spoločných riešení, bez ohľadu na rôznorodosť adeptov. Doterajšie projekty pritom potvrdili, že takýto konsenzus je možný, pokiaľ k „inakosti“ pristupujeme bez snahy a priori zaujať hodnotiace stanovisko, primárne vplyvajúce z jediného kultúrneho kontextu. B. Sopko označuje takýto prístup ako „kategóriu zmierenia“:

„Vráťme sa teraz späť k tejto dobe, k dobe pre ktorú je príznačná kategória 'zmierenia'. Kde nejde ani tak o to, rozdiely a nezhody medzi časťami heterogenity vyriešiť, ukončiť, ale skôr im poskytnúť priestor na vyjadrenie, pozvať ich do nášho spoločenského vedomia. Cieľom sa nestáva vyriešenie, ale proces riešenia. Konsenzus nie je cieľom, ale iba v stavom v procese riešenia, momentom zhody, chvíľkou pre načerpanie. To všetko sú princípy typické pre postmodernu a taktiež pre worldwork a nie je náhodou, že worldwork je terapeutickou metódou veľkých heterogénnych skupín, ktoré sú zrkadlom dnešnej postmodernej doby a postmoderného sveta a princípy sveta sa zrkadlia v princípoch metódy“ (Sopko, s. 8 – 9).

Projekt Worldwork však upozorňuje aj na ďalšiu zaujímavú skutočnosť: je možné, že v dnešnej dobe už nemôžeme určiť univerzálne hodnoty, na ktorých by sa stopercentne mohli zhodnúť ľudia z najrôznejších sociálnych a kultúrnych kontextov. Ale možno v oblasti hodnôt nie je kľúčovým slovom zhoda, ale skôr aproximácia. Možno vyznávači moslimského a kresťanského náboženstva nikdy nebudú súhlasiť, či je určitý konkrétny človek hodný svojho života, ale možno sa zhodnú na hodnote zachovania života ako takého. A možno práve to je kľúč k pochopeniu postmodernity. Tolerancia, kultúrny a hodnotový pluralizmus, prijímanie inakého bez odsudzovania či násilného prispôsobovania sveta svojej predstave.

Aký význam má takéto uvažovanie pre teóriu tragédie? Diváci z rôznych kultúrnych a spoločenských kontextov, sledujúci Sofoklovho *Kráľa Oidipa* môžu mať subjektívne motivované zážitky z tohto diela. Niektorých možno upúta moc osudu, iných možnosť slobodnej vôle, ďalších osobná tragédia Jokasty či Antigony. Oidipovo nezaslúžené utrpenie však určite zarezonuje v každom divákovi, ktorý je schopný pochopiť základné dejové línie diela. Takéto vnímanie však nepopiera

možnosť diskusie o význame a umeleckom stvárnení tragédie, či nové interpretácie tohto diela. Ani nové interpretácie však nič nezmenia na samotnej skutočnosti existencie utrpenia a možnosti jeho vnímania.

Je pravda, že literatúra nedokáže zabrániť zlu (Fokkema, s. 41). No zrejme nepovieme nič nové, ak pripomenieme, že môže fungovať ako most medzi kultúrami a národmi bez ohľadu na čiastkové rozdiely. Ľudské utrpenie nepotrebuje interpretáciu, a nie je dôležité, či ide o utrpenie afgánskej alebo antickej matky, Jokasty, Antigony, či bezmennej ženy z televíznej obrazovky. Preto nemôžeme než súhlasiť so slovami... že bez ohľadu na relativizmus súčasnej doby, „čitateľ si vždy nájde svoj univerzálny odkaz“ (Janaszek-Ivaničková, s. 66).

Literatúra

- ABRAMS, M. H. 1957. *A Glossary of Literary Terms*. New York: Holt, Reinhart and Winston, 1957. ISBN 0-03-076585-4
- FIEDLER, Leslie A. 1984. Cross the Border – Close the Gap. In: Putz and Freese (eds.). *Postmodernism in American Literature*. Darmstadt: Thesen, 1984, s. 161-166.
- FOKKEMA, Douwe W. 1984. *Literary History, Modernism and Postmodernism*. Amsterdam – Philadelphia: Benjamins, 1984.
- JANASZEK-IVANIČOVÁ, Halina. 1998. Deity Marsyas and the postmodern literature. In: *Tracing literary postmodernism*. Nitra: The Institute of Literary Communication, 1998. s. 59 – 70. ISBN 80-8050-143-2
- JAVORČÍKOVÁ, Jana. 1999. *Philosophical Comprehension of the Tragic Sense of Life as an Essence of Tragedy*. In: *Acta Universitatis Matthiae Belii*. Roč. III. Banská Bystrica: UMB, s. 193-203. ISBN 80-8055-281-9
- JAVORČÍKOVÁ, Jana. 2000. Is there an Oikos in E. O'Neill's New England Dramas? In: *Zborník mladých filológov 1*. Banská Bystrica: UMB, s. 119-135. ISBN 80-8055-432-3
- JAVORČÍKOVÁ, Jana. 2001. Tragédia v teórii a praxi – staré víno v nových fľašiach? In: *Zborník mladých filológov 2*. Banská Bystrica: UMB, s. 153-167. ISBN 80-8055-570-2

- JAVORČÍKOVÁ, Jana. 2004. Kotázkam slobodnej vôle v divadelných hrách E. O'Neill. In: *Zborník mladých filológov 3*. Banská Bystrica: UMB, s. 142-149. ISBN 80-8055-876-0
- JAVORČÍKOVÁ, Jana. 2004. *Profily prominentných osobností americkej dramatiky*. Banská Bystrica: UMB, 2004.
- JESENSKÁ, Petra. 2004. *Evaluácia z hľadiska sexových diferencií*. In: Sborník příspěvků ze IV. středoevropské regionální konference Mezinárodní federace učitelů živých jazyků UK PedF, Praha: Univerzita Karlova, 2003, s.138-139. ISBN 80-7290-177-X
- JUNG, Carl G. 1994. *Duše moderního člověka*. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-087-X
- LEVIN, Richard. 1960. *Tragedy – Plays, Theory and Criticism*. New York: Standford University, 1960.
- LOSEV, A. F. – ŠESTAKOV, V. P. 1978. *Dejiny estetických kategórií*. Bratislava: Nakladateľstvo Pravda, 1978.
- LYOTARD, Jean-Francois. 1974. *La condition postmoderne*. Paris : Minuit, 1974.
- MILLER, Arthur. 1986. Tragedy and the Common Man. In: *Literature: Reading Fiction, Poetry, Drama and the Essay*. Pleasantville: Pace University, 1986. ISBN 0-07-557112-9
- PAŠTEKA, Július. 1976. *Estetické paralely umenia štúdie o divadle, dramatiky a filme*. Bratislava: Veda SAV, 1976.
- POKRIVČÁK, Anton. 1998. Postmodern Being and Text. In: *Tracing literary postmodernism*. Nitra: The Institute of Literary Communication, 1998. s. 37-44. ISBN 80-8050-143-2
- SOPKO, Boris. Worldwork a postmoderna.
In: <http://www.processwork.sk/kanal/boris1.html>
- WELSCH, Wolfgang. 1993. Postmoderna. Pluralita ako etická a politická hodnota. In: *Za zrkadlom moderny*. Praha: Oykumeneh, 1993.

ONESKORENÝ CESTOPIS P. L. FERMORA

Slovensko tridsiatych rokov 20. storočia očami Angličana

Ivan Zelenka

cestopis ⇨ multietnický ⇨ cestopisec ⇨ Trianon

1. Fermor v kontexte cestopisnej literatúry

Cestopisnú literatúru možno pokladať za eminentne britský žáner. Pre národ ostrovanov ako sú Angličania malo cestovanie vždy osobitný význam. Cestopis sa v súčasnosti pokladá za „žánrovú formu dokumentárneho, beletristického alebo publicistického diela, tematicky komponovaného ako opis cesty spravidla po cudzej krajine (krajinách), s postrehmi, informáciami a úvahami o geografických, etnických, hist. osobitostiach a exotizme krajiny“. ¹ Anglická cestopisná literatúra dosiahla svoj vrchol po prvýkrát v období pred druhou svetovou vojnou, ktoré bolo označované za „zlatý vek cestopisu“. ² Vtedy sa tomuto žánru venovali aj významní prozaiciš ako napríklad D. H. Lawrence, Evelyn Waugh, Aldous Huxley alebo Graham Greene, čo svedčí o tom, že spomínaní autori využívali svoje skúsenosti nielen v prozaickej tvorbe. Okrem nich existovala skupina autorov, ako Norman Douglas, Peter Fleming, Robert Byron, ktorí sa venovali výlučne cestopisom. Po vojne nastupuje nová generácia autorov cestopisu, medzi nimi Lawrence Durrell, ktorého knihy o Grécku sú obľúbenými ešte aj dnes. Menej známym, ale mimoriadne významným autorom tejto generácie bol Patrick Leigh Fermor. Jeho výrazný vplyv na novú generáciu cestopiscov badať najmä u Angličana Brucea Chatwina a Američana Paula Therouxa.

Tento príspevok približuje život autora a poukazuje na zvláštnosť jeho cestopisnej tvorby, najmä jeho diela *Čas darčiekov* (A Time of Gifts, 1997), v ktorom venuje tri kapitoly Slovensku. Fermor napísal knihu s viac ako štyridsaťročným odstupom od absolvovania cesty z holandského Hook van Hollandu do Istanbulu, ktorý nazýva starým menom Konštantínopol. Z pôvodne plánovaných troch zväzkov vyšiel s oneskorením aj jeho druhý

¹ Valček, P. *Slovník literárnej teórie*, s. 78.

² Napr. Paul Fussell vo svojej štúdii „Abroad“

diel pod názvom *Medzi lesmi a vodou* (Between the Woods and the Water, 1986). Na tretí čitateľská verejnosť ešte stále čaká.

Zaujímavý je vývin Fermorovho spisovateľského talentu. V mladosti ho ovplyvnila kniha od Roberta Byrona o jeho ceste na horu Athos v severovýchodnom Grécku, ktorá vyšla pod názvom *Stanica* (The Station). Za povšimnutie stojí skutočnosť, že Fermor ako úspešný autor cestopisov publikuje od roku 1950, kedy vyšlo jeho prvé dielo pod názvom *Cestovateľov strom* (Traveller's Tree). Kniha zachytáva autorove skúsenosti z Karibiku v povojnovom období a bola odmenená Heinemannovou cenou za literatúru. V roku 1953 vychádza Fermorov prvý a jediný román *Husle na ostrove Saint Jacques* (The Violins of Saint Jacques), ktorého tému spracoval na operu hudobný skladateľ Malcolm Williamson. Nasledovali ďalšie dva cestopisy *Mani* (1958) a *Roumeli* (1966). Autor v nich vykreslil dojmy z cestovania po vzdialených častiach Grécka.

2. Enfant sauvage a jeho exodus

Patrick Leigh Fermor sa narodil v roku 1915 v Londýne v rodine Lewisa Leigha Fermora, ktorý sa práve v tom čase stal generálnym riaditeľom geologického výskumu v Indii. Krátko po narodení syna nasleduje matka manžela do Indie a Patrick zostáva tri a pol roka u príbuzných v grófstve Northamptonshire. K tomuto obdobiu sa často vracia v spomienkach: „Moje prvé tri roky som tam strávil šťastne ako malý divoch. Nikdy mi nič nezakazovali.“³ Tam, ako to často tvrdí, sa stalo z neho nespútané farmárske dieťa a táto črta *enfant sauvage* mu zostala navždy.

Po skončení prvej svetovej vojny prichádza po neho matka s jeho staršou sestrou a všetci spolu odchádzajú do Londýna. Pani Fermorová bola spočiatku nešťastná z odcudzenia svojho syna. Ani jeho nástup do školy sa nezaobišiel bez komplikácií. Ako problémové dieťa, ktorého správanie označovali za „divoké“, sa dostane do školy pre ťažko zvládnuteľné deti, ale neskôršie sa stáva žiakom elitnej King's School v Canterbury, ktorú kedysi navštevoval aj anglický dramatik Christopher Marlowe. Po troch rokoch štúdia na King's School musí školu opustiť kvôli správaniu. Predčasný odchod z Canterbury znamená pre bystrého mladého muža nový začiatok. Rodičia sa domnievajú, že najlepší spôsob by bol umiestniť chlapca do vojenskej akadémie Sandhurst, s čím ich syn nesúhlasí. Napokon sa rozhodne pre špeciálne skúšky, na ktoré ho pripraví

³ „I spent a very first years of my life there as a wild natured boy. I was never told not to do anything.“ (Campbell, J. Patrick Leigh Fermor: *Scholar in the Wilds*, s. 20). (Preložil I. Z.)

tútor. Prekladá texty z latinčiny a gréčtiny, číta Shakespeara a venuje sa dejinám. Počas tohto obdobia sa už pohybuje v kruhoch londýnskej bohémy. Práve vtedy skrsne v hlave mladého Leigha myšlienka: „Zmeniť prostredie, zanechať Londýn a Anglicko a vydať sa na cestu po Európe ako tulák“⁴ a zároveň sa rozhodne aj pre spôsob, akým svoju cestu uskutoční: „Cestoval by som pešo, v lete by som spával v stohoch sena, pred dažďom a snehom by som sa skryl v stodolách a stýkal by som sa so sedliakmi a tulákmi. Keby som sa živil len chlebom, syrom a jablkami a pomaly cestoval s 50 librami za rok, ušetril by som v porovnaní s lordom Durhamom pár núl a ešte by mi zostali aj nejaké peniaze na papier, ceruzky a občas aj na pohár piva. Nový život! Voľnosť! Niečo, o čom by sa dalo písať!“⁵ Vopred si stanoví trasu, ktorá by mala viesť pozdĺž Rýna a Dunaja na Balkán a odtiaľ do Konštantínopolu. V decembri roku 1933 začína s prípravami na cestu. Okrem spacieho vaku si do batožiny pribalí dve knihy – Oxford Book of English Verse a zväzok I. od Horácia.

Krátko pred Vianocami odchádza z Londýna do Holandska, aby uskutočnil svoju plánovanú cestu od Severného mora až do Konštantínopolu. Bolo to putovanie, ktoré ukončil 1. januára 1935. Odtiaľ pokračuje v ceste do Grécka. V Aténach sa Fermor zoznámí s rumunskou šľachtickou Balashou Cantacuzene, s ktorou odchádza na jej rodičovské sídlo v Moldavsku, kde sa zdržiava až do vyhlásenia druhej svetovej vojny. Svoju idylu opúšťa roku 1939. Vráti sa do Anglicka, kde vstupuje do írskej gardy, ktorá počas vojny organizuje protifašistický odboj na Kréte. Za túto účasť získal vyznamenanie za zásluhy vo vojne.

Roku 1968 sa žení. Jeho manželkou sa stáva Joan Elizabeth Raynerová, rodená Eyres Monsellová, dcéra vikomta Monsella, ktorá ho sprevádzala na mnohých jeho cestách až do svojej smrti v júni 2003. Časť roka trávili na gréckom polostrove Mani a zvyšok v anglickom grófstve Worcestershire. Fermor je čestným občanom hlavného mesta Kréty Heraklion ako aj osady Kardamili na polostrove Mani. Okrem spisovnej gréčtiny ovláda niekoľko regionálnych nárečí. V roku 2004 mu bol udelený šľachtický titul za zásluhy v literatúre a za upevňovanie britsko-gréckych vzťahov.

⁴ „To change scenery; abandon London and England and set out across Europe like a tramp.“ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 12). (Preložil I. Z.)

⁵ „I would travel on foot, sleep in hayricks in summer, shelter in barns when it was raining or snowing and only consort with peasants and tramps. If I lived on bread and cheese and apples, jogging along on fifty pounds a year like Lord Durham with a few noughts knocked off, there would even be some cash left over for paper and pencils and on an occasional mug of beer. A new life! Freedom! Something to write about!“ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 13). (Preložil I. Z.)

3. Oneskorený cestopis

V roku 1977 Fermor prekvapuje svojich čitateľov novou knihou pod názvom *A Time of Gifts*, ktorú mnohí kritici pokladajú za jeden z najvýznamnejších cestopisov v anglickom jazyku. Pre názov svojho cestopisu si zvolil slová z básne *Twelfth Night* od anglického básnika *Louisa MacNieca*. Stojí za povšimnutie, že medzi autorovými zážitkami a ich literárnym stvárnením uplynulo viac ako štyridsať rokov, ale sviežosť a obraznosť v ňom patria k najvýraznejším črtám. V čase, keď prepracúval svoje denníky na cestopisy, bol už uznávaným autorom, ako i autoritou v oblasti znalostí o gréckej kultúre. Kniha začína Fermorovým listom priateľovi Xanovi Fieldingovi, v ktorom uvádza dôvody oneskoreného napísania tohto cestopisu. List obsahuje dôležité autobiografické údaje o Fermorovi od jeho narodenia až do uskutočnenia prvej cesty.

Autorovo putovanie sa začína v zime v zasneženom Holandsku. Jeho rozprávanie charakterizujú bystré postrehy, ktoré prenikajú k povahe opísanej krajiny, na ktorej ho zaujímajú kultúrne hodnoty rovnako ako obyčajní občania. Po Holandsku nasleduje Nemecko, v ktorom už druhý rok vládnu nacionálni socialisti. Ďalšou krajinou je Rakúsko, kde zažije vo februári 1934 pouličné boje v robotníckych štvrtiach Viedne. Z Rakúska sa dostáva do Československa. Kniha končí prechodom cez most na Dunaji v maďarskom Esztergome. Fermor si počas svojho putovania starostlivo vedie denník, o ktorý však príde v mníchovskej turistickej ubytovni spolu s batožinou. Po jeho strate začína písať nový. Autorove zápisky a korešpondencia z tohto obdobia tvorili odrazový mostík pri napísaní tejto pozoruhodnej knihy. Počas jej písania sa mu vynáralo ešte množstvo ďalších zážitkov z jeho mladých rokov. Fermor pripúšťa, že sa už nestotožňuje s tým človekom, ktorým bol vtedy. V knihe sa často striedajú zážitky mladého človeka s retrospektívnym pohľadom skúseného, múdrejšieho a zrelšieho muža. Jan Morris charakterizuje túto zvláštnosť ako „... dielo dvoch rozdielnych spisovateľov, ktorí sa púšťajú do práce z dvoch opačných strán, ale ktorí pretavia svoj talent v ukážke medzigeneračnej spolupráce“.⁶ Autor tu prezentuje svoje zážitky mimoriadne pútavým rozprávaním a postrehmi. Prvá vec, ktorú si pozorný čitateľ pri jej čítaní povšimne, je autorovo okúzlenie európskym umením, architektúrou, zvykmi a spôsobmi ľudí. Počas písania to už boli iba Fermorove spomienky na

⁶ „...the work of two separate writers, coming to the task from opposite directions, but blending their talents in a display of intergenerational collaboration.“ (Fermor, P. L. *Between the Woods*, s.viii). (Preložil I. Z.)

katedrály v Nemecku a na židovské komunity, ktoré vtedy obývali strednú Európu. Okrem pohostinnosti a dôstojnosti tamojších obyvateľov autor pozoruje prírodu v jej plnej kráse a vníma ju ako svet z obrazov holandských majstrov: „Keď sa budovy stratili z dohľadu, ocitol som sa v dobe temna. Len čo som narazil na sedliacku usadlosť alebo dedinu, ocitol som sa vo svete Petra Breughela. Pozdĺž Waalu, Rýna a Neckaru či Dunaja poletovali biele vločky snehu ...tie boli ako z jeho obrazu.“⁷ Fermor dokáže živo charakterizovať umelecké dielo. V rakúskom Melku naňho mimoriadne zapôsobil kláštor, ktorý vykreslil nádherným poetickým spôsobom: „Vysoko na vápencovom brale, pod dvomi barokovými vežami a vysokou centrálnou kupolou, nespočetné rady okien splývali s oblohou. Konečne to bol Melk, dlhý kláštorň palác, ktorý sa plavil ponad strechy a okná, ako quinquérma medzi opátstvami“.⁸ Čitateľ sa nevyhne dojmu, že autor akoby sa miestami vzdŕaloval od samotného cestopisu, len aby mohol vyrozprávať veci, ktoré sa naučil neskôr. Fermora fascinujú dejiny, obzvlášť obdobie sťahovania národov, o čom svedčia jeho časté historické exkurzy. Minulosť ho zaujíma viac ako prítomnosť, čo môžeme badať aj na samotných opisoch, v ktorých vtedajšej európskej politike venuje len nepatrnú pozornosť. V celom diele sa nestretávame s kritikou politických pomerov. Autor toto neskôr odôvodnil tvrdením, že priemerný žiak elitnej školy sa o politiku zaujímal málo. Zámerom Fermorovej cesty bolo stráviť viac času na vidieku ako v mestách, čím sa vlastne vzdŕaloval od politického diania.

Vo vestfálskom Gochu ho zaskočí nezvyčajná atmosféra mesta: „Mesto bolo ovešané zástavami národných socialistov a výklad neďalekého obchodu vystavoval strážnicku výstroj: pásky na rukáv s hákovým krížom, nože pre hitlerjugend (...) v bočnej ulici zaznela pochodová pieseň. Kolóna útočného oddielu, ktorú viedol nosič štandardy, vpochoďovala na námestie.“⁹ Ľudia, s ktorými sa stretal, ešte nevedeli, aký osud očakáva

⁷ „When no buildings were in sight, I was back in the Dark Ages. But the moment a farmhouse or a village impinged, I was in the world of Peter Breughel. The white flakes falling beside the Waal – or Rhine or the Neckar or the Danube (...) were all his.“ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 138). (Preložil I. Z.)

⁸ „High on a limestone bluff, beneath two baroque towers and a taller central dome, tiers of uncountable windows streamed away into the sky. It was Melk at last, a long conventual palace rising above the roofs of the trees, a quinquérme among abbeys.“ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 154). (Preložil I. Z.)

⁹ „The town was hung with National socialist flags and the window of an outfitter's shop next door held a display of Party equipment: swastika arm-bands, daggers for Hitler Youth (...)...a marching song sounded in a side street. Led by a standard bearer, a column of the S.A. marched into the square.“ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 31 – 32). (Preložil I. Z.)

Európu v blízkej budúcnosti. Vtedy bol v Nemecku ešte citeľný dopad prvej svetovej vojny a Trianonu. V ulmskej katedrále uvidí zástavy nemeckých oddielov, ktoré boli zdecimované na západnom fronte. Pozorne si všima aj usporiadanie hraníc v strednej Európe po trianonskej konferencii. Na jednom zámku v Nemecku si počas rozhovoru s hosťiteľom povšimne, že: „V spomienkach sa vrátil k majetkom jedného bratranca v Čechách „Teraz nám ich vzali Česi.“¹⁰ V jednom hostinci v rakúskom Persenbeugu stretne rakúskeho polyhistora hovoriaceho plynulou angličtinou, s ktorým zotrvá dlhé hodiny v rozhovore. Fermora fascinujú jeho rozsiahle vedomosti z európskej histórie.

Po príchode do Viedne sa ocitne uprostred pouličných bojov a snaží sa získať informácie o politickom dianí od náhodných chodcov: „Keď som sa ho opýtal, či to bol fašistický puč, odpovedal, že tentoraz nie: v skutočnosti pravý opak. Boli to nepokoje medzi armádou a domobranou na jednej strane a demonštrujúcimi sociálnymi demokratmi na druhej“.¹¹ Viedeň ho okúzliла svojou architektúrou, múzeami a novými spoločníkmi, či už to bol Konrad, študent z Frízskych ostrovov, alebo mladá Američanka Lee. Vo Viedni pobudne tri týždne a jeho putovanie pokračuje cez Hainburg k hraniciam Československa. Skutočnosť, že Fermor ako vynikajúci spoločník sa počas svojho putovania stretal aj s ľuďmi vzdelanými a z vyšších vrstiev, protirečí jeho londýnskej predsavzatiu, podľa ktorého plánoval stretať sa s ľuďmi jednoduchými akými boli sedliaci a tuláci. Zmenil sa aj spôsob jeho prenocovania. V Holandsku to boli hostince a skromné príbytky, ale v Nemecku ich vystriedali zámky i kaštiele. Výhodou pre Fermora bolo, že väčšina vzdelancov hovorila po anglicky, čo autorovi umožnilo lepšie sa zorientovať v okolitom svete.

4. Slovensko očami anglického cestovateľa

Čitateľ sa dozvedá aj zaujímavé fakty o Československu, ktoré bolo v období jeho cesty novou a pre Fermora neznámou krajinou. Stredná Európa ho fascinuje mnohojazykovosťou a multietnickosťou. Značnú pozornosť venuje Slovensku v troch kapitolách *Na okraji sveta Slovanov* (The Edge of the Slav World, kap. 8), *Slovensko: Konečne krok napred* (Slovakia: A Step Forward At Last, kap. 10) a *Pohraničie Maďarska* (The

¹⁰ „His mind wandered back and away to the estates of a cousin in Bohemia- „The Czechs have taken them away now.“ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 122). (Preložil I. Z.)

¹¹ „When I asked him whether it were a Nazi putsch, he said no, not this time: in fact just the opposite. It was trouble between the Army and the Heimwehr on one side and demonstrating Social-democrats on the other.“ (Fermor, P.L. *A Time of Gifts*, s. 174). (Preložil I. Z.)

Marches of Hungary, kap. 11). Na Slovensko sa dostane neplánovane po odchode z Rakúska, kde si uvedomuje, že sa ocitá na rozhraní troch štátov: „Bol som nadšený pri pomyslení, že sa tu idú stretnúť hranice Rakúska, Československa a Maďarska“.¹² Po prechode hraníc jeho pozornosť upútalo mesto s hradným kopcom na ľavom brehu Dunaja, ktorým bola Bratislava.

Názvy spomenutých kapitol pôsobia na čitateľa na prvý pohľad sľubne, avšak jeho očakávanie sa po ich prečítaní sotva splní. Tu je potrebné spomenúť niektoré skutočnosti, akými boli vek autora, ako aj jeho nezáujem o politiku a s tým súvisiacu neznalosť politickej situácie v stredoeurópskom regióne. Aj krátka doba jeho pobytu prispela k tomu, že nedokázal vytvoriť o krajine ucelenejší obraz.

Rok 1918 prináša nové usporiadanie hraníc v strednej Európe, čo však neznamená stratu jej multietnického charakteru. Vznik nových krajín, ako v prípade Československa, vyvoláva nostalgiu za Rakúsko-Uhorskom u národností, ktoré sa ocitli na území novovzniknutého štátu. Tento jav si Fermor všimá u svojho bratislavského priateľa Hansa Zieglera, ale aj pri stretnutiach s mnohými občanmi maďarského pôvodu obzvlášť staršej generácie a s príslušníkmi uhorskej šľachty. „Hans nebol jediný, ktorý mal také pocity z Bratislavy. Väčšina ľudí, ktorých sme stretli, by s tým súhlasila, – niekoľko svetaskúsených Rakúšanov, niektorí živiálni maďarskí vidiecki statkári z neďalekých panstiev, zábavný židovský správca pivovaru, kanonik z kapitulskej katedrály, odborník na dejiny Uhorska (...)“ ‘Mal si ju vidieť pred vojnou!’¹³ Fermor ako humanista ich chápe, pričom uvažuje nad osudmi národov. Veľkou nevýhodou pre autora bola jeho neznalosť slovanských jazykov, čo mu znemožňovalo priamo komunikovať so slovenskou časťou obyvateľstva krajiny, čím by sa vyhol jednostrannosti. Výnimkou bol slovenský dedinský učiteľ zo Žitného ostrova, s ktorým sa zhováral po nemecky. Informácie o novovzniknutom štáte sú pomerne stručné, ale prekvapujúco erudovane pôsobia Fermorove vedomosti z histórie z obdobia sťahovania národov na území Čiech a Veľkej Moravy, ktoré nadobudol až neskoršie podrobným štúdiom dejín.

Fermorovou prvou zastávkou na Slovensku bola Bratislava, kde navštívil priateľa Hansa Zieglera, s ktorým sa zoznámil krátko predtým vo

¹² „I was excited by the thought that the frontiers of Austria and Czechoslovakia and Hungary were about to converge.“ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 211). (Preložil I. Z.)

¹³ „Hans wasn't alone in his feelings about Bratislava. Most of the people we saw would have agreed- a few worldly-wise Austrians, that is, some breezy Hungarian squires from nearby estates, the amusing Jewish manager of the brewery, a Canon of the Cathedral chapter expert in Magyar history (...)“ ‘You should have seen it before the war!’ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 213 – 214). (Preložil I. Z.)

Viedni. Riaditeľ filiálky rodinnej banky Hans Ziegler je typickým predstaviteľom vyššej vrstvy obyvateľstva bývalého Rakúsko-Uhorska s koreňmi v Prahe i vo Viedni.

Potulky Bratislavou zavedú mladého Fermora na hradný vrch, ktorý bol kedysi sídlom uhorských kráľov. Na okraji hradného vrchu si povšimne pochybnú štvrť s jej obyvateľkami: „Jedna strana chodníka klesala medzi stromami a kameňmi, ale na druhej strane každá z chatrčí na svahu kopca bola hniezdom pre pobežlice.“¹⁴ Ďalej nasledoval korunovačný kostol, početná židovská komunita, život v uliciach, v kaviarňach a hostincoch. Mesto naňho zapôsobilo kúzelným dojmom. Fascinovalo ho pestré národnostné zloženie obyvateľstva, trojjazyčné nápisy. „Bratislava bola plná tajomstiev. Bola zároveň mestom pozostávajúcím z množstva malých lokalít, v ktorom sa zastavovali pútnici z ďaleka, z ktorých najstarší a najslávnejší boli Židia. Títo svojím nemalým počtom dali mestu výraznú pečať.“¹⁵ Zastaví sa v slovenských i maďarských hostincoch. Všima si ich atmosféru i vzhľad ľudí: „Plavovlasí Slováci, ktorí tam popíjali, mali na sebe vlnené klobúky v tvare kužeľa, kazajky z ovčej kože s vlnenou vložkou vo vnútri.“¹⁶

Fermorov pobyt u priateľa Hansa Zieglera v Bratislave a ich nečakaná cesta vlakom do Prahy mu priblížia dejiny, kultúru a umenie Čiech i strednej Európy. Hans Ziegler hovoriaci plynulou angličtinou, podobne ako neskôr barón Philipp Schey, boli pre mladého cestovateľa hlavným zdrojom informácií o krajine, ktorej jazyky mu zneli cudzo. Bez ich pomoci by sa nedokázal v krajine zorientovať. V celej knihe badať Fermorovo očarenie cudzími jazykmi: „Menší hluk slovenčiny a maďarčiny prevýšil počtom po nemecky hovoriace hlasy s rakúskou výslovnosťou, alebo nemenným maďarským prízvukom na prvej slabike.“¹⁷

Po návrate z Prahy dochádza k nepredvídanej udalosti, ktorá napokon pozmení autorov pôvodný plán pokračovať v ceste do Maďarska. V Bratislave sa stretne s priateľkou Hansa Zieglera Gerti v. Thuróczy, ktorá

¹⁴ „One side of the path dropped among trees and rocks, but on the other, each of the hovels which clung to the mountain was a harlot's nest“. (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 222). (Preložil I. Z.)

¹⁵ „Bratislava was full of secrets. It was the outposts of a whole congeries of towns where far-wanderers had come to a halt, and the Jews, the most ancient and famous of them, were numerous enough to give a pronounced character to the town.“ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 219). (Preložil I. Z.)

¹⁶ „The tow-haired Slovaks drinking there were dressed in conical fleece hats and patched sheepskin jerkins with the matted wool turned inwards.“ (Fermor, P. L. *A Time of Gifts*, s. 217). (Preložil I. Z.)

¹⁷ „The minor hubbub of Magyar and Slovak was outnumbered by voices speaking German, pronounced in the Austrian way or with the invariable Hungarian stress on the initial syllable.“

mu odporučiť navštíviť jej brata, anglofila baróna Philippa Scheya, na neďalekom panstve v kaštieli v Kövecsespuszte (súčasný názov je Štrkovec). Barónova vzdelanosť a kultivovanosť a jeho vidiecke sídlo s bohatou knižnicou okúzlia Fermora natoľko, že si svoj pobyt na panstve predĺži o niekoľko dní: „Tieto dni v Kövecsesi boli rozkošným pobytom a dôležitým osobným míľnikom... láskavosť a šarm baróna Pipsa, a všetka jeho erudícia, svetaskúsenosť, spomienky a humor, ktorými premárnil čas s niekým, kto mal iba tretinu jeho veku“.¹⁸

Z Kövecsespuszty jeho cesta pokračuje cez Nové Zámky do Parkana (dnešného Štúrova). Stretáva tu jednoduchých, priateľských a pohostinných ľudí, ako napríklad maďarského roľníka Ferenca, ktorý s nostalgiou spomína na staré časy a kritizuje Trianon. Protikladne pôsobí Fermorovo náhodné stretnutie so slovenským učiteľom na Žitnom ostrove, ktorého opisuje nasledovnými slovami: „Bol učiteľom na škole a podrobnejšie sa zmienil o útrapách Slovenska. Je síce pravda, že okolité dediny sú maďarské, ale ďalej smerom na sever až po poľské hranice žijú čisti Slováci. Slováci boli pod Maďarmi tisíc rokov, zaobchádzalo sa s nimi ako s menejcennými“.¹⁹ Slovenský učiteľ mu v rozhovore priblíži dejiny Slovákov a prezentuje mu aj pohľad na Čechov.

Fermorova časť cesty po Slovensku sa končí opisom krajiny v blízkosti Parkana (Štúrova) s výhľadom na maďarské mesto Esztergom, v ktorom sa jeho rozprávanie končí.

5. Záver

Toto nami analyzované netradičné cestopisné dielo je súvislým tokom informácií o autorových skúsenostiach z dávnejšej minulosti, pretavených do pestrofarebnej mozaiky, ktorá pozostáva z kultúrnych a historických zážitkov. V istom zmysle slova sa vymyká z bežného rámca cestopisu. V dobe jeho písania bol už Leigh Fermor uznávaným autorom cestopisov a autoritou medzi znalcami helénskej kultúry. Predmetom jeho záujmu sú ľudia, s ktorými sa stretáva, príroda, architektúra, história a cudzie jazyky.

¹⁸ „These days at Kovecses were a sojourn of great delight and an important private landmark. (...) – the kindness and charm of Baron pips, and all the erudition, worldly wisdom, reminiscence and humour squandered on someone a third of his age;“ (Fermor, P. L. A Time of Gifts, s. 254). (Preložil I. Z.)

¹⁹ „He was a schoolmaster and he enlarged on the past sorrows of Slovakia. It is true that the local villages are Hungarian, but further north they are pure Slovak as far as the Polish border. They had been under Magyars for a thousand years and treated as inferior race.“ (Fermor, P. L. A Time of Gifts, s. 265). (Preložil I. Z.)

Značnú pozornosť venuje aj spoločenským pomerom. O politických pomeroch jednotlivých krajín sa čitateľ dozvedá menej a aj to iba v náznakoch. Autor sprostredkúva poetickým a precíznym jazykom informácie a poznatky predovšetkým o tom, čo sám videl, precítil a zažil v styku s ľuďmi. Čitateľovi predstavuje strednú Európu, ktorú onedlho nato zachváti a zmení druhá svetová vojna. Obraz Slovenska, ktorý Fermor poskytuje, je pomerne strohý už zo spomínaných dôvodov, ale recipientovi umožní aspoň čiastočne nahliadnuť do sveta, ktorý patrí do minulosti tejto krajiny. Napriek tomu kapitoly o Slovensku sú stredobodom nášho záujmu. Informácie v nich môžeme konfrontovať s historicky platnými poznatkami o autorom zobrazenom období, ktoré i dnes vyvolávajú často rozporuplné názory. Ide o informácie, ktoré nezískal len bezprostredne počas svojho putovania, ale dodatočným štúdiom rozsiahleho materiálu. Tento sa mu podarilo majstrovsky skĺbiť do jedného celku. V spontánnom a presvedčivom rozprávaní sa odráža autorova viera v ľudskosť, ktorá je charakteristickou črtou jeho tvorby. Autor využíva časté vsuvky s príbehmi a legendami, ako aj štylizované vlastné vyznania. Fermora ako autora nevšedných cestopisov možno pokladať za prozaika s dušou básnika. *A Time of Gifts* ako dielo dokumentárnej a umeleckej literatúry spĺňa podmienky charakteristiky cestopisu ako žánru.

Pútavosť a originalita tohto cestopisu spočíva v dôkladnom skĺbení precíznej prípravy, solidného bádania a odborných argumentov. Z pohľadu súčasníka jeho vplyv presahuje aj do prítomnosti.

Literatúra

- FERMOR, Leigh Patrick. 2004. *A Time of Gifts*. London: John Murray (Publishers), 2004. 291 s. ISBN 0 7195 6695 9
- FERMOR, Leigh Patrick. 2005. *New York: Between the Woods and the Water*, The New York Review of Books, 2005. 264 s. ISBN 1-59017-166-7
- LANE, Anthony. An Englishman Abroad. In: *The New Yorker*, No. 14, May 22, 2006, s. 59 – 67.
- VALČEK, Peter. 2000. *Slovník literárnej teórie A – J*. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2000. 280 s. ISBN 80-8061-121-1

CAMPBELL, James. 2005. Saturday Review: Patrick Fermor: Scholar in the Wilds, Manchester (UK) The Guardian, Apr 9, 2005.20 s. ISSN/ISBN 02613077

FUSSELL, Paul. 1980. *Abroad: British Literary Traveling between the Wars*. Oxford: Oxford University Press, 1950. 246 s. ISBN 019502 7671

Summary

This article entitled *A Belated Travel Book by P. L. Fermor* deals with a unique work of British travel literature, *A Time of Gifts*, by Patrick Leigh Fermor and the author's views on Slovakia. Fermor as an accomplished stylist had a strong influence on the younger generation of travel writers, such as Bruce Chatwin and Paul Theroux,. After undergoing a turbulent youth, in 1933 Fermor came up with the idea of a walk from London across Europe to Constantinople. The author of the book did not write the story of his trip until many decades later in 1977, when the first of his three planned volumes appeared. In *A Time of Gifts* the author made his way from the Hook van Holland through Germany, Austria and Czechoslovakia to the town of Esztergom in Hungary. Three chapters of the book deal with his brief travel in Slovakia, describing the south-western part of the country with its multi-ethnic population before the outbreak of World War II. He notices that even after the great boundary adjustment of 1918, Central Europe remained profoundly cosmopolitan. Fermor's view of Slovakia, though, is rather vague due to the brief period of his trip to this country and his lack of knowledge of Slavic languages.

PLURÁL PODSTATNÝCH MIEN LATINSKÉHO A GRÉCKEHO PÔVODU V ANGLIČTINE

Arnošt Hrnčíř

anglický plurál ⇌ cudzí plurál ⇌ grécky pôvod ⇌ latinský pôvod ⇌
obidva plurály ⇌ podstatné meno ⇌ prevzaté podstatné meno ⇌ sufix

Angličtina si vypožičala slová takmer z každého jazyka, s ktorým prišla do styku, a najmä pri podstatných menách pochádzajúcich z latinčiny, gréčtiny a francúzštiny často prevzala aj ich pôvodný plurál. So zvyšujúcou sa frekvenciou ich používania tieto podstatné mená postupne strácajú pôvodný cudzí plurál a tvoria množné číslo pravidelne (sufixom *-s/-es*). V angličtine sa tak stretávame s podstatnými menami, ktoré v súčasnosti majú len pravidelný anglický plurál (napr. *area* – *areas*), s podstatnými menami, ktoré si stále zachovávajú pôvodný cudzí plurál (napr. *hypothesis* – *hypotheses*), a s podstatnými menami, ktoré majú obidva plurály (napr. *memorandum* – *memoranda/memorandums*, *appendix* – *appendices/appendixes*). Pôvodný cudzí plurál je častejší v odbornej angličtine (najmä v medicíne, biológii, zoológii, botanike, anatómii, matematike, astronómii, a pod.) a pravidelný anglický plurál je zasa frekventovaný v bežnej reči. V niektorých prípadoch je medzi cudzím a anglickým plurálom sémantický rozdiel (napr. *antennae* – tykadlá, *antennas* – antény).

V našom príspevku sa zaoberáme podstatnými menami, ktoré angličtina prevzala z latinčiny a gréčtiny. Tieto podstatné mená sme podľa zakončenia v singulári a v pluráli rozdelili do deviatich skupín, prehľadne uvedených v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Rozdelenie podstatných mien latinského a gréckeho pôvodu do skupín podľa zakončenia v singulári a pluráli

Skupina	Singulár	Pôvod	Latinský/ grécky plurál	Anglický plurál
1.	-a [ə]	latinčina	-ae [i:]	-as
2.	-ex/-ix eks, iks]	latinčina	-ices [isi:z]	-exes/-ixes
3.	-ies [i:z]	latinčina	-ies [i:z]	—
4.	-um [əm]	latinčina	-a [ə, a:]	-ums
5.	-us [əs]	latinčina	-era/-ora [ərə]	-uses
6.	-us [əs]	latinčina, gréčtina	-i [ai, i:]	-uses
7.	-is [is]	gréčtina	-es [i:z]	-ises
8.	-ma [mə]	gréčtina	-mata [mətə]	-mas
9.	-on [ən]	gréčtina	-a [ə]	-ons

V ďalšom texte jednotlivé skupiny podrobnejšie analyzujeme, pričom v tabuľkách uvádzame prehľady podstatných mien, ktoré majú len cudzí plurál, podstatných mien, ktoré majú len anglický plurál, a podstatných mien, ktoré majú obidva plurály. Pri každom podstatnom mene uvádzame jeho výslovnosť v singulári, slovenský preklad singuláru a tvar plurálu. Výslovnosť je uvedená len pri pôvodných cudzích pluráloch. Číselné indexy pri niektorých pluráloch označujú tie podstatné mená, ktorých použitie je vysvetlené pod tabuľkami a ilustrované na príkladoch z literatúry a webových stránok.

1. skupina: -a → -ae/-as

Podstatné mená pochádzajú z latinčiny a v singulári sú zakončené na -a. Pôvodný latinský plurál je zakončený na -ae. Pravidelný anglický plurál sa tvorí od singuláru sufixom -s.

Tabuľka 2 Podstatné mená s latinským plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>alga</i> [ˈælgə]	riasa (bot.)	<i>algae</i> [ˈældʒi:]
<i>alumna</i> [əˈlumnə]	absolventka	<i>Alumnae</i> [əˈlumni:]
<i>chela</i> [ˈki:lə]	klepeto	<i>Chelae</i> [ˈki:li:]
<i>cloaca</i> [kləuˈeikə]	kloaka (biol.); stoka, kanál	<i>Cloacae</i> [kləuˈeiki:]
<i>gemma</i> [ˈdʒemə]	rozmnožovací puk (bot.)	<i>Gemmae</i> [ˈdʒemi:]

<i>media</i> [ˈmediə, ˈmɪdiə]	znelá explozíva (ling.)	<i>Mediae</i> [ˈmedii:, ˈmɪdii:]
<i>minutia</i> [maiˈnju:ʃiə]	podrobnosť, detail, malichernosť	<i>Minutiae</i> [maiˈnju:ʃii:]

Tabuľka 3 Podstatné mená s pravidelným anglickým plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>arena</i> [əˈri:nə]	aréna	<i>arenas</i>
<i>dilemma</i> [diˈlemə]	dilema, rozpaky, ťažké rozhodovanie	<i>dilemmas</i>
<i>diploma</i> [diˈpləʊmə]	diplom	<i>diplomas</i>
<i>drama</i> [ˈdra:mə]	divadelná hra, dráma	<i>dramas</i>
<i>encyclop(a)edia</i> [ɪnsaɪkləˈpi:diə]	encyklopédia, náučný slovník	<i>encyclop(a)edias</i>
<i>era</i> [ˈiərə]	vek, doba, obdobie	<i>eras</i>
<i>idea</i> [aiˈdiə]	idea, myšlienka, nápad	<i>ideas</i>
<i>insignia</i> [ɪnˈsigniə]	emblém, symbol, odznak	<i>insignia/insignias</i> ¹
<i>panorama</i> [pænəˈra:mə]	panoráma, celkový pohľad	<i>panoramas</i>
<i>quota</i> [ˈkwəʊtə]	kvóta, pomerný diel, prídél	<i>quotas</i>

1. Podstatné meno *insignia* je pôvodne plurálom latinského *insigne* (emblém, symbol), ale v angličtine sa už dlho používa *insignia* v singulári, tvary plurálu sú *insignia* alebo *insignias*. Všetky tvary *insignia* v singulári a pluráli a *insignias* v pluráli sa považujú za spisovné. Pôvodný singulár *insigne* je zriedkavý.

***Insignia** (the plural of Latin **insigne**: emblem, symbol) is a symbol or token of personal power, status or office, or of an official body of government or jurisdiction. **Insignia** are especially used as an emblem of a specific or general authority.*

(<http://en.wikipedia.org/wiki/Insignia>).

*The **insignia** was visible on the wingtip. There are five **insignia** on various parts of the plane.*

(<http://www.bartleby.com/61/28/I0162800.html>).

*During the Second World War, the uniforms of Denmark, Norway, Belgium, France, Nationalist China, and even the RAF used a form of the vol as their pilot's **insigne**.*

(<http://en.wikipedia.org/wiki/Vol>).

*The following links provide images of the rank **insignias** as they were worn by both the Union and Confederate armies.*

(<http://www.civilwarhome.com/cwrank.htm>).

Tabuľka 4 Podstatné mená s obidvomi plurálmi

Singulár	Preklad	Plurál
<i>abscissa</i> [æb'sisə]	abscisa, súradnica, úsečka	<i>abscissas/abscissae</i> [æb'sisi:]
<i>am(o)eba</i> [ə'mi:bə]	améba, meňavka	<i>amoebas/amoebae</i> [ə'mi:bi:]
<i>amphora</i> [ʼæmfərə]	amfora	<i>amphoras/amphora</i> [ʼæmfəri:]
<i>antenna</i> [æn'tenə]	anténa (elektron.); tykadlo (zool.)	<i>antennas/antennae</i> ¹ [æn'teni:]
<i>cchlea</i> [ʼkokliə]	kochlea, slimák (anat.)	<i>cochleas/cochleae</i> [ʼkoklii:]
<i>corona</i> [kə'rəunə]	koróna (astron.)	<i>coronas/coronae</i> [kə'rəuni:]
<i>fauna</i> [ʼfo:nə]	fauna	<i>faunas/faunae</i> [ʼfo:ni:]
<i>fistula</i> [ʼfistjulə]	fistula, kanálik (med.)	<i>fistulas/fistulae</i> [ʼfistjuli:]
<i>flora</i> [ʼflo:rə]	flóra, rastlinstvo	<i>floras/florae</i> [ʼflo:ri:]
<i>formula</i> [ʼfo:mjulə]	vzorec, formula, predpis	<i>formulas/formulae</i> [ʼfo:mjuli:]
<i>hernia</i> [ʼhə:niə]	hernia, prietrž, pruh (med.)	<i>hernias/herniae</i> [ʼhə:nii:]
<i>hydra</i> [ʼhaidrə]	hydra (mytol.); Hydra (astron.)	<i>hydras/hydrae</i> [ʼhaidri:]
<i>larva</i> [ʼla:və]	larva	<i>larvas/larvae</i> [ʼla:vi:]
<i>mora</i> [ʼmo:rə]	mora (liter.)	<i>moras/morae</i> [ʼmo:ri:]

<i>nebula</i> [ˈnebjulə]	zákal (med.); hmlovina (astron.)	<i>nebulas/nebulae</i> [ˈnebjuli:]
<i>nova</i> [ˈnəuvə]	nová hviezda, nova (astron.)	<i>novas/novae</i> [ˈnəuvi:]
<i>placenta</i> [pləˈsentə]	placenta	<i>placentas/placentae</i> [pləˈsenti:]
<i>pupa</i> [ˈpju:pə]	kukla	<i>pupas/pupae</i> [ˈpju:pi:]
<i>retina</i> [ˈretinə]	sietnica, retina	<i>retinas/retinae</i> [ˈretini:]
<i>vertebra</i> [ˈvə:tibrə]	stavec	<i>vertebras/vertebrae</i> [ˈvə:tibri:]

1. Plurál *antennas* sa používa v elektronike vo význame *antény*. Latinský plurál *antennae* znamená *tykadlá* (hmyzu).

Antennas are used in systems such as radio and television broadcasting, point-to-point radio communication, radar, and space exploration. ([http://en.wikipedia.org/wiki/Antenna_\(radio\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Antenna_(radio))).

The **antennae** are a pair of sense organs located near the front of an insect's head capsule. (<http://www.cals.ncsu.edu/course/ent425/tutorial/antenna.html>).

2. skupina: **-ex/-ix** → **-ices/-exes/-ixes**

Podstatné mená pochádzajú z latinčiny, v singulári sú zakončené na *-ex*, v pluráli na *-ices*. Anglický plurál má sufix *-es*.

Tabuľka 5 Podstatné meno s latinským plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>codex</i> [ˈkəudeks]	kódex, zákonník	<i>codices</i> ¹ [ˈkəudisi:]

1. *Compact Oxford Dictionary* a *Wikipedia, the Free Encyclopedia*, uvádzajú aj pravidelný anglický plurál *codexes*, ostatné zdroje len pôvodný latinský plurál *codices*.

New World **codices** were written as late as the sixteenth century (see Maya **codices** and Aztec **codices**). (<http://en.wikipedia.org/wiki/Codex>).

The correct Latin plural is **codices**, although **codexes** is also often used.
(<http://nostalgia.wikipedia.org/wiki/Codex>).

Tabuľka 6 Podstatné mená s obidvomi plurálmi

Singulár	Preklad	Plurál
<i>apex</i> [ˈeipəks]	vrchol, špička, hrot, vyvrcholenie	<i>apexes/apices</i> [ˈəipisiːz]
<i>appendix</i> [əˈpendiks]	slepé črevo (med.); dodatok, register (knih.)	<i>appendixes/</i> <i>appendices</i> ¹ [əˈpendisiːz]
<i>cervix</i> [ˈsə:viks]	kŕčok matrice	<i>cervixes/cervices</i> [ˈsə:visiːz]
<i>cortex</i> [ˈko:teks]	kôra, povrchová vrstva (biol., anat., bot.)	<i>cortexes/cortices</i> [ˈko:tisiːz]
<i>index</i> [ˈindeks]	index, exponent (mat.); index, register (v knihe); ukazovateľ	<i>indexes/indices</i> ² [ˈindi:siːz]
<i>matrix</i> [ˈmeitriks]	živná pôda, základná hmota; matica (mat.); raznica	<i>matrixes/matrices</i> [ˈmeitrisiːz]
<i>vertex</i> [ˈvə:teks]	vrchol, temeno	<i>vertexes/vertices</i> [ˈvə:tisiːz]
<i>vortex</i> [ˈvo:teks]	vír, vírenie, záplava	<i>vortexes/vortices</i> [ˈvo:tisiːz]

1. Anglický plurál *appendixes* sa používa v medicíne vo význame *slepé črevá* a obidva plurály *appendixes* a *appendices* sa používajú vo význame *dodatky, registre* v publikáciách.

The following additional **appendixes** are available on the Internet.
(http://www.dfat.gov.au/dept/annual_reports/02_03/appendixes/index.html).

Here you can browse the **Appendices** to the Minutes of Evidence which were ordered by the House of Commons to be printed 10 July 2003.
(<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200203/cmselect/cmpubadm/62/62ap01.htm>).

2. Obidva plurály *indexes* a *indices* sa používajú vo význame *indexy, registre* (v knihách), *indexy, ukazovatele* v bankovníctve,

ekonomike, marketingu a pod. Latinský plurál *indices* (*indexy*, *exponenty*) sa používa najmä v matematike, fyzike a štatistike.

*In books, **indexes** are usually placed near the end (this is commonly known as "BoB" or back-of-book indexing).*

([http://en.wikipedia.org/wiki/Index_\(publishing\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Index_(publishing))).

*Traditionally **indices** are found at the back of books.*

(<http://www.encyclopedia-online.info/Index>).

*The International Price Program produces Import Price **Indexes** (MPI) and Export Price **Indexes** (XPI) containing data on changes in the prices of nonmilitary goods and services traded between the U.S. and the rest of the world.*

(<http://www.bls.gov/mxp/>).

*The most regularly quoted market **indices** are broad-base **indices** including the largest listed companies on a nation's largest stock exchange ...*

(http://en.wikipedia.org/wiki/Stock_market_index).

*Launched in 1999, the Dow Jones Sustainability **Indexes** are the first global **indexes** tracking the financial performance of the leading sustainability-driven companies worldwide.*

(<http://www.sustainability-indexes.com/>).

*A knowledge of powers, or **indices** as they are often called, is essential for an understanding of most algebraic processes.*

(<http://www.mathcentre.ac.uk/students.php/mathematics/algebra/powers/resources/165>).

*If the refractive **indices** of two materials are known for a given frequency, then one can compute the angle by which radiation of that frequency will be refracted as it moves from the first into the second material from Snell's law.*

(http://www.biocrawler.com/encyclopedia/Refractive_index).

3. skupina: *-ies* → *-ies*

Podstatné mená pochádzajú z latinčiny a majú rovnaký tvar v singulári aj pluráli.

Tabuľka 7 Podstatné mená s rovnakým tvarom singuláru a plurálu

Singulár	Preklad	Plurál
<i>series</i> [ˈsiəri:z]	séria, seriál, rad, sada	<i>series</i> [ˈsiəri:z]
<i>species</i> [ˈspi:ʃi:z]	druh, trieda (biol., zool.)	<i>species</i> [ˈspi:ʃi:z]

*She gave a **series** of lectures at Warwick University last year on contemporary British writers.*
(<http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=71941&dict=CALD>).

*Friends was one of the most successful television **series** in recent years.* (<http://en.wiktionary.org/wiki/Series>).

*This fish **species** is a popular food source ...*
(<http://www.physorg.com/news75130628.html>).

*Many **species** are being put at risk of extinction on a daily basis.*
(<http://www.solcomhouse.com/species.htm>).

4. skupina: **-um** → **-a/-ums**

Podstatné mená pochádzajú z latinčiny, v singulári sú zakončené na **-um**, v pluráli na **-a**. Anglický plurál sa tvorí zo singuláru sufixom **-s**.

Tabuľka 8 Podstatné mená s latinským plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>addendum</i> [əˈdendəm]	dodatok, doplnok	<i>addenda</i> [əˈdendə]
<i>agendum</i> [əˈdʒendəm]	bod programu rokovania	<i>agenda</i> ¹ [əˈdʒendə]
<i>arcnum</i> [aːˈkeɪnəm]	arkánum, tajomstvo, tajomný liek, elixír	<i>arcana</i> [aːˈkeɪnə]
<i>bacterium</i> [bækˈtɪəriəm]	baktéria	<i>bacteria</i> [bækˈtɪəriə]
<i>caldarium</i> [kælˈdeəriəm]	parné kúpele (starorímske)	<i>caldaria</i> [kælˈdeəriə]
<i>corrigendum</i> [kɒriˈdʒendəm]	tlačová chyba, tlačová oprava	<i>corrigenda</i> [kɒriˈdʒendə]
<i>datum</i> [ˈdeɪtəm]	údaj, fakt; daná veličina, základná hodnota	<i>data</i> ² [ˈdeɪtə]
<i>desideratum</i> [dɪzɪdəˈra:təm] [dɪzɪdəˈreɪtəm]	dezideratum, žiadaná vec, požiadavka	<i>desiderata</i> [dɪzɪdəˈra:tə] [dɪzɪdəˈreɪtə]
<i>erratum</i> [əˈrɑ:təm]	zoznam tlačových chýb	<i>errata</i> [əˈrɑ:tə]

<i>extremum</i> [iksi'tri:məm]	extrém, extrémna hodnota (mat.)	<i>extrema</i> [iksi'tri:mə]
<i>mediastinum</i> [mi:diæ'stainəm]	mediastinum, medzihrudný priestor (anat.)	<i>mediastina</i> [mi:diæ'stainə]
<i>ostium</i> ['ostiəm]	vchod, ústie, otvor (med.)	<i>ostia</i> ['ostiə]
<i>ovum</i> ['əuvəm]	vajíčko (biol.)	<i>ova</i> ['əuvə]
<i>perin(a)eum</i> [peri'ni:əm]	perineum, hrádza (anat.)	<i>perin(a)ea</i> [peri'ni:ə]
<i>phylum</i> ['failəm]	phylum, kmeň (biol.)	<i>phyla</i> ['failə]
<i>reticulum</i> [ri'tikjuləm]	retikulum, sieťovité spojivo (biol); čepiec (druhý žalúdok kravy)	<i>reticula</i> [ri'tikjulə]
<i>stratum</i> ['stra:təm, 'streitəm]	vrstva (geol., biol., sociol.)	<i>strata</i> ['stra:tə, 'streitə]
<i>triforium</i> [traɪ'fo:riəm]	trifórium (archit.)	<i>triforia</i> [traɪ'fo:riə]

1. Pôvodný latinský plurál *agendum* (bod programu rokovania) sa používa zriedkavo. Nahrádza sa frázou *an item on the agenda* a má zriedkavý anglický plurál *agendums*. Klasický plurál *agenda* sa používa ako singulár vo význame *program rokovania*, *agenda* a tvorí pravidelný anglický plurál *agendas*.

*The **agenda** of the meeting is as follows ...* (Hornby, 1991, s. 23).

*The **agendas** of both meetings are exceptionally varied.*

(<http://www.thefreedictionary.com/agendas>).

2. Pôvodný latinský plurál *data* sa používa ako podstatné meno v singulári aj pluráli, teda so slovesom v jednotnom alebo množnom čísle.

*These **data** do not support the conclusions.*

(<http://www.answers.com/topic/data>).

*Once the **data** is in, we can begin to analyze it.*

(<http://www.answers.com/topic/data>).

*We have very little **data** on the efficacy of such programs.*
(<http://www.answers.com/topic/data>).

Singulár *datum* (plurál *datums*) sa v angličtine stále používa v kartografii, geografii, zememeračstve a meteorológii vo význame *základná veličina, nulová rovina, východisková rovina*.

*Horizontal **datums** are used for describing a point on the earth's surface, in latitude and longitude or another coordinate system. Vertical **datums** are used to measure elevations or underwater depths.* (<http://en.wikipedia.org/wiki/Datum>).

*Tidal **datums** are local **datums**, referenced to fixed points (bench marks), and should not be extended into areas that have differing hydrographic characteristics without substantiating measurements.*
(<http://amsglossary.allenpress.com/glossary/search?p=1&query=datum>).

Tabuľka 9 Podstatné mená s pravidelným anglickým plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>album</i> [ˈælbəm]	album	<i>albums</i>
<i>asylum</i> [əˈsaɪləm]	azyl, útočisko, útulok	<i>asylums</i>
<i>chrysanthemum</i> [kriˈsænθəməm]	chryzantéma	<i>chrysanthemums</i>
<i>museum</i> [mjuːˈziəm]	múzeum	<i>museums</i>
<i>premium</i> [ˈpriːmiəm]	prémia, príplatok, prídavok	<i>premiums</i>
<i>pendulum</i> [ˈpendjələm]	kyvadlo	<i>pendulums</i>

Tabuľka 10 Podstatné mená s obidvomi plurálmi

Singulár	Preklad	Plurál
<i>aquarium</i> [əˈkweəriəm]	akvárium	<i>aquariums/aquaria</i> [əˈkweəriə]
<i>candelabrum</i> [kændiˈlaːbrəm]	svietnik, luster, ozdobný stĺp	<i>candelabrams/candelabra</i> ¹ [kændiˈlaːbrə]
<i>cerebellum</i> [seriˈbeləm]	malý mozog	<i>cerebellums/cerebella</i> [seriˈbelə]
<i>cerebrum</i> [ˈseribrəm]	veľký mozog	<i>cerebrums/cerebra</i> [ˈseribrə]

<i>cranium</i> [ˈkreɪniəm]	lebka	<i>craniums/crania</i> [ˈkreɪniə]
<i>curriculum</i> [kəˈrɪkjuləm]	učebný plán, osnova	<i>curriculums/curricula</i> [kəˈrɪkjulə]
<i>emporium</i> [ɪmˈpɔːriəm]	tržnica, trhovisko, veľký obchod	<i>emporiums/emporía</i> [ɪmˈpɔːriə]
<i>epithelium</i> [epiˈθiːliəm]	epitel	<i>epitheliums/epithelia</i> [epiˈθiːliə]
<i>forum</i> [ˈfɔːrəm]	fórum, voľná tribúna, tribunál, súd	<i>forums/fora</i> [ˈfɔːrə]
<i>fulcrum</i> [ˈfalkrəm]	otočný bod páky, opora, podpera	<i>fulcrums/fulcra</i> [ˈfalkrə]
<i>gymnasium</i> [dʒɪmˈneɪziəm]	telocvičňa	<i>gymnasiums/gymnasía</i> [dʒɪmˈneɪziə]
<i>herbarium</i> [həˈbeəriəm]	herbár, herbárium	<i>herbariums/herbaria</i> [həˈbeəriə]
<i>maximum</i> [ˈmæksɪməm]	maximum	<i>maximums/maxima</i> [ˈmæksɪmə]
<i>medium</i> [ˈmiːdiəm]	stred, stredná veľkosť; prostriedok, médium, roztok	<i>mediums/media</i> ² [ˈmiːdiə]
<i>memorandum</i> [meməˈrændəm]	memorandum	<i>memorandums/memoranda</i> [meməˈrændə]
<i>millennium</i> [miˈleniəm]	tisícročie	<i>millenniums/millennia</i> [miˈleniə]
<i>minimum</i> [ˈminiməm]	minimum	<i>minimums/minima</i> [ˈminimə]
<i>momentum</i> [məuˈmentəm]	hybná sila, hybnosť (fyz.); podnet, impulz	<i>momentums/momenta</i> [məuˈmentə]
<i>moratorium</i> [mɔərəˈtoːriəm]	moratórium	<i>moratoriums/moratoria</i> [mɔərəˈtoːriə]
<i>periton(a)eum</i> [peritəuˈniːəm]	peritoneum, pobrušnica (anat.)	<i>peritoneums/peritonea</i> [peritəuˈniːə]
<i>podium</i> [ˈpəudiəm]	pódium, stupienok	<i>podiums/podia</i> [ˈpəudiə]
<i>referendum</i> [refəˈrendəm]	referendum	<i>referendums/referenda</i> [refəˈrendə]
<i>scriptorium</i>	skriptórium,	<i>scriptoriums/scriptoria</i>

[skrip'to:riəm]	pisárska dielňa	[skrip'to:riə]
<i>scrotum</i> ['skrəutəm]	skrótum, miešok (biol.)	<i>scrotums/scrota</i> ['skrəutə]
<i>serum</i> ['siərəm]		<i>serums/sera</i> ['siərə]
<i>simulacrum</i> [simju'leikrəm]	podoba, spodobnenie, napodobenina, imitácia	<i>simulacrums/simulacra</i> [simju'leikrə]
<i>spectrum</i> ['spektrəm]	spektrum, stupnica, škála	<i>spectrums/spectra</i> ['spektrə]
<i>stadium</i> ['steidiəm]	štadión	<i>stadiums/stadia</i> ['steidiə]
<i>symposium</i> [sim'pəusiəm]	sympóziu, konferencia	<i>symposiums/symposia</i> [sim'pəusiə]
<i>trapezium</i> (US <i>trapezoid</i>) [trə'pi:ziəm]	lichobežník	<i>trapezioms/trapezia</i> [trə'pi:ziə]
<i>ultimatum</i> [alti'meitəm]	ultimátum, konečný cieľ	<i>ultimatums/ultimata</i> [alti'meitə]

1. Pôvodný latinský plurál *candelabra* sa v praxi často nesprávne používa ako singulár, ktorého plurál je *candelabras*.

*All Candle Holders and **Candelabras** are handcrafted of the finest Sterling Silver.*

(http://westernsilver.com/silver_hollowware/candelabra_index.html).

2. *Medium* (plurál *mediums*) sa používa vo význame *médium* (osoba sprostredkujúca styk s mŕtvymi pri špiritistických seansách).

*However, **mediums** very seldom remember much of what they have said after a sitting has been concluded.*

(<http://www.snu.org.uk/mediums.htm>).

***Mediums** are intermediaries between us in the physical world and those souls who have passed away.*

(http://www.spiritual.com.au/psychics_mediums.htm).

Medium (plurál *media*) má nasledovné významy:

- *informačné médium* (napr. kniha alebo fyzikálny jav, ktorý slúži na uchovanie a prenos informácií),

- *záznamové médium*,
- *prenosové médium*,
- *masmédium* (napr. *mass media* – *hromadné oznamovacie prostriedky*),
- *živný roztok pre pestovanie mikroorganizmov* (biol.),
- *optické médium* (fyz.),
- *chladiace médium, hnacie médium* (techn.),
- *interstelárne médium, medziplanetárne médium* (astron.).

*French is the **medium** of instruction in all subjects.*
(http://encarta.msn.com/dictionary/_medium.html).

*Cable television is a relatively inexpensive advertising **medium**.*
(<http://encarta.msn.com/encnet/features/dictionary/DictionaryResuIts.aspx?refid=1861678609>).

*The **media** we used in our project include images, video, and sound.*
(<http://www.mhhe.com/mayfieldpub/tsw/media.htm>).

*A growth **medium** is an object in which microorganisms or cells can experience growth. There are different sorts of **media** for growing different sorts of cells.*
(http://en.wikipedia.org/wiki/Growth_medium).

5. skupina: **-us** → **-era/-ora**

Podstatné mená pochádzajú z latinčiny. V singulári majú sufix **-us**, v pluráli sú sufixy **-era** alebo **-ora**. Pravidelný anglický plurál má sufix **-es**.

Tabuľka 11 Podstatné mená s latinským plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>genus</i> [ˈdʒi:nəs]	rod (bot.), trieda, druh, skupina	<i>genera</i> [ˈdʒenərə]
<i>viscus</i> [ˈviskəs]	vnútorný orgán	<i>viscera</i> ¹ [ˈvisərə]

1. Používa sa len množné číslo *viscera* vo význame *útroby, vnútornosti, črevá*.

*In mammalian anatomy, the **viscera** are the internal organs of the body, in particular the stomach and intestines.*
(<http://www.biologydaily.com/biology/Viscera>).

Tabuľka 12 Podstatné mená s obidvomi plurálmi

Singulár	Preklad	Plurál
<i>opus</i> [ˈəʊpəs]	opus (hudobné alebo literárne dielo)	<i>opuses/opera</i> ¹ [ˈɒpərə]
<i>corpus</i> [ˈko:pəs]	korpus; telo, teleso (anat.)	<i>corpuses/corpora</i> [ˈko:pərə]

1. Tvar *opera*, ktorý sa stále používa ako plurál podstatného mena *opus*, sa v latinčine stal singulárom a v taliančine získal význam *hudobná dráma* s pravidelným anglickým plurálom *operas*.

In the early 1850s, Verdi produced his three most popular operas: Rigoletto, Il trovatore and La traviata.
(<http://en.wikipedia.org/wiki/Opera>).

6. skupina: -us → -i/-uses

Podstatné mená v tejto skupine pochádzajú z latinčiny alebo prešli z gréčtiny do latinčiny. Singulár má zakončenie na -us, v pluráli je sufix -i. Pravidelný anglický plurál má sufix -es.

Tabuľka 13 Podstatné mená s cudzím plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>abaculus</i> [əˈbækjʊləs]	abaculus	<i>abaculi</i> [əˈbækjʊləi]
<i>acarus</i> [ˈækərəs]	roztoč (druh)	<i>acari</i> [ˈækərai]
<i>alumnus</i> [əˈlʌmnəs]	absolvent	<i>alumni</i> [əˈlʌmnaɪ]
<i>ascus</i> [ˈæskəs]	askus, vrečko, bunka vreckatých húb (mykol.)	<i>asci</i> [ˈæskai]
<i>bacillus</i> [bəˈsɪləs]	bacil, baktéria	<i>bacilli</i> [bəˈsɪləi]
<i>canthus</i> [ˈkænθəs]	očný kútik	<i>canthi</i> [ˈkænθai]
<i>cumulus</i> [ˈkjʊmjʊləs]	kumulus, kopovitý mrak	<i>cumuli</i> [ˈkjʊmjʊləi]
<i>fundus</i> [ˈfʌndəs]	fundus, dno, pozadie (med.)	<i>fundi</i> [ˈfʌndai]
<i>homunculus</i> [həuˈmʌnkjʊləs]	homunkulus, piadimužík, trpaslík	<i>homunculi</i> [həuˈmʌnkjʊləi]
<i>locus</i> [ˈləʊkəs]	miesto, ťažisko, centrum, geometrické miesto	<i>loci</i> [ˈləʊsaɪ, ˈləʊkaɪ, ˈləʊki:]

<i>magus</i> [ˈmeigəs]	mág, mudrc, astrológ	<i>magi</i> [ˈmeidžai]
<i>modulus</i> [ˈmodjʊləs]	modul (mat., fyz.)	<i>moduli</i> [ˈmodjulai]
<i>(o)esophagus</i> [iːˈsofəgəs]	pažerák, ezofágus	<i>(o)esophagi</i> [iːˈsofəgai, iːˈsofədžai]
<i>stimulus</i> [ˈstimjələs]	podnet, impulz	<i>stimuli</i> [ˈstimjəlai, ˈstimjəliː]
<i>strategus</i> [stræˈtiːɡes]	vojvodca, stratégos	<i>strategi</i> [stræˈtiːdžai]
<i>tarsus</i> [ˈtaːsəs]	priehlavok	<i>tarsi</i> [ˈtaːsai, ˈtaːsiː]
<i>torus</i> [ˈtoːrəs]	torus, anuloid (geom.); hrboľ, vyvýšenina, výrastok (med.)	<i>tori</i> [ˈtoːrai]

Tabuľka 14 Podstatné mená s pravidelným anglickým plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>apparatus</i> [æpəˈreɪtəs]	aparát, prístroj	<i>apparatuses</i>
<i>bonus</i> [ˈbəʊnəs]	odmena, prémia, bonifikácia	<i>bonuses</i>
<i>campus</i> [ˈkæmpəs]	univerzitné priestory, akademická pôda	<i>campuses</i>
<i>caucus</i> [ˈkoːkəs]	stranická mašineria, aparát	<i>caucuses</i>
<i>census</i> [ˈsensəs]	sčítanie ľudu	<i>censuses</i>
<i>chorus</i> [ˈkɒrəs]	chór, zbor, refrén	<i>choruses</i>
<i>circus</i> [ˈsəːkəs]	cirkus, kruhové námestie, aréna, manéž	<i>circuses</i>
<i>ignoramus</i> [ɪɡnəˈreɪməs]	ignorant, nevzdelaný človek, hlupák	<i>ignoramus</i>
<i>impetus</i> [ˈɪmpətəs]	impulz, popud, podnet, stimul	<i>impetuses</i>
<i>minus</i> [ˈmaɪnəs]	minus	<i>minuses</i>
<i>omnibus</i> [ˈɒmnɪbəs]	antológia; autobus, autokar, dostavník, omnibus	<i>omnibuses</i>
<i>prospectus</i> [prəˈspektəs]	leták, brožúra, prospekt	<i>prospectuses</i>
<i>rebus</i> [ˈriːbəs]	rébus	<i>rebuses</i>
<i>sinus</i> [ˈsaɪnəs]	záhyb, dutina, sínus; záliv	<i>sinuses</i>

<i>status</i> [ˈsteitəs]	postavenie, životná úroveň; status, stav	<i>statuses</i>
<i>virus</i> [ˈvairəs]	vírus	<i>viruses</i>

Tabuľka 15 Podstatné mená s rovnakým tvarom v singulári a pluráli alebo pravidelným anglickým plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>hiatus</i> [haiˈeitəs]	medzera, prerušenie, prestávka; hiát (ling.); hiát, otvor, medzera (anat.)	<i>hiatus/hiatuses</i>
<i>nexus</i> [ˈneksəs]	spojitosť, súvislosť, pomer, zväzok; nexus, spojenie, spletenie (med.)	<i>nexus/nexuses</i>
<i>plexus</i> [ˈpleksəs]	pletivo, sieť, zväzok (nervov – med.)	<i>plexus/plexuses</i>

Tabuľka 16 Podstatné mená s obidvomi plurálmi

Singulár	Preklad	Plurál
<i>abacus</i> [ˈæbəkəs]	počítadlo, abakus	<i>abacuses/abaci</i> [ˈæbəsaɪ]
<i>cactus</i> [ˈkæktəs]	kaktus	<i>cactuses/cacti</i> [ˈkæktai]
<i>calculus</i> [ˈkælkjuləs]	kalkulus, počet (mat.); konkrement, kameň, kamienok (med.)	<i>calculuses/calculi</i> [ˈkælkjulai]
<i>crocus</i> [ˈkrəʊkəs]	šafran	<i>crocuses/croci</i> [ˈkrəusaɪ]
<i>focus</i> [ˈfəʊkəs]	ohnisko, ložisko	<i>focuses/foci</i> [ˈfəusaɪ, ˈfəukaɪ]
<i>fungus</i> [ˈfʌŋɡəs]	huba	<i>funguses/fungi</i> [ˈfʌŋgai, ˈfʌndʒai]
<i>genius</i> [ˈdʒiːniəs]	génus, genialita, talent; strážny duch, strážny anjel, démon	<i>geniuses/genii</i> ¹ [ˈdʒiːniaɪ]
<i>gladiolus</i> [glædiˈəʊləs]	gladiola	<i>gladioluses/gladioli</i> [glædiˈəulai]
<i>hippopotamus</i> [hipoˈpɒtəːməs]	hroch	<i>hippopotamuses/</i> <i>hippopotami</i> ² [hipəˈpɒtəmai]
<i>isthmus</i> [ˈisməs]	šija (zemep.); zúžené miesto (anat.)	<i>isthmuses/isthmi</i> [ˈismaɪ]
<i>nucleus</i> [ˈnjuːkliəs]	jadro, nukleus, zárodok, stred	<i>nucleuses/nuclei</i> [ˈnjuːkliai]

<i>octopus</i> [ˈoktəpəs]	chobotnica	<i>octopuses/octopi/octopodes</i> ³ [ˈoktəpai, oktəˈpədiːz]
<i>papyrus</i> [pəˈpaiərəs]	šachor, papyrus	<i>papyruses/papyri</i> [pəˈpaiərai]
<i>phallus</i> [ˈfæləs]	falos, falus	<i>phalluses/phalli</i> [ˈfælai]
<i>platypus</i> [ˈplætɪpəs]	vtákopysk	<i>platypuses/platypi</i> ⁴ [ˈplætɪpai]
<i>radius</i> [reidiəs]	polomer, zaoblenie, rádius; vretenná kost' (anat.)	<i>radiuses/radii</i> [reidiəi]
<i>rhinoceros</i> [raɪˈnosərəs]	nosorožec	<i>rhinoceros/rhinoceroses</i> /rhinoceri ⁵ [raɪˈnosərai]
<i>rhombus</i> [ˈrombəs]	kosoštvorec	<i>rombuses/rhombi</i> [ˈrombai]
<i>stylus</i> [ˈstailəs]	rydlo, ihla (gramofónu), písadlo	<i>styluses/styli</i> [ˈstailai]
<i>syllabus</i> [siləbəs]	osnovy, program, súhrn	<i>syllabuses/syllabi</i> [siləbai]
<i>terminus</i> [təːminəs]	konečná stanica, medza, hranica	<i>terminuses/termini</i> [təːminai]
<i>thesaurus</i> [θiːˈsoərəs]	synonymický slovník, tezaurus	<i>thesauruses/thesauri</i> [θiːˈsoːrai]
<i>uterus</i> [ˈjuːtərəs]	maternica, uterus (anat.)	<i>uteruses/uteri</i> [ˈjuːtərai]

1. *Genius* vo význame *strážny anjel, strážny duch, démon* má pôvodný latinský plurál *genii*.

*The **genius** of the Roman race was a winged, naked youth. The **genii** dedicated to places were usually depicted as snakes.*

(http://en.wikipedia.org/wiki/Genius_%28mythology%29).

Genius (géníus, talent) má pravidelný anglický plurál *geniuses*.

*Artistic **genius** may show itself in early childhood or later in life; either way, **geniuses** eventually differentiate themselves from the rest through great originality.*

(<http://en.wikipedia.org/wiki/Genius>).

2. *Hippopotamus* je podstatné meno, ktoré prešlo z gréčtiny do latinčiny. Všetky hlavné zdroje, z ktorých sme čerpali (*Cambridge Advanced Learner's Dictionary, Compact Oxford English Dictionary, Encarta® World English Dictionary, Merriam-Webster Online Dictionary* a *The American Heritage Dictionary of the*

English Language), uvádzajú obidva plurály, aj keď tvar *hippopotami* (utvorený latinským sufixom -i) sa považuje za hovorový a vo formálnej angličtine sa odporúčajú tvary *hippopotamuses* a *hippos*.

Hippopotamuses (*hippopotami* is also accepted as a plural form by the OED), also called ***hippos***, are gregarious, living in groups of up to 40 animals, called a pod, herd, school or bloat. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Hippopotamus>).

Hippos do not have sweat glands, but they do have pores that secrete a reddish-pink fluid. (<http://encarta.msn.com/encnet/refpages/RefArticle.aspx?refid=761563889>).

3. Podstatné meno *octopus* je gréckeho pôvodu a pôvodný plurál je *octopodes*, ktorý sa však málo používa. *Octopi* je najfrekvencovanejší tvar plurálu, aj keď ho niektoré zdroje nepovažujú za správny, pretože sufixom -i sa tvorí plurál latinských podstatných mien v singulári zakončených na -us. *Fowler's Modern English Usage* a niektoré ďalšie zdroje uvádzajú pravidelný anglický plurál *octopuses* ako jediný prijateľný.

Octopuses have a relatively short life span, and some species live for as little as six months. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Octopodes>).

4. *Platypus* je gréckeho pôvodu; pôvodný plurál *platypodes* sa vôbec nepoužíva. Väčšina zdrojov uvádza anglický plurál *platypuses* ako správny tvar. *Encarta® World English Dictionary*, *Wikipedia*, *the Free Encyclopedia* a *Merriam-Webster Online Dictionary* uvádzajú aj hovorový tvar *platypi*, nesprávne utvorený latinským sufixom -i.

Scientists generally use "***platypuses***", "***platypoda***", or simply "***platypus***". Colloquially, "***platypi***" is also used for the plural, although this is pseudo-Latin. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Platypus>).

5. Podstatné meno *rhinoceros*, v singulári zakončené na -os, má v pluráli tvary *rhinoceroses*, *rhinos* alebo tvar singuláru. *Encarta® World English Dictionary*, *Merriam-Webster Online Dictionary* a

Encyclopaedia Britannica Online uvádzajú aj hovorový tvar *rhinoceri*.

Prehistoric rhinoceroses, some larger than elephants, some the size of wolves, were found on every continent except South America and Australia.

(http://www.fws.gov/species/species_accounts/bio_rhin.html)

Like buffalos and elephants, rhinos are very near-sighted.

(http://www.fws.gov/species/species_accounts/bio_rhin.html)

7. skupina: *-is* → *-es/-ises*

Podstatné mená majú pôvod v gréčtine. V singulári sú zakončené na *-is*, v pluráli na *-es*. Všetky podstatné mená zaradené do tejto skupiny, okrem *metropolis* (metropola), majú len pôvodný grécky plurál.

Tabuľka 17 Podstatné mená s gréckym plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>amanuensis</i> [ə,mænju'ensis]	pisár, pomocník, pravá ruka, tajomník	<i>amanuenses</i> [ə,mænju'ensi:z]
<i>analysis</i> [ə'næləsis]	analýza, rozbor	<i>analyses</i> [ə'næləsi:z]
<i>aphesis</i> ['æfisis]	strata počiatkovej neprízvučnej samohlásky	<i>apheses</i> ['æfisi:z]
<i>axis</i> ['æksis]	os	<i>axes</i> ['æksi:z]
<i>basis</i> ['beisis]	báza, základňa, hlavná časť	<i>bases</i> ['beisi:z]
<i>cirrhosis</i> [si'rəusis]	cirhóza	<i>cirrhoses</i> [si'rəusi:z]
<i>crisis</i> ['kraisis]	kríza	<i>crises</i> ['krais:i:z]
<i>diagnosis</i> [daɪə'gnosis]	diagnóza	<i>diagnoses</i> [daɪə'gnosi:z]
<i>digenesis</i> [dai'dʒenisis]	metagenéza	<i>digeneses</i> [dai'dʒenisi:z]
<i>ellipsis</i> [i'lipsis]	elipsa, výpustka	<i>ellipses</i> [i'lipsi:z]
<i>emphasis</i> ['emfəsis]	dôraz	<i>emphases</i> ['emfəsi:z]
<i>hypothesis</i> [hai'poθisis]	hypotéza, predpoklad	<i>hypotheses</i> [hai'poθisi:z]
<i>neurosis</i> [njuə'rəusis]	neuróza	<i>neuroses</i> [njuə'rəusi:z]
<i>oasis</i> [əu'eisis]	oáza	<i>oases</i> [əu'eisi:z]

<i>paralysis</i> [pəˈrælisis]	obrna, ochrnutie, paralýza	<i>paralyses</i> [pəˈrælisi:z]
<i>parenthesis</i> [pəˈrenθisis]	vsuvka, zátvorka, medzihra	<i>parentheses</i> [pəˈrenθisi:z]
<i>paresis</i> [peˈri:sis]	paréza, čiastočné ochrnutie	<i>pareses</i> [peˈri:si:z]
<i>perniosis</i> [pəniˈosis]	omrzlina	<i>pernioses</i> [pəniˈosi:z]
<i>prophylaxis</i> [profiˈlæksis]	profylaxia, ochrana, prevencia	<i>prophylaxes</i> [profiˈlæksi:z]
<i>prothesis</i> [ˈproθisis]	příprava obetných darov (náb.); predsunutie hlásky na začiatku slova (ling.)	<i>protheses</i> [ˈproθisi:z]
<i>prosthesis</i> [ˈprosθisis]	predsunutie hlásky na začiatku slova (ling.); protéza, protetika (med.)	<i>prostheses</i> [ˈprosθisi:z]
<i>synopsis</i> [siˈnopsis]	prehľad, výťah, osnova	<i>synopses</i> [siˈnopsi:z]
<i>synthesis</i> [ˈsinθisis]	syntéza, zhrnutie	<i>syntheses</i> [ˈsinθisi:z]
<i>testis</i> [ˈtestis]	testikula, vajce (anat.)	<i>testes</i> [ˈtesti:z]
<i>thesis</i> [ˈθi:sis]	tvrdenie, téza, poučka; dizertačná práca, diplomová práca	<i>theses</i> [ˈθi:si:z]
<i>thrombosis</i> [θromˈbəusis]	trombóza	<i>thromboses</i> [θromˈbəusi:z]

Tabuľka 18 Podstatné meno s pravidelným anglickým plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>metropolis</i> [məˈtropolis]	metropola	<i>metropolises</i>

8. skupina: *-ma* → *-mata/-mas*

Podstatné mená pochádzajú z gréčtiny. V singulári sú zakončené na *-ma*, v pluráli je zakončenie *-mata*. Pravidelný anglický plurál sa tvorí sufixom *-s*.

Tabuľka 19 Podstatné mená s pravidelným anglickým plurálom

Singulár	Preklad	Plurál
<i>anathema</i> [əˈnæθəmə]	anatéma, kliatba, nenávidená osoba, vec	<i>anathemas</i>
<i>aroma</i> [əˈrəʊmə]	aróma, vôňa	<i>aromas</i>
<i>diploma</i> [diˈpləʊmə]	diplom	<i>diplomas</i>

<i>drama</i> [ˈdra:mə]	dráma, divadelná hra	<i>dramas</i>
<i>enigma</i> [iˈnigmə]	hádanka, záhada	<i>enigmas</i>

Tabuľka 20 Podstatné mená s obidvomi plurálmi

Singulár	Preklad	Plurál
<i>(o)edema</i> [iˈdi:mə]	edém	<i>(o)edemas / (o)edemata</i> [iˈdi:mətə]
<i>carcinoma</i> [ka:siˈnəumə]	karcinóm, rakovinový nádor	<i>carcinomas/carcinomata</i> [ka:siˈnəumətə]
<i>charisma</i> [kəˈrizmə]	charizma, osobné čaro	<i>charismata</i> [kəˈrizmətə]
<i>dogma</i> [ˈdogmə]	dogma	<i>dogmas/dogmata</i> [ˈdogmətə]
<i>lemma</i> [ˈlemə]	lemma, poučka, pomocná veta	<i>lemmas/lemata</i> [ˈlemətə]
<i>lymphoma</i> [limˈfəumə]	lymfóm	<i>lymphomas/lymphomata</i> [limˈfəumətə]
<i>magma</i> [ˈmægmə]	magma	<i>magmas/magmata</i> [ˈmægmətə]
<i>melisma</i> [miˈlizmə]	melisma (hud.)	<i>melismas/melismata</i> [miˈlizmətə]
<i>miasma</i> [miˈæzmə]	miazma, nákaza, otravný výpar	<i>miasmas/miasmata</i> [miˈæzmətə]
<i>neuroma</i> [njueˈrəumə]	neuróm (nádor z nervových vlákien)	<i>neuromas/neuromata</i> [njueˈrəumətə]
<i>sarcoma</i> [saːˈkəumə]	sarkóm	<i>sarcomas/sarcomata</i> [saːˈkəumətə]
<i>schema</i> [ˈski:mə]	schéma, diagram, náčrtok	<i>schemas/schemata</i> [ˈski:mətə]
<i>soma</i> [ˈsəumə]	telo (biol.)	<i>somas/somata</i> [ˈsəumətə]
<i>stemma</i> [ˈstemə]	očko hmyzu (zool.); rodokmeň; priamy pôvod	<i>stemmas/stemmata</i> [ˈstemətə]
<i>stigma</i> [ˈstigmə]	škvrna, stopa, znamenie (jazva); znamenie hanby; blizna (bot.); Kristove rany	<i>stigmas/stigmata</i> ¹ [ˈstigmətə]

<i>stoma</i> [ˈstəʊmə]	prieduch, pór rastlín (bot.); umelý otvor do dutého orgánu (med.)	<i>stomas/stomata</i> [ˈstəʊmətə]
<i>trauma</i> [ˈtro:mə]	rana, poranenie, úraz, trauma	<i>traumas/traumata</i> [ˈtro:mətə]
<i>zeugma</i> [ˈzju:gmə]	zeugma, násilná elipsa, výpusťka z vety (ling.)	<i>zeugmas/zeugmata</i> [ˈzju:gmətə]

1. Grécky plurál *stigmata* sa používa vo význame *Kristove rany*.
V ostatných významoch je pravidelný anglický plurál *stigas*.

Stigmata are bodily marks, sores, or sensations of pain in locations corresponding to the crucifixion wounds of Jesus Christ.
(<http://en.wikipedia.org/wiki/Stigmata>).

*Examples of social **stigmas** are physical or mental disabilities and disorders, as well as homosexuality or affiliation with a specific nationality, religion or ethnicity.*
(http://en.wikipedia.org/wiki/Social_stigma).

*The most expensive spice, saffron, consists of dried **stigmas** of a crocus.*
(<http://experts.about.com/e/f/fl/flower.htm>).

9. skupina: *-on* → *-a/-ons*

Podstatné mená pochádzajú z gréčtiny, v singulári sú zakončené na *-on*, v pluráli na *-a*. Anglický plurál sa tvorí zo singuláru sufixom *-s*.

Tabuľka 21 Podstatné mená s gréckym plurálom

<i>criterion</i> [kraiˈtiəriən]	kritérium	<i>criteria</i> [kraiˈtiəriə]
<i>spermatozoon</i> [spəməteuˈzəʊən]	spermia, spermatozoid	<i>spermatozoa</i> [spəməteuˈzəʊə]

Tabuľka 22 Podstatné mená s pravidelným anglickým plurálom

<i>demon</i> [ˈdi:mən]	démon, zlý duch	<i>demons</i>
<i>electron</i> [iˈlektrən]	elektrón	<i>electrons</i>
<i>neutron</i> [ˈnju:trən]	neutrón	<i>neutrons</i>
<i>proton</i> [ˈprəʊtən]	protón	<i>protons</i>

Tabuľka 23 Podstatné mená s obidvomi plurálmi

<i>automaton</i> [o:'tɒmətən]	automat	<i>automatons/automata</i> [o:'tɒmətə]
<i>dodecahedron</i> [dəudekə'hi:drən]	dvanásťsten, dodekaéder	<i>dodecahedrons/dodecahedra</i> [dəudekə'hi:drə]
<i>ganglion</i> ['gæŋgliən]	uzlina, ganglion	<i>ganglions/ganglia</i> ['gæŋgliə]
<i>hexahedron</i> [heksə'hi:drən]	šesťsten, hexaéder	<i>hexahedrons/hexahedra</i> [heksə'hi:drə]
<i>icosahedron</i> [aikəsə'hi:drən]	dvadsaťsten, ikosaéder	<i>icosahedrons/icosahedra</i> [aikəsə'hi:drə]
<i>octahedron</i> [oktə'hi:drən]	osemsten, oktaéder	<i>octohedrons/octohedra</i> [oktə'hi:drə]
<i>phenomenon</i> [fə'nɒmɪnən]	jav, úkaz, fenomén	<i>phenomenons phenomena</i> ¹ [fə'nɒmɪnə]
<i>polyhedron</i> [poli'hi:drən]	mnohosten, polyéder	<i>polyhedrons/polyhedra</i> [poli'hi:drə]
<i>rhombhedron</i> [rombəu'hi:drən]	romboéder, klenec	<i>rhombhedrons/rhombhedra</i> [rombəu'hi:drə]
<i>tetrahedron</i> [tetrə'hi:drən]	tetraéder, štvorsten	<i>tetrahedrons/tetrahedra</i> [tetrə'hi:drə]
<i>trapezohedron</i> [trəpi:zə'hi:drən]	trapezoéder	<i>trapezohedrons/trapezohedra</i> [trəpi:zə'hi:drə]

1. *Phenomenon* (plurál *phenomenons*) sa používa vo význame *nevšedná, vynikajúca osobnosť, nezvyčajný zjav*.

***Phenomenons** may also be used as the plural in nonscientific writing when the meaning is “extraordinary things, occurrences, or persons”: They were **phenomenons** in the history of music.*
(<http://www.answers.com/topic/phenomenon>).

*The dot-coms are one of the most interesting 21st-century **phenomenons**.*
(http://encarta.msn.com/dictionary_1861725535/phenomenon.html).

Phenomenon (plurál *phenomena*) sa používa vo význame *úkaz, jav*.

*Do you believe in the paranormal and other psychic **phenomena**?*

(<http://dictionary.cambridge.org/define.asp?key=59340&dict=CALD>).

*There are many unique visual **phenomena** that are produced by nature, from the rainbow to more esoteric effects like the anhelic cross or Parry's arc.*

(<http://www.chemtrailcentral.com/phenom.shtml>).

ZÁVER

V príspevku prezentujeme prehľad podstatných mien, ktoré angličtina prevzala z latinčiny a gréčtiny. Niektoré z týchto podstatných mien sa v angličtine udomácnili a tvoria pravidelný anglický plurál sufixom *-s* alebo *-es*. Iné podstatné mená si aj v angličtine zachovávajú svoj pôvodný latinský alebo grécky plurál, ktorý často existuje spolu s pravidelným anglickým plurálom. Pri existencii obidvoch plurálov je niekedy sémantický rozdiel medzi anglickým plurálom a cudzím plurálom. V iných prípadoch je rozdiel medzi formálnou (spisovnou) angličtinou a neformálnou (hovorovou) angličtinou. Problematické prípady sú vysvetlené pri jednotlivých skupinách podstatných mien a ilustrované na príkladoch vo vetách.

Summary

There are many nouns in the English language which are borrowed from other languages, especially from Classical Latin and Greek. Some of these nouns still retain their original plurals, some of them now form their plurals in the regular way (by adding *-s/-es*) and some have both the foreign plural and the regular English plural. Our aim in this article was to give a survey of main types of Latin and Greek nouns that are used in present-day English. We divided these nouns into nine groups according to their endings in the singular and the plural. Each group is further subdivided into the nouns that still keep their original plurals, the nouns that only have English plurals and the nouns that can have both forms. In some cases there is a semantic distinction between the original plural and the regular plural. The use of such nouns, or some other nouns that can cause problems, is explained and illustrated by sentence examples.

Literatúra

- BBC English Dictionary*. London: BBC English and Harper Collins Publishers, 1992. 1374 s. ISBN 1-85497-269-3
- Cambridge International Dictionary of English*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. 1773 s. ISBN 0-521-48468-5
- DUŠKOVÁ, L. a kol. 1988. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 1988. 676 s.
- HAIS, K. – HODEK, B. 1984. *Velký anglicko-český slovník*. Praha: Academia, Nakladatelství ČSAV, 1984. 2843 s.
- HORNBY, A. S. 1991. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford: Oxford University Press, 1991. 1579 s. ISBN 0-19-431136-8
- Longman Dictionary of English Language and Culture*, red. Summers D. Burnt Mill: Longman, 1992. 1528 s. ISBN 0-582-08676-0
- QUIRK, R. – GREENBAUM, S. – LEECH, G. – SVARTVIK, J. 1993. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. New York: Longman, 1993. 1779 s. ISBN 0-582-51734-6

Internetové zdroje

- Cambridge Advanced Learner's Dictionary*.
<http://dictionary.cambridge.org>.
- Compact Oxford English Dictionary*.
<http://www.askoxford.com/dictionaries/?view=uk>.
- Encarta® World English Dictionary, North American Edition*.
<http://encarta.msn.com/encnet/features/dictionary/dictionaryhome.aspx>
- Encyclopaedia Britannica Online*. <http://www.britannica.com>
<http://dictionary.reference.com>.
<http://www.allwords.com>.
<http://www.answers.com/encyclodictionalmanacapedia>.
http://www.webcom.com/writers/tips_spelling.html.
<http://www.wordwebonline.com>.
<http://www.worldbook.com/wb/Home>.
<http://www.zdravie.sk/sz/458/Slovník.html>.
- Infoplease Dictionary*. <http://www.infoplease.com/dictionary.html>.
- Kenneth G. Wilson (1923–). *FOREIGN PLURALS. The Columbia Guide to Standard American English*. 1993:
<http://www.bartleby.com/68/95/2595.html>.
- Merriam-Webster Online Dictionary*. <http://www.m-w.com>.

Oxford Advanced Learner's Dictionary.

<http://www.oup.com/elt/catalogue/teachersites/oald7/lookup?cc=sk>.

The American Heritage Dictionary of the English Language.

<http://www.bartleby.com/61/>

The Online Etymology Dictionary. <http://www.etymonline.com>.

The Wordsmyth English Dictionary-Thesaurus.

<http://www.wordsmyth.net/live/home.php>

UltraLingua English Dictionary.

<http://www.ultralingua.com/onlinedictionary>

Webster's Online Dictionary. <http://www.websters-online-dictionary.org>

Wikipedia, the Free Encyclopedia.

http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

Wiktionary. [http://en.wiktionary.org/wiki/Wiktionary:Main Page](http://en.wiktionary.org/wiki/Wiktionary:Main_Page)